

**NATUURVISIE VECHTPLASSEN
2018 - 2036**

Natuurmonumenten

Natuurvisie Vechtplassen 2018-2036

Drs. R. van de Haterd
Dr. ir. Hester Soomers
Ir. Nynke van der Ploeg
Ir. Baukje Sijtsma

Status uitgave: eindrapport

Rapportnummer: 18-353
Projectnummer: 18-0619
Datum uitgave: 07 december 2018
Foto omslag: Vereniging Natuurmonumenten
Projectleider: Dr. Ir. H. Soomers
Naam en adres opdrachtgever: Vereniging Natuurmonumenten
Noordereinde 60, 1243 ZS 's-Graveland
Referentie opdrachtgever: Kenmerk 2018-148
Akkoord voor uitgave: Drs. D. Emond
Paraaf:

Graag citeren als: van de Haterd, R. Soomers, H. van der Ploeg N. & Sijtsma, B. 2018. Natuurvisie 2018-2036. Bureau Waardenburg Rapportnr. 18-353. Vereniging Natuurmonumenten, 's-Graveland/Bureau Waardenburg, Culemborg.

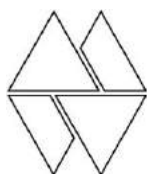
Trefwoorden: Vechtplassen, Oostelijke Vechtplassen, Natuurvisie, natuurbeheer, laagveen, trilveen, veenmosrietland, moerasvogels.

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv.
Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Vereniging Natuurmonumenten

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Natuurvisie Vechtplassen 2018-2036

Gebiedsgegevens

De Natuurvisie Vechtplassen 2018-2036 heeft betrekking op de gebieden Ankeveense plassen, Kortenhoefse plassen, Het Hol, Tienhovense plassen, Loosdrechtse plassen, Spiegelplas, Horstermeer en Wijde Blik en beslaat een oppervlakte van bijna 3000 ha. De eerste aankoop is gedaan in 1943 .

Deze natuurvisie vervangt het beheerplan Vechtplassen 1996.

Gebied	Opp (ha)
Ankeveense plassen	641,64
Kortenhoefse plassen	390,36
Het Hol	186,56
Loosdrechtse plassen	668,30
Tienhovense plassen (in eigendom)	284,40
Tienhovense plassen (in beheer)	25,00
Spiegelplas	275,15
Horstermeer	137,10
Wijde Blik	289,56
Totaal	2898,08

Oppervlakte eigendom en beheer per gebied (situatie december 2018. Bron: CMSi, Natuurmonumenten).

Voorwoord

De Vechtplassen is een van de belangrijkste laagveengebieden in Nederland en Europese topnatuur. Door de eeuwen heen heeft de mens gebruikt gemaakt van deze grote rijkdom, en daarmee zelf ook weer gezorgd voor een grote variatie aan landschappen en bijgedragen aan het unieke karakter van gebied. Het resultaat is een prachtig laagveengebied met landschappen van open water, rietlanden, veenbossen en kwelgevoede, natte graslanden.

Het gebied is niet alleen een belangrijk natuurgebied, maar ook een gebied waarin veel mensen wonen, werken en recreëren. Het hele Vechtplassengebied beslaat ongeveer 7000 ha, waarvan Natuurmonumenten er zo'n 3000 ha in eigendom en beheer heeft. Het gebied kent echter ook bedreigingen als versnippering, verdroging en vermessing. Als gevolg hiervan gaan de bijzondere natuurwaarden achteruit.

Met deze natuurvisie beschrijft Natuurmonumenten voor haar gebied de visie en doelen voor de komende 18 jaar. Omdat er nog een grote opgave ligt in het gebied ten aanzien van het realiseren van het Natuur Netwerk Nederland en Natura 2000 doelen wil Natuurmonumenten zich samen met Provincie, Waterschap, gemeente, bewoners en ondernemers inzetten voor herstel en behoud van dit bijzondere gebied. Daarbij wordt ook over de grenzen van de huidige eigendommen van Natuurmonumenten gekeken.

In deze visie geeft Natuurmonumenten aan hoe zij in de komende 18 jaar wil bijdragen aan het behoud en herstel van de bijzondere natuurwaarden in de Vechtplassen zodat een nog mooier en waardevoller natuurgebied ontstaat, waarin mensen met veel plezier kunnen genieten van die natuur. Er wordt gewerkt aan vijf hoofdlijnen:

- Een aaneengesloten natuurgebied zonder barrières
- Een gezond watersysteem
- Natuurparels koesteren en ontwikkelen
- Behoud van een leesbaar landschap
- Toegankelijk en beleefbaar gebied

Omdat de visie een groot gebied beslaat, is het een visie op hoofdlijnen.

In de voorbereiding van de visie is hierover met de omgeving van gedachten gewisseld. Er werd door middel van een enquête gevraagd naar de wensen op het gebied van recreatievoorzieningen en beheer van het gebied en tijdens verschillende excursies werd gediscussieerd over de ontwikkeling van de graslanden in het gebied. Ook tijdens de opstelling van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen is met veel partijen overlegd over de mogelijke maatregelen in het gebied.

De komende jaren gaat Natuurmonumenten zich, samen met de omgeving, volop inzetten voor het realiseren van deze visie!

Arjenne Bak,
Gebiedsmanager Vechtplassen
17 december 2018

Samenvatting

De Vechtplassen: een bijzonder rijk gebied

Deze natuurvisie gaat over de Vechtplassen; één van de grootste laagveengebieden in Nederland en Europese topnatuur. Het gebied ligt in de provincies Noord-Holland en Utrecht, tussen de rivier de Vecht in het westen en de Utrechtse Heuvelrug (het Gooi) in het oosten. Natuurmonumenten beheert in dit gebied bijna 3000 hectare natuurgebied.

De ontstaansgeschiedenis van de Vechtplassen is nog duidelijk terug te zien in het landschap. Zowel natuurkrachten als menselijk handelen hebben hun sporen nagelaten. In het uitgestrekte veengebied dat na de laatste ijstijd gevormd werd tussen de hoger gelegen pleistocene zandgronden en rivier- en zeeleiafzettingen ontstond na ontginning en drooglegging voor turfwinning en landbouw het waterrijke landschap met petgaten, plassen en sloten van vandaag de dag.

De Vechtplassen zijn bijzonder door de aanwezigheid van de complete verlandingsreeks, waarbij uit helder water langzaam nieuw land ontstaat. In het gebied komt een kleinschalige afwisseling voor van plassen, petgaten en sloten, deels met rijke watervegetaties, voedselarme venen, rietmoerassen, moerasbossen en graslanden. Hieronder bevinden zich zeldzame en zeer soortenrijke vegetaties als trilvenen en natte schraallanden, de botanische parels van de Vechtplassen.

Naast de hoge botanische waarde is het gebied ook van groot belang voor moerasvogels. De grote oppervlakten water en riet in het gebied zorgen voor een gevarieerde moerasvogelbevolking. Het vechtplassengebied behoort voor de grote karekiet, snor, purperreiger en ijsvogel tot een van de vijf belangrijkste broedgebieden in Nederland.

In de hele Vechtplassen staat de kwaliteit van de jonge en oude verlandingsstadia echter onder druk. De gebieden zijn verdroogd en voedselrijk en gebufferd kwelwater komt onvoldoende aan de oppervlakte waardoor vooral de mesotrofe verlanding, waarbij trilvenen ontstaan, bijna niet meer plaats vindt. Ook een deel van de moerasvogelbevolking heeft het moeilijk; grote delen van het gebied zijn verbost waardoor de openheid is verdwenen en het oppervlak natte rietlanden wordt steeds kleiner. Daardoor komen meer kritische broedvogelsoorten als roerdomp, woudaap en grote karekiet alleen nog in lage aantallen voor of zijn verdwenen.

Met inrichtingsmaatregelen, zoals het graven van nieuwe petgaten en kwaliteitsimpulsen voor moerasvogels, zijn echter successen geboekt; lokaal komt verlanding in petgaten op gang en het aantal moerasvogels is plaatselijk toegenomen na bijvoorbeeld het lokaal instellen van een flexibel peil.

De Vechtplassen zijn te beleven vanaf het water en vanaf het land, via verschillende wandel, fiets, en kanoroutes. Recreatie in de Vechtplassen is gezoned, waardoor zowel recreanten als natuur een plek vinden in het gebied; de Loosdrechtse Plassen zijn drukbezocht door waterrecreanten, de Wijde Blik en de Vuntus vormen een extensieve buffer en in de Ankeveense Plassen en het Hol is waterrecreatie niet toegestaan en staat de natuur voorop.

De toekomst van de Vechtplassen

Natuurmonumenten wil de verschillende kwaliteiten van de Vechtplassen behouden en versterken en werkt daarom aan vijf hoofdlijnen, die voortvloeien uit de potenties en knelpunten in het gebied:

1. een aaneengesloten natuurgebied zonder barrières voor voorkomende dieren;
2. een gezond watersysteem: voor natuur die tegen een stootje kan;
3. natuurparels koesteren en ontwikkelen;
4. behoud van een leesbaar landschap met een zichtbare geschiedenis;
5. een toegankelijk en beleefbaar gebied: genieten van natuur, cultuur en landschap.

Natuurmonumenten streeft naar de ontwikkeling van een groot, robuust, aaneengesloten natuurgebied door het realiseren van de NNN. Hierdoor kunnen verschillende knelpunten, zoals verdroging en eutrofiëring, beter aangepakt worden en kan de versnippering binnen het gebied door

goede ecologische verbindingen opgeheven worden bijvoorbeeld door de aanleg van faunatunnels en vispassages.

Voor optimale ontwikkeling van de natuurwaarden is een gezond watersysteem een vereiste. Water vormt de basis voor de natuurwaarden in het gebied. Ingezet wordt op het vergroten van de hoeveelheid kwel, optimaal benutten van kwelwater, vasthouden van schoon gebiedseigen water, gebruik maken van zo schoon mogelijk inlaatwater, interne maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren en het versterken van het aquatische ecosysteem. In het grote aaneengesloten natuurgebied kan beter gewerkt worden aan een gezond watersysteem.

Natuurmonumenten koestert de natuurparels in haar gebied door een zorgvuldig beheer en probeert met dit beheer waarden optimaal te behouden en te versterken. Het accent ligt daarbij enerzijds op botanische parels (trilveen en veenmosrietland) zoals in Het Hol, Kortenhoef en Tienhoven en anderzijds op moerasvogels, zoals in Polder Achteraf en de Horstermeer. Nieuwe kansen liggen vooral op de oostflank van het gebied, waar schoon kwelwater aan de oppervlakte komt. Hier kunnen botanisch waardevolle natte schraallanden ontwikkeld worden en krijgt de verlanding nieuwe kansen. Robuuste moerasgebieden voor moerasvogels als roerdomp, purperreiger, grote karekiet en zwarte stern worden ontwikkeld in 3 kerngebieden; aan de noordkant van de Ankeveense Plassen, in de Horstermeer met de aansluitende westzijde van de Kortenhoefse Plassen en rond Polder Achteraf. Ook otter en Noordse woelmuis profiteren hiervan mee. In het Weerslootgebied worden botanische waarden en moerasnatuur zoveel mogelijk gecombineerd, door samengaan van natte schraallanden als foerageergebied met kleinere moerasgebiedjes en petgaten als geschikt broedgebied.

Om het landschap leesbaar te houden worden zichtbare tijdslagen in het gebied zo veel mogelijk behouden en beleefbaar gemaakt voor de bewoners en bezoekers van het gebied. Bij verdere ontwikkelingen in het gebied sluit Natuurmonumenten zoveel mogelijk aan bij de aanwezige landschapstypen.

Natuurmonumenten streeft naar een toegankelijk en beleefbaar gebied waarin bewoners en bezoekers kunnen genieten van de kleinschaligheid en afwisseling van het landschap, de rust in het gebied, de openheid en de grote biodiversiteit van flora en fauna. Natuurmonumenten kiest in haar terreinen nadrukkelijk voor kwaliteit boven kwantiteit van recreatie en wil ruimte bieden aan extensieve recreatie met gelegenheid voor wandelen, fietsen, kanoën en schaatsen, in contrast met de intensieve recreatie op de Loosdrechtse plassen. De bestaande recreatieve zonering blijft gehandhaafd.

Belangrijk is dat Natuurmonumenten bovenstaande ambities niet alleen kan waarmaken. Intensieve samenwerking met de omgeving; Provincies, Waterschap, gemeenten, collega-natuurbeheerders, natuurboeren, bewoners én recreatie-ondernemers is daarbij nodig en zeer gewenst door Natuurmonumenten.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting.....	7
1 De Vechtplassen	10
1.1 Ontstaan van een bijzonder gebied	13
1.1.1 Geomorfologie.....	13
1.2.1 Bodem.....	14
1.2.3 Waterhuishouding	15
1.2 Gebruik van de Vechtplassen door de eeuwen heen.....	17
1.3 Een gebied met rijke flora en fauna	21
1.3.1 Van water naar bos	22
1.3.2 Rietmoerassen	27
1.3.3 Bijzondere graslanden	28
1.4.4 Rijkdom en variatie aan bijzondere dieren.....	28
1.4 Een gebied om van te genieten.....	33
2 Beheer, herstel en inrichting.....	38
2.1 Gevoerde beheer.....	38
2.2 Herstel- en inrichtingsprojecten.....	42
2.3 Successen en knelpunten	45
3 Overheidsbeleid.....	46
4 Visie op de toekomst	49
4.1 Een dag in 2036	49
4.2 Het doel en de weg er naar toe.....	50
4.2.1 Een aaneengesloten natuurgebied.....	50
4.2.2 Een gezond watersysteem voor natuur die tegen een stootje kan	52
4.2.3 Natuurparels koesteren en ontwikkelen.....	52
4.2.4 Leesbaar landschap: we maken de geschiedenis zichtbaar	55
4.2.5 Een toegankelijk en beleefbaar gebied: genieten van natuur in al haar facetten	56
5 Toekomstig beheer Vechtplassen	58
5.1 Een aaneengesloten natuurgebied	58
5.2. Gezond watersysteem.....	60
5.3 Koesteren en ontwikkelen natuurparels	62
5.3.1 Plassen, petgaten en sloten.....	62
5.3.2 Voedselarme venen	63
5.3.3 Moerasbossen	64
5.3.4 Rietmoerassen	65
5.3.5 Graslanden	67
5.3.6 Soortgerichte maatregelen.....	68
5.4. Leesbaar landschap	69
5.5 Toegankelijk en beleefbaar gebied	70
5.6 Monitoring en evaluatie	72
Literatuurlijst	73
Bijlagen	68

1 De Vechtplassen

Het gebied de Vechtplassen is een van de grootste laagveengebieden in Nederland. Het gebied wordt begrensd door de rivier de Vecht in het westen en de Utrechtse Heuvelrug (het Gooi) in het oosten. Ten noorden van de Vechtplassen ligt het Naardermeer, het oudste en bekendste natuurgebied van Nederland, in het zuiden wordt het gebied begrensd door de stad Utrecht. Aan de oostzijde grenst het gebied aan de 's Gravelandse buitenplaatsen en de drogere bos- en heidegebieden op de Heuvelrug (figuur 1). Het totale Vechtplassengebied beslaat ongeveer 7000 hectare. In dit gebied beheert Natuurmonumenten bijna 3000 hectare bijzonder waardevol natuurgebied. De eigendommen van Natuurmonumenten beslaan delen van de Ankeveense Plassen, Kortenhoefse Plassen, het Hol, de Loosdrechtse plassen, Tienhovense Plassen, Spiegelplas, Horstermeer en Wijde Blik (zie figuur 1). De verschillende natuurgebieden worden doorsneden en van elkaar gescheiden door wegen en dorpen, zoals Ankeveen, Kortenhoef, Nederhorst den Berg, Loosdrecht en Tienhoven.

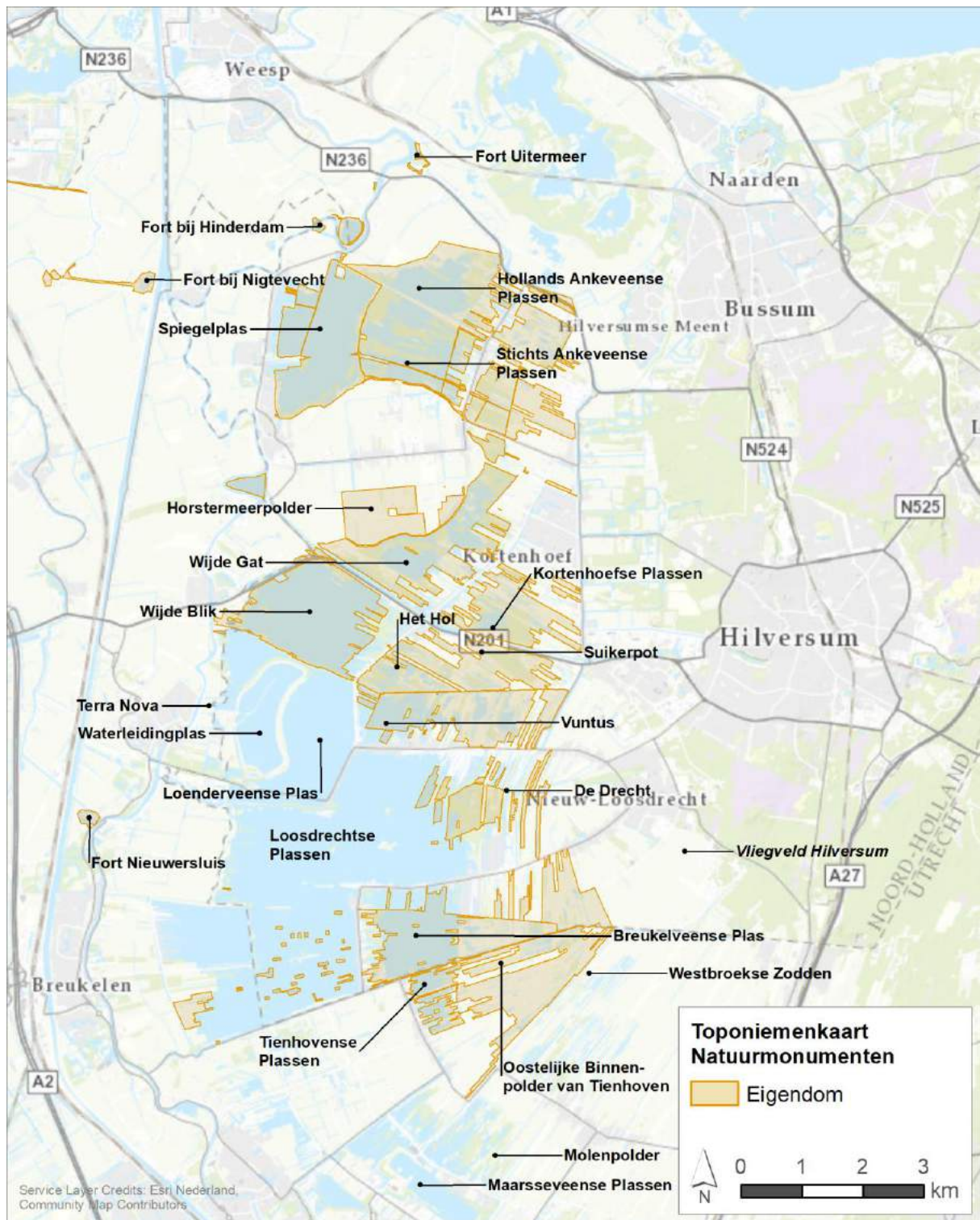
Het grootste deel van het gebied van Natuurmonumenten, bijna 1200 hectare, bestaat uit water. Daarnaast bestaat een aanzienlijk deel, ruim 600 hectare, uit hoog- en laagveenbos. Het overige deel bestaat uit bijzondere trilvenen en veenmosrietlanden, moerasen en gras- en hooilanden (zie tabel 1/ figuur 2). De Vechtplassen vormen een belangrijke schakel in de natte as van Nederland, een ecologische verbindingzone die de laagveengebieden in Nederland onderling moet verbinden: de laagveengebieden in Overijssel, randmeren en Naardermeer met de laagveengebieden in Utrecht en Zuid-Holland (Botshol en Nieuwkoop). Het gebied is niet alleen een belangrijk natuurgebied. Het is ook een gebied waarin mensen wonen en werken en waar heel veel mensen komen recreëren.

Naast Natuurmonumenten zijn ook andere beheerders in het gebied aanwezig. De Westbroekse Zodden en Molenpolder, ten zuiden van de Tienhovense Plassen, worden door Staatsbosbeheer beheerd. De Loenderveense Plas en Waterleidingplas, in het oosten van het gebied, worden door Waternet beheerd. Ook het Plassenschap beheert grotere oppervlakten in het gebied, vooral in de Loosdrechtse Plassen. Daarnaast is er veel particulier eigendom.

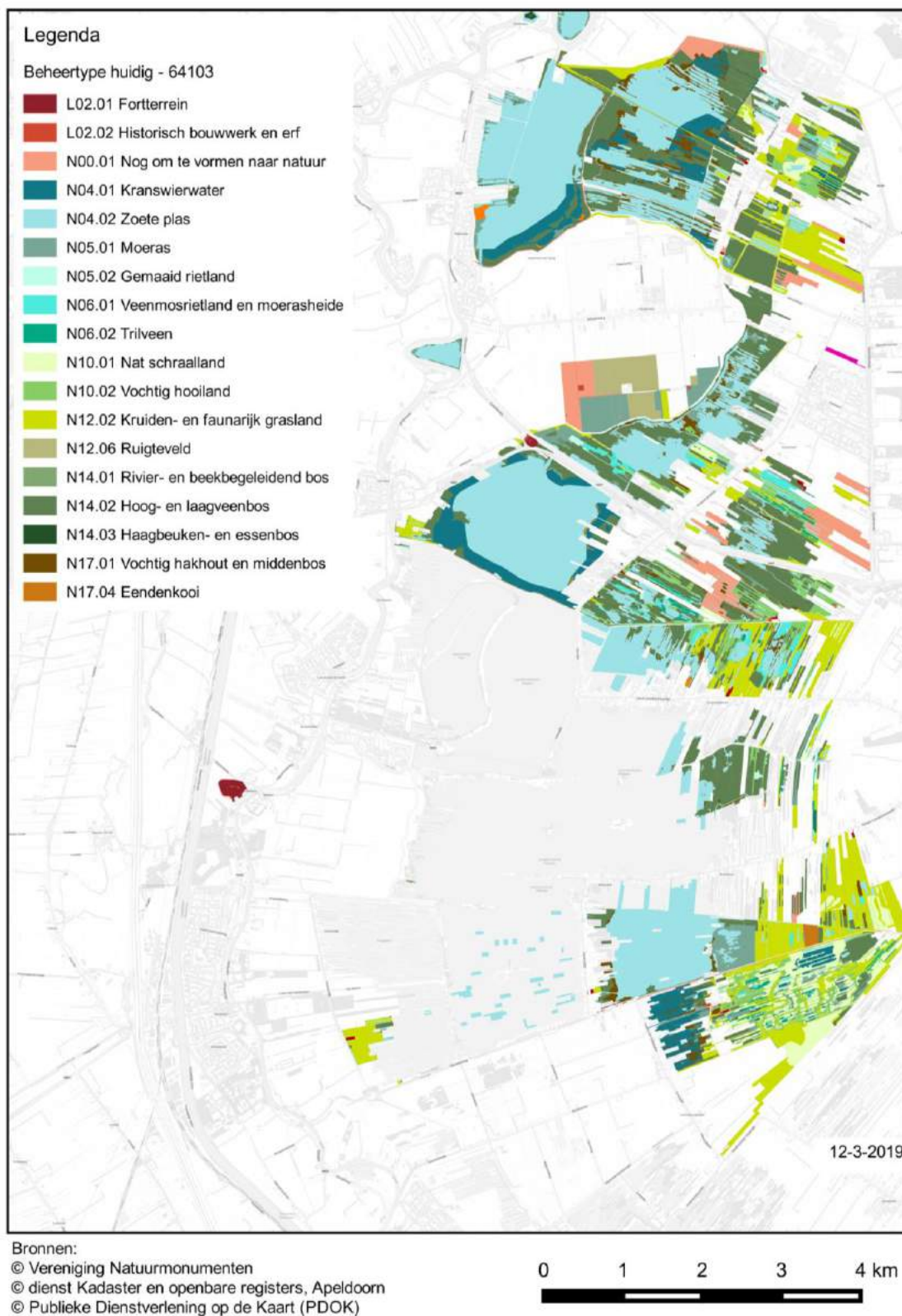
Deze natuurvisie richt zich op de NNN (Natuurnetwerk Nederland) en het N2000-gebied (Oostelijke Vechtplassen) binnen de Vechtplassen, waarbij de focus ligt op de gebieden die in eigendom van Natuurmonumenten zijn. Daarnaast worden waar nodig gebieden die buiten deze begrenzing vallen, maar die wel relevant zijn, besproken.

Ankeveense plassen

Figuur 1. Toponiemenkaart met eigendommen Natuurmonumenten (binnen oranje begrenzing) en een aantal relevante gebieden buiten de begrenzing van Natuurmonumenten.

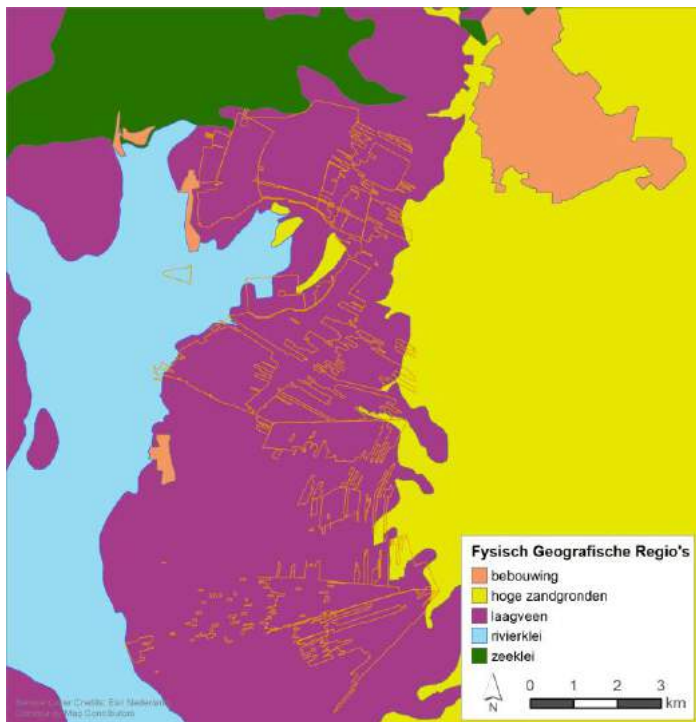
Figuur 2. Beheertypekaart Vechtplassen (Bron: CMSi, Natuurmonumenten)

1.1 Ontstaan van een bijzonder gebied

De Vechtplassen liggen tussen de hooggelegen, pleistocene zanden van het Gooi in het oosten en de rivier- en zeekleiafzettingen in het westen en noorden (figuur 3). Tussen deze zandgronden en de Vecht is het uitgestrekte veengebied van de Vechtplassen ontstaan. Dit grootschalige laagveenmoeras werd gevormd door één groot watersysteem, met tal van bodemtypen en overgangen in bodem, water, waterkwaliteit en voedselrijkdom.

1.1.1 Geomorfologie

De ondergrond van de Vechtplassen kan worden opgedeeld in vier (fysische-geografische) eenheden; het veengebied, het zandgebied, het zeekleigebied en het rivierkleigebied (figuur 3). De ontstaansgeschiedenis van deze eenheden wordt hieronder nader toegelicht.

Figuur 3. De fysisch geografische eenheden in de regio rond de Vechtplassen.

Zandgebied

De ontstaansgeschiedenis van het huidige landschapsecologische systeem van de Vechtplassen begint bij de vorming van de stuwwallen en dekzanden. In de voorlaatste ijstijd werden vanuit het noorden grote ijsgletsjers Nederland ingestuwd. Deze ijsmassa's versmeerden de bodem op hun baan tot een dicht pakket keileem en schoven de zandige, keiige ondergrond in grote hopen voor zich uit. Dit werden onder andere het stuwwalcomplex van het Gooi en de Utrechtse Heuvelrug, maar ook de minder opvallende hoogten van Muiderberg en Nederhorst den Berg zijn door dit landijs opgestuwd. In de daaropvolgende en laatste ijstijd waren de bodems in Nederland wel permanent bevroren, maar bereikte het Scandinavische landijs Nederland niet. In deze periode lag vrijwel de hele Noordzee droog. Door de droge, harde winden werd het zand uit het Noordzeebekken geblazen en als een deken over noordwest Europa afgezet. Dit zijn de pleistocene dekzanden. Deze dekzanden vormen de ondergrond van de Vechtstreek, waarop later veen is gevormd. De dekzanden lopen in westelijke richting onder het veen door en liggen op de overgang van stuwwal naar het veengebied (dicht) aan de oppervlakte. Dit gebied noemen we 'de oostelijke flank': het overgangsgebied tussen de hooggelegen stuwwal en het laaggelegen veengebied.

Zeekleigebied

Na de laatste ijstijd, aan het begin van het Holoceen, werd het weer warmer en steeg de zeespiegel. Het noordelijke deel van de Vechtplassen, tot in de Ankeveense polder, kwam onder invloed van de

zee te liggen. Hier vormde zich een soort waddenlandschap, waarin zand en zeeklei werden afgezet. Dit is het gebied waar later het natuurlijke meer van het Naardermeer is ontstaan.

Rivierkleigebied

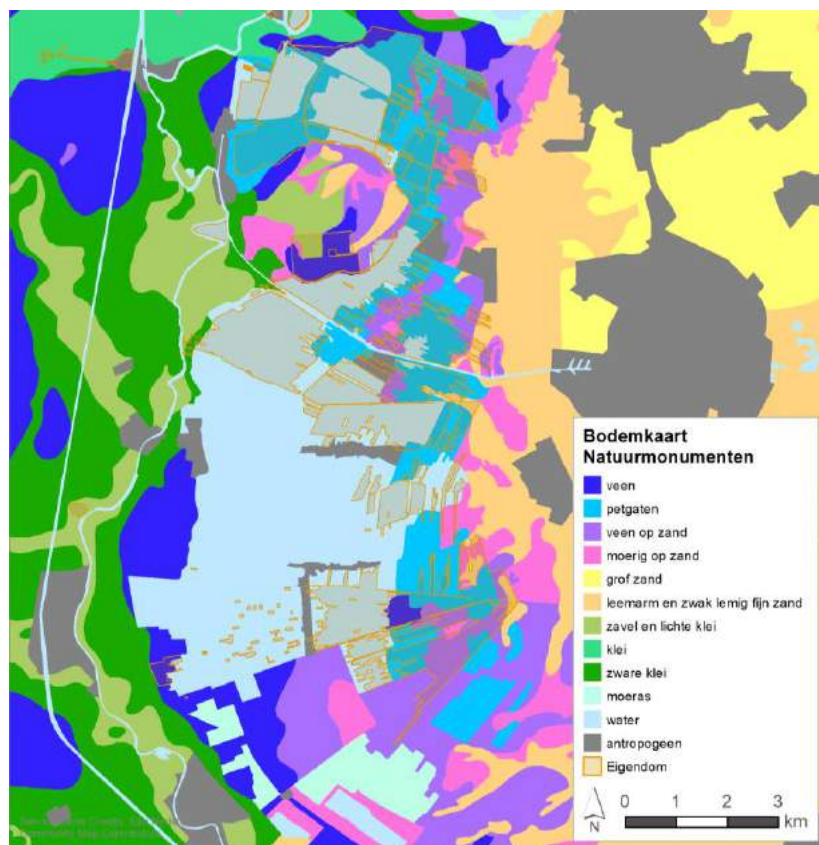
Langs de Vecht zijn door rivieroverstromingen hoger gelegen stroomruggen en lager gelegen kommen gevormd. De Horstermeer was een natuurlijk meer dat is gevormd door doorbraken van de rivier. Later is het meer door de mens drooggelegd. De bodem heeft een zeer gevarieerde opbouw met klei, veen en zand, een teken van de zeer gevarieerde ontstaansgeschiedenis.

Veengebied

Het centrale en zuidelijke deel van de Vechtplassen stond niet onder invloed van de zee. Vanuit de hogere, zandige stuwwal stroomde grondwater naar de lager gelegen riviervlakte van de Vecht. Tussen de hoge zandgronden in het oosten en het Vechtsysteem in het westen was een laagte aanwezig waarin neerslag en kwelwater stagneerden. Hier ontstond een uitgestrekt moerasgebied. Toen de zee-Invloed afnam, breidde dit moerasgebied zich uit naar het noorden, over de zand- en kleiafzettingen. In het moeras ontstond een groot moerasbos, waarin het veenpakket steeds dikker werd en zich uiteindelijk hoogveen ontwikkelde op een regenwaterlens. In het veengebied is door menselijk landgebruik het 'landschap van de meren en droogmakerijen' ontstaan, en het 'petgatenlandschap'. In een later stadium zijn grote delen van het veenmoeras in het noorden van het gebied weggeslagen door de voormalige Zuiderzee. Vanuit de Zuiderzee werd zeeklei over het veen afgezet, waardoor een waterondoorlatende basis ontstond, de basis voor het Naardermeer.

1.2.1 Bodem

De bodem van de Vechtplassen bestaat uit een gradiënt van zandgronden in het oosten, die naar het westen onder een steeds dikkere laag veen liggen. Eerst is sprake van moerige gronden, dan van veen op zand en ten slotte van veengronden. Geheel in het westen, liggen zavel- en kleigronden die afgezet zijn door de Vecht. De mens heeft goed gebruik gemaakt van deze bodem; zo werd het veen gebruikt als brandstof en het zand als ondergrond voor de aanleg van wegen. De petgaten en grote plassen in het gebied zijn het gevolg van deze ontginningen (figuur 4).

Figuur 4. Bodem- of grondsoortenkaart Vechtplassen, met eigendommen Natuurmonumenten.

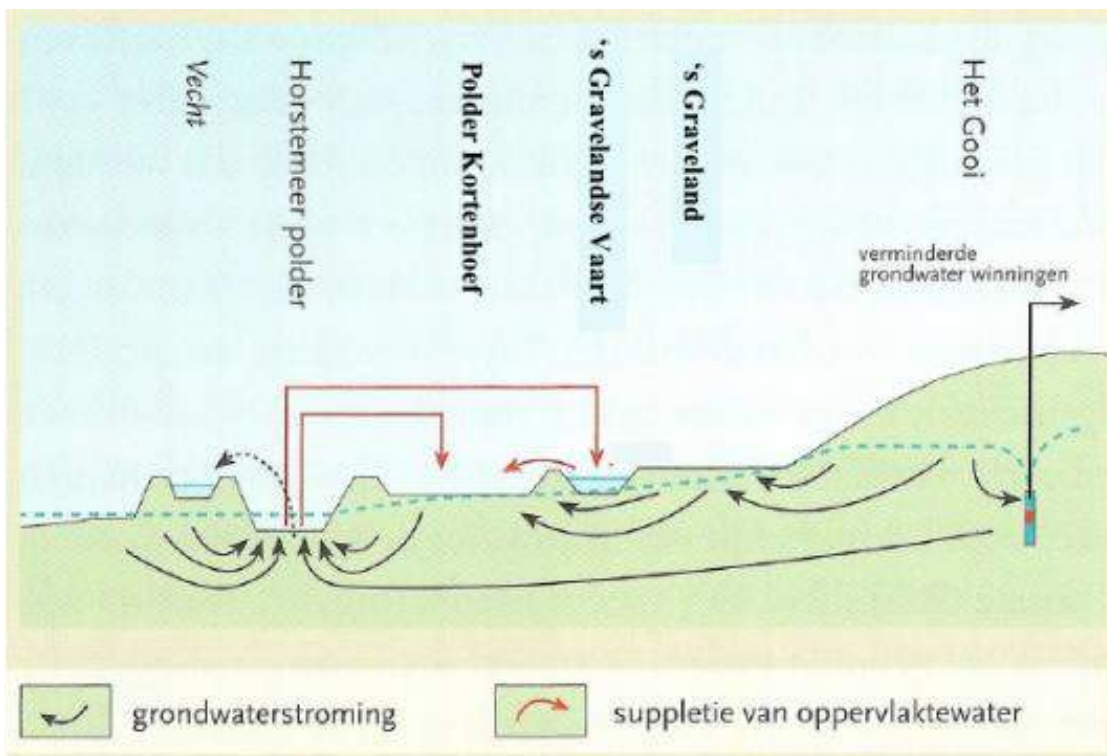
1.2.3 Waterhuishouding

De natuur in de Vechtplassen wordt sterk beïnvloed door het watersysteem; het grondwater, regenwater en inlaatwater. Van oost naar west en van zuid naar noord zijn er in het verleden verschillende watermilieus ontstaan. De mens heeft hier in de loop van de tijd veel invloed op uitgeoefend en veel veranderingen aangebracht. Met name de intactheid van het hydrologische systeem bepaalt de kwaliteit en de soortenrijkdom van de aanwezige natuur.

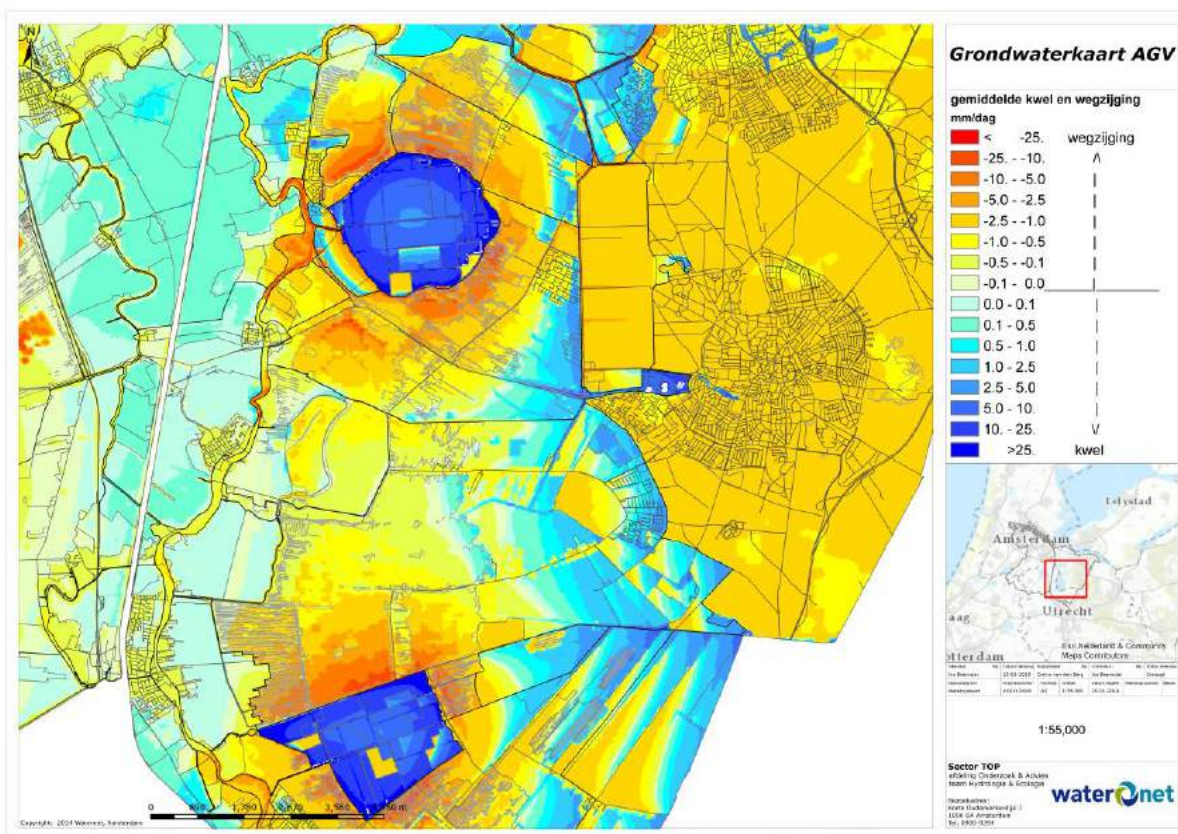
Grondwaterstromingen

Het grondwater stroomt in grote lijnen van oost naar west door het gebied, vanuit het hooggelegen Gooi naar het lage rivierdal van de Vecht (zie figuur 5). De neerslag infiltreert op de hogere zandgronden tot grote diepte in de bodem en kwelt op in de lager gelegen delen van de Vechtplassen. De aanwezigheid van deze kwel wordt gezien als de 'ecologische motor' van het gebied. Veel van de bijzondere natuurwaarden in het gebied zijn afhankelijk van het optreden van kwelwater.

Op dit moment komt vooral aan de oostkant van het gebied nog schoon en zoet kwelwater aan de oppervlakte, met ijzer en calcium (figuur 6). In het verleden werd een veel groter deel van het gebied gevoed door kwelwater. Een groot deel van de kwel wordt nu echter afgevangen door de diepe polders (droogmakerijen) Horstermeer en Bethune. Hierdoor komt er minder kwel aan de oppervlakte in grote delen van het Vechtplassengebied. Daarnaast is de hoeveelheid kwel afgenomen door grondwaterwinningen in de omgeving (Bussum, Loosdrecht en ten noorden van Utrecht), ontwatering voor de landbouw en verminderde inzijging door toename van het bebouwde oppervlak.

Figuur 5. Grondwaterstromingen in het gebied de Vechtplassen (zwarte pijlen) en oppervlaktewater-suppletie (rode pijlen). Oost-west doorsnede. Bron: Schulz (2010).

Figuur 6. Optreden van Kwel en infiltratie in de Vechtplassen. Bron: Grondwaterkaart AGV (2019)

Oppervlaktewaterhuishouding

Mede door de afname van kwel, is er vooral in de zomer een watertekort. Om te voorkomen dat het peil in de Vechtplassen teveel daalt, wordt 's zomers water ingelaten. Dit is noodzakelijk omdat het gebied anders te veel verdroogt, met nadelige gevolgen voor de natuur, maar ook voor de landbouw en funderingen van huizen in het gebied. Van een natuurlijke peilfluctuatie is vrijwel nergens meer sprake; de peilen zijn in de meerderheid van de gebieden vast of kennen een peilverschil van 2- maximaal 15 centimeter door het jaar heen. Alleen de Binnenpolder en Polder Achteraf kennen een flexibel peil met een marge van circa 30 centimeter. Figuur 7 toont de peilgebieden in de Vechtplassen.

Het grootste deel van het inlaatwater komt uit de Vecht en wordt ingelaten in de Loosdrechtse Plassen, maar de Noordelijke Vechtplassen staan bij watertekort ook onder invloed van inlaatwater uit het IJmeer. Ten eerste wordt IJmeerwater via de Vecht en de Spiegelplas ingelaten in Stichts Ankeveen. Daarnaast wordt bij Naarden water via de Karnemelksloot en de 's-Gravelandsevaart richting de noordelijke Vechtplassen aangevoerd. In de Kortenhoefse Plassen wordt daarnaast kwelwater uit de Horstermeer ingelaten.

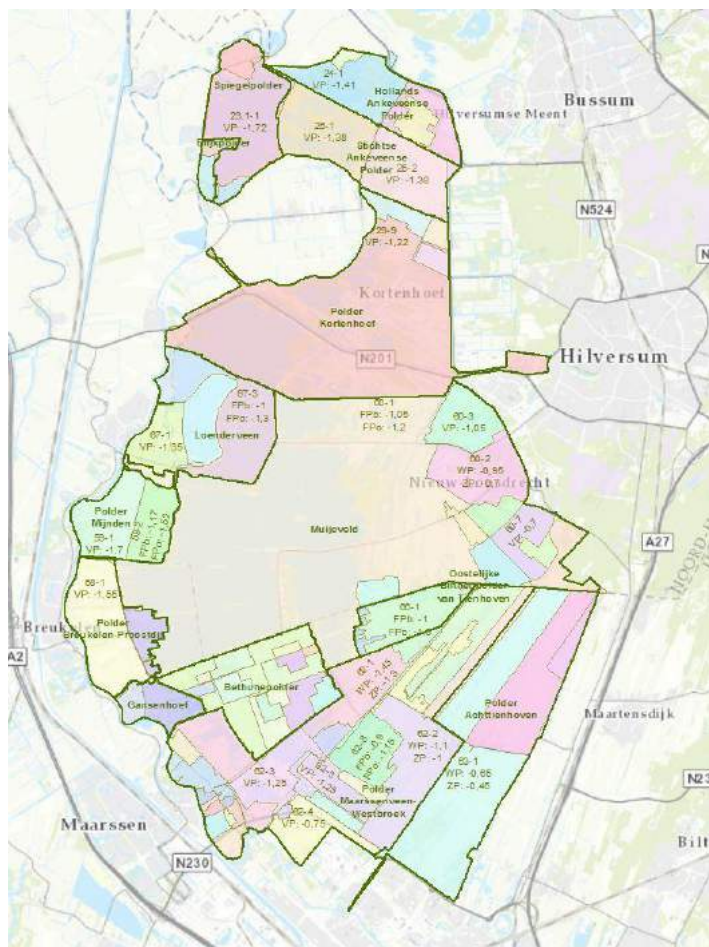
Grond- en oppervlaktewaterkwaliteit

Van oost naar west waren er oorspronkelijk grote verschillen in voedselrijkdom. De sloten in het oosten van de Vechtplassen werden gevuld met gebufferd, mesotroof kwelwater uit het Gooi. Het centrale deel van de Vechtplassen was een voedselarm, door regenwater gevoed veengebied en in het westen was er het rijkere milieu langs de Vecht.

Met de inlaat van gebiedsvreemd water uit Vecht en IJmeer is deze variatie grotendeels verdwenen. In het kwelgebied in het oosten wordt nu ook oppervlaktewater ingelaten. En met het inlaatwater wordt ook fosfaat, sulfaat en chloride het gebied ingelaten. Ook bemesting van de gronden op de oostelijke flank heeft effect op de waterkwaliteit. Hierdoor komen fosfaten en nitraten in het grond- en oppervlaktewater terecht.

In het overgrote deel van de Vechtplassen wordt de waterkwaliteit inmiddels als slecht beoordeeld door Hoogheemraadschap AGV. Alleen in de grote plassen en in de waterleidingplas is de

waterkwaliteit matig. De scores worden vooral negatief beïnvloed door te hoge gehalten aan chloride, sulfaat, fosfaat, stikstof en te weinig doorzicht (troebel water).

Figuur 7. Verschillende peilgebieden Vechtplassen: Bron: Waternet 2019

1.2 Gebruik van de Vechtplassen door de eeuwen heen

Door de eeuwen heen heeft de mens volop gebruikt gemaakt van de Vechtplassen en daarmee gezorgd voor een grote variatie aan landschappen en bijgedragen aan het unieke karakter van gebied. Het resultaat is een prachtig gebied met landschappen van open water, rietlanden, veenbossen en kwelgevoede, natte graslanden. De mens heeft zijn sporen nagelaten in het landschap. De charme van het landschap is dan ook dat er veel tijdslagen in verstopt zitten die voor een oplettende bezoeker leesbaar zijn; de middeleeuwse ontginningen, het turfwinninglandschap, het militaire landschap, droogmakerijen en meer recentere zandwinplassen.

Het centrale deel van het veenlandschap was in de Middeleeuwen nog een uitgestrekt hoogveen. Het gebied is vanaf circa 1000 na Chr. grootschalig ontgonnen, afgegraven en drooggelegd. De ontginning begon vanuit de Vecht met het draineren van het veenmosveen door de aanleg van sloten. De gronden werden gebruikt als akkers en grasland. Deze verkaveling uit 1000-1500 na Chr. is nog steeds bepalend voor de opbouw van het huidige landschap (zie figuur 8). In de periode 1500-1900 vond turfwinning, de vervening, plaats. Het veen bleek als brandstof (turf) waardevoller dan als landbouwgrond en het veen werd weggebaggerd waardoor open water (petgaten) ontstonden. De turf werd op smalle stroken tussen de petgaten gelegd; de legakkers. Waar deze legakkers te smal waren, werden ze door het water weggeslagen en ontstonden de grote plassen die nu nog in het gebied liggen. De plassen, die ontstonden op plaatsen waar het veen volledig werd afgegraven, zijn grotendeels behouden gebleven. Karakteristieke elementen uit deze periode zijn de lintvormige dorpen, de langgerekte percelen en brede sloten. In deze tijd (de gouden eeuw) werden ook de 's-Gravelandse Buitenplaatsen aangelegd.

Figuur 8. Links: Middeleeuwse ontginning, 1000 – 1600 na Chr, geprojecteerd op topografische kaart van 1849. De pijlen geven de richting van ontginning aan. Bron: Weijs (2011). Rechts: Ontginningspatroon anno 1815. Bron: topotijdreis.nl.

Twee grote meren werden rond 1880 drooggemalen met behulp van stoomgemalen nadat eerdere pogingen met molens mislukten. Hierdoor ontstonden de Horstermeerpolder en Bethunepolder. Deze droogmakerijen zijn door de mens ingericht, bewoond en in agrarisch gebruik genomen, en vormen nu laaggelegen polders in het landschap.

De Spiegelplas en de Wijde blik zijn in de eerste helft van de 20^e eeuw nog aanzienlijk verdiept door zandwinning voor de aanleg van wegen en voor de fundering van Amsterdam. In dezelfde periode werd ook het Hilversums kanaal aangelegd (gereed in 1937), waardoor het Hol van de Kortenhoefse plassen werd gescheiden.

Cultuurhistorische elementen

Langs de Kanaaldijk in Tienhoven ligt Eendenkooi Breukeleveen, met een klein authentiek kooikershuisje. Het kooibos is een beschutte oase van rust in het omringende open gebied. Op de oudste kadastrakaart uit 1811-1830 is de kooi al aangegeven. In het oude bos ligt een plas met vier vangpijpen. Twee vangpijpen worden onderhouden door vrijwilligers.

Natuurmonumenten bezit twee molens in het gebied. Aan de Dwarsdijk in Tienhoven staat een Hollandse wipwatermolen, genaamd De Trouwe Wachter. Deze molen verzorgde vanaf 1832 tot 1948 de bemaling van de Oostelijke Binnepolder. In de oorlogsjaren was deze molen een echte trouwe wachter, want aan de stand van de wieken was te zien of er een razzia aan de gang was (er waren veel onderduikers in de omgeving aanwezig). Naast de molen ligt een houten schutsluis, die in 1982

geheel is gerestaureerd. Aan de noordzijde van de Ankeveense Plassen staat molen Hollandia, een achtkante poldermolen die in 1640 is gebouwd en zorgde voor de bemaling van Hollands Ankeveen.

Naast Fort Kijkuit staat de molen Gabriel. Deze poldermolen zorgde vanaf 1635 voor de bemaling van polder Kortenhoef. In Nederhorst den Berg staat nog de molen die de Stichts Ankeveense polder bemaalde. Deze molens zijn beide particulier bezit.

Militair Landschap

Een bijzonder element in het Vechtplassengebied is het militaire landschap. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) werden voor het eerst stukken land onder water gezet om de Spanjaarden te verdrijven. De methode van aaneengesloten onderwaterzettingen (inundaties) groeide uit tot de Oude Hollandse Waterlinie, die over de lijn Amsterdam-Woerden-Gorinchem loopt. Vanaf 1815 werd ook Utrecht binnen de waterlinie gebracht en ontstond de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Deze loopt van Muideren tot aan de Biesbosch. Tussen 1880 en 1914 werd een waterlinie aangelegd ter verdediging van Amsterdam, de Stelling van Amsterdam. Beide verdedigingslinies vormen militaire landschappen met elementen als forten, beplanting, liniedijken, water, sluizen, inundatiegebieden en schootsvelden.

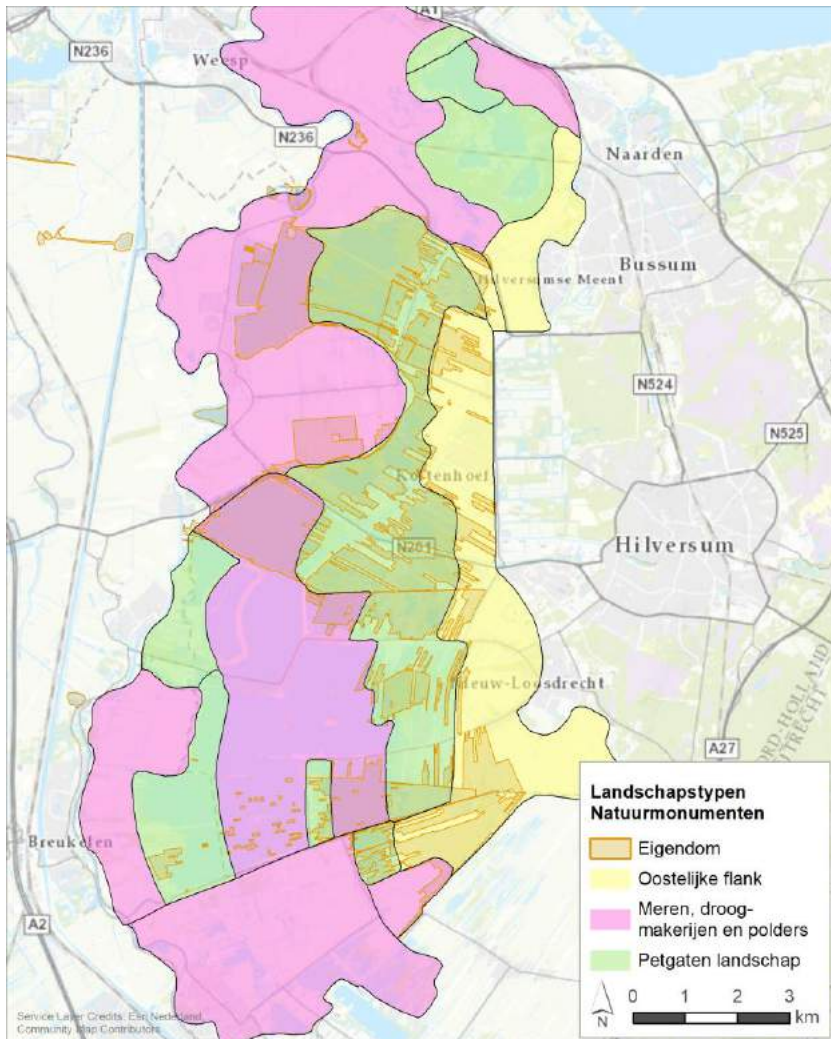
Forten vormen samen met de inundatievelden een belangrijk onderdeel van het militaire landschap. In geval van oorlogsdreiging werden deze gebieden plas-dras gezet: te ondiep om te varen, maar diep genoeg om het oprukken van vijandelijke legers onmogelijk te maken. Een stelsel van sluizen, dijken, kanalen en stuwen is aangelegd om de inundaties te bewerkstelligen. Om het schootsveld rondom de forten vrij te houden werden zogenaamde Verboden Kringen rondom de forten opgericht, waar geen (permanente) bebouwing mocht staan. De open zones van de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn nog steeds grotendeels herkenbare landelijke, open en groene zones tussen de uitbreidende steden, bedrijventerreinen en infrastructuur in West- Nederland.

In en om de Vechtplassen liggen, van noord naar zuid, de forten Uitermeer, Hinderdam, Nigtevecht, Abcoude, Kijkuit en Nieuwersluis. Deze forten maken onderdeel uit van de Stelling van Amsterdam (Uitermeer, Hinderdam, Nigtevecht en Abcoude) en de Nieuwe Hollandse Waterlinie (Uitermeer, Hinderdam, Kijkuit en Nieuwersluis).

Voor de forten is door Natuurmonumenten een aparte Fortenvisie (2009) geschreven. Ze zijn verder niet opgenomen in deze visie.

Landschapstypen

Het gebruik van het gebied heeft geleid tot een typisch Nederlands cultuurlandschap van Europese betekenis. Binnen de Vechtplassen kunnen nog drie karakteristieke landschapstypen onderscheiden worden die zijn ontstaan door het menselijk gebruik (figuur 9). Van oost naar west betreft dit achtereenvolgens de oostelijke flank, het petgatenlandschap en de grote meren, droogmakerijen en polders.

Figuur 9. Globale ruimtelijke spreiding van de landschapstypen van de Vecht tot het Gooi.

Op de oostelijke flank en in het zuiden van de Vechtplassen komt het zand (dicht) aan de oppervlakte. Het gebied staat onder invloed van het kwelwater uit de stuwwal. Hier liggen de open polders, met langerekte smalle graslandpercelen, omsloten door kwelsloten. Vanaf de oostelijke flank is er zicht op de besloten parkbossen van de buitenplaatsen van het Gooi naar het oosten en op de moerasbossen van het petgatenlandschap in het westen.

Het petgatenlandschap is veel kleinschaliger en beslotener. Het is een afwisseling van kleine plassen, petgaten, verlandingsvegetaties en veenbossen. Door dit landschap slingert zich van noord naar zuid het bebouwingslint van Ankeveen, Kortenhoef, Loosdrecht en Tienhoven. Ook ten westen van de Loosdrechtse Plassen ligt nog een deel van het besloten petgatenlandschap; de Kievitsbuurt, met smalle langerekte petgaten en legakkers. Het besloten karakter van de petgatenlandschap is ontstaan nadat het gebruik van de percelen niet langer rendabel was.

Het landschap van de meren, droogmakerijen en polders heeft al van oudsher een zeer open en weids karakter. Het gebied bestaat nu voornamelijk uit open water, natte graslanden en rietlandmoerassen. Ook de plassen in het westen van de Vechtstreek hebben een open, weids karakter.

De verschillende landschapstypen zijn niet overal even goed te beleven. Door de dorpslinten in het gebied ligt het bijzondere landschap vaak verborgen achter de huizen. Op de fiets, wandelend of varend is het landschap het beste te beleven.

1.3 Een gebied met rijke flora en fauna

De natuurwaarden van de Vechtplassen zijn hoog. Door de variatie in bodem, water, voedselrijkdom en menselijk gebruik in het verleden is er een gevarieerd gebied ontstaan met veel verschillende soorten natuur, rijk aan planten en dieren. Het gebied is zo bijzonder dat het als Natura 2000-gebied begrensd is. Dit betekent dat het een Europees topgebied van internationaal belang is. Er komen veel typische laagveensoorten voor; planten en dieren die internationaal van grote betekenis zijn, omdat ze nog maar weinig voorkomen en onder druk staan.

Ook binnen Nederland is het een belangrijk gebied. Het is een van de grootste laagveengebieden in Nederland, maar het is wel doorsneden door wegen en dorpen en er wordt intensief gerecreëerd. Toch komen er hoge natuurwaarden voor. Er komen maar liefst meer dan 100 zeldzame soorten voor die op de Rode Lijst staan, zoals bijvoorbeeld groenknolorchis, rietorchis, blauwe knoop, purperreiger, grote karekiet, gevlekte witsnuitlibel en Noordse woelmuis (bijlage 2).

Purperreiger, Blauwe knoop

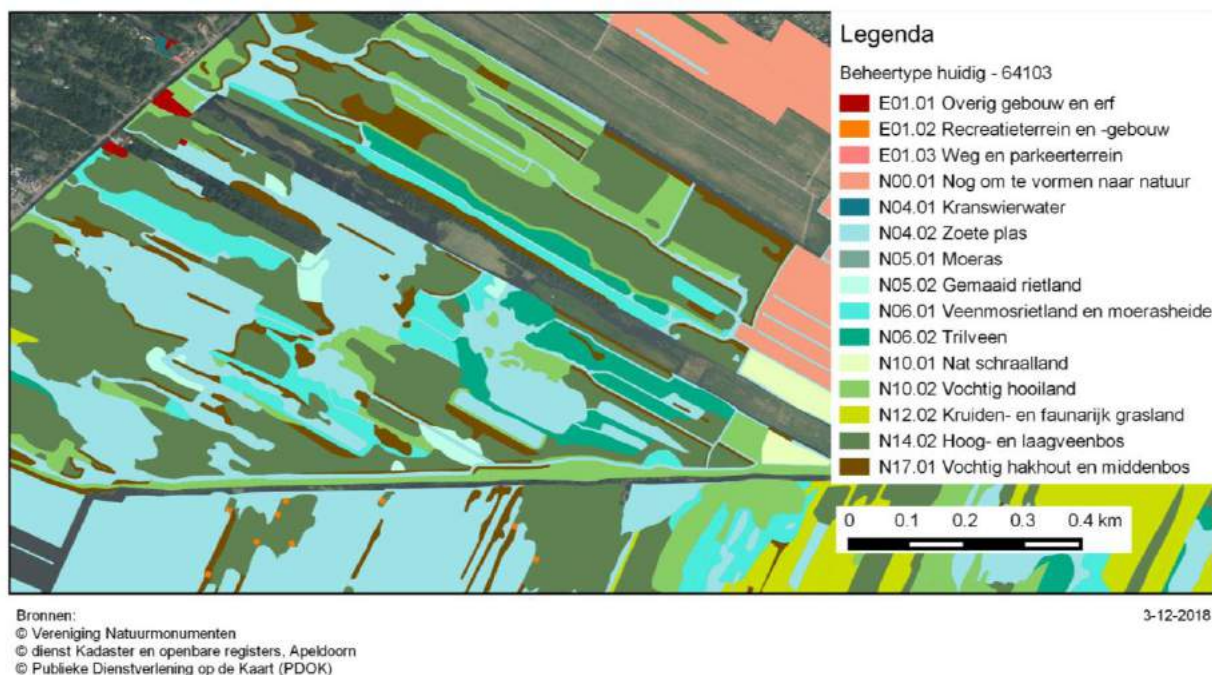
In het gebied komt een kleinschalige afwisseling voor van onder andere water, veenmosrietlanden en trilvenen, rietmoerassen, moerasbossen en natte schraallanden (zie figuur 2). In tabel 1 zijn alle voorkomende beheertypen en de oppervlakte waarin ze voorkomen binnen het beheergebied van Natuurmonumenten weergegeven en onderverdeeld in plassen en petgaten, voedselarme venen, rietmoerassen, moerasbossen en graslanden. In onderstaande tekst en in hoofdstuk 2 komt deze indeling ook terug.

Een deel van het oppervlak van de verschillende beheertypen kwalificeert als een habitatype binnen Natura 2000. Zo is bijvoorbeeld circa 13 ha van het binnen de gebiedsgrenzen van Natuurmonumenten aanwezige beheertype N06.02 Trilveen (16 ha) kwalificerend als habitatype H7140A Trilveen en kwalificeert slechts 0,6 ha van de 64 ha N10.01 nat schraalland als H6410 Blauwgrasland.

In Bijlage 5 is een habitatypekaart van Natura 2000-gebied de Oostelijke Vechtplassen weergegeven. Binnen de begrenzing van Natuurmonumenten komen in het Hol de meeste zeldzame en de grootste verscheidenheid aan kwalificerende habitatypes voor: trilveen, veenmosrietland, vochtige heide, hoogveenbossen, blauwgrasland, meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, ruigten en zomen (moerasspirea) en galigaanmoerassen (zie ook figuur 10).

Tabel 1. SNL-Beheertypen in de Vechtplassen in eigendom en beheer van Natuurmonumenten.

Groep	Beheertypen	oppervlakte (ha)
Plassen & petgaten	N04.01 Kranswierwater	183,7
	N04.02 Zoete plas	1038,8
Rietmoeras	N05.01 Moeras	123,2
	N05.02 Gemaaid rietland	6,3
	N12.06 Ruigteveld	48,4
	N17.01 Vochtig hakhout en middenbos	103,6
Voedselarme venen	N06.01 Veenmosrietland en moerasheide	34,7
	N06.02 Trilveen	17,0
Grasland	N10.01 Nat schraalland	114,4
	N10.02 Vochtig hooiland	109,1
	N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	375,9
Moerasbossen	N14.02 Hoog- en laagveenbos	610,3
Overig	N17.04 Eendenkooi	4,6
	N00.01 Nog om te vormen naar natuur	108,3

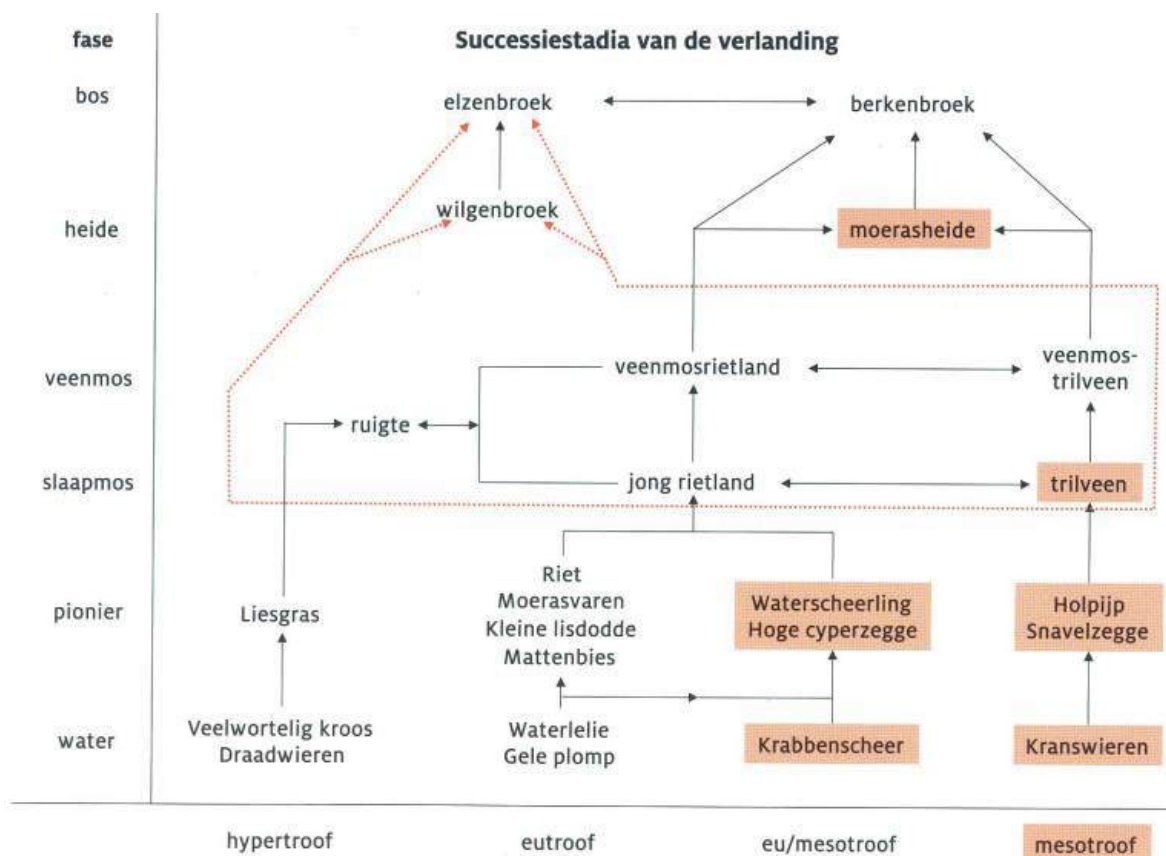
Figuur 10. Kleinschalige afwisseling van beheertypen in Het Hol (Bron: CMSi, Natuurmonumenten).

1.3.1 Van water naar bos

Het meest bijzondere in de Vechtplassen is de aanwezigheid van de complete verlandingsreeks, waarbij uit helder water langzaam nieuw land is ontstaan. Dit proces kan tientallen tot wel 80 jaar duren.

Het water in de plassen en petgaten raakt in eerste instantie begroeid met kranswieren (onder matig voedselarme, mesotrofe omstandigheden) of met ondergedoken en drijvende waterplanten zoals fonteinkruiden, krabbenscheer, gele plomp en witte waterlelie (onder iets voedselrijkere gebufferde omstandigheden). Hierop volgen soorten als holpijp, waterdriehblad en snavelzegge, of, in voedselrijke, eutrofe wateren, grotere soorten als kleine lisdodde, riet en moerasvaren. Als de laag drijvende planten dik genoeg wordt, kunnen drijftillen of kragges gevormd worden door deze soorten. Kragges kunnen ook ontstaan vanaf de oevers van de petgaten en sloten. Onder mesotrofe omstandigheden

kunnen vervolgens soorten als ronde zegge, draadzegge, wateraardbei en rood schorpioenmos op de kragges gaan groeien en kan mesotroof trilveen ontstaan. Alle kragges verouderen en worden langzaam maar zeker steeds zuurder doordat ze niet meer in contact staan met het oppervlaktewater. Er ontstaan dan veenmosrietlanden. Bij nog verdere verzuring ontstaat er moerasheide. Als trilvenen, veenmosrietlanden en moerasheide niet gemaaid worden, ontstaat er uiteindelijk moerasbos. Op veel plaatsen in de Vechtplassen is de successie in een vergevorderd stadium en is jong of ouder bos aanwezig. In vergelijking met andere laagveengebieden is het aandeel bos in de Vechtplassen relatief groot. In figuur 11 zijn de successiestadia van verlanding voor verschillende trofiegraden schematisch weergegeven.

Figuur 11. Successiereeks. Bron: Weijs (2011).

De waterkwaliteit is heel belangrijk voor het optreden van deze verlandingsreeks. Er is schoon, gebufferd, voedselarm water nodig. In de hele Vechtplassen staat de kwaliteit van de jonge en oude verlandingsstadia onder druk. De gebieden zijn verdroogd en voedselrijk en gebufferd kwelwater komt onvoldoende aan de oppervlakte. Vooral de zogenaamde mesotrofe verlanding (figuur 11), waarbij trilvenen ontstaan, vindt bijna niet meer plaats. In de nieuw gegraven petgaten met kwelinvloed treedt plaatselijk nog wel mesotrofe verlanding op.

Plassen, petgaten en sloten

In de relatief voedselarme wateren van de grote plassen komen de kranswiervegetaties en vegetaties met krabbenscheer en fonteinkruiden voor. Ook soortgroepen die je niet zo snel ziet, zijn hier heel soortenrijk en erg bijzonder zoals kiezelwieren, de macrofauna en het zoöplankton.

Kranswiervegetaties komen vooral voor in de ondiepe zones in de Wijde Blik, Ankeveense Plassen, Tienhovense Plassen en Spiegelplas. Naast de kranswieren komen smalle - en brede waterpest, grof hoornblad en diverse soorten fonteinkruiden voor. De kranswiervegetaties zijn gevoelig voor troebel water door verhoogde nutriëntenbelasting en worden dan verdrongen door andere waterplanten of

draadwieren. Naast de kranswiervegetaties komen in de diepste delen vegetaties voor met ondergedoken fonteinkruiden. In de wat ondiepere delen staan waterplanten met grote drijvende bladeren zoals witte waterlelie en gele plomp. In luwe delen, in ondiep water, komen krabbenscheer en groot blaasjeskruid voor. Krabbenscheer is in de laatste 10 jaar sterk achteruitgegaan en komt nog maar zeer beperkt voor in Het Hol en een aantal sloten in de Oostelijke binnepolder van Tienhoven. In de Wijde blik lijken de kranswiervegetaties redelijk stabiel en goed ontwikkeld. Krabbenscheer komt hier niet voor. In de Tienhovense plassen zijn de kranswier- en krabbenscheervegetaties sterk afgenomen in de periode 2012 tot 2017.

Sinds 2005 komt de exoot waterwaaier (*Cabomba carolina*) woekierend in het gebied voor. Na de eerste vondsten in het Hol woekeren waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid in het zuidelijke deel van de Vechtplassen. Een groot deel van de inheemse watervegetatie is op die plaatsen verdwenen, waarschijnlijk voor een groot deel als gevolg van een slechte waterkwaliteit. Op deze plaatsen kon de waterwaaier explosief toenemen. In 2006 werd de soort bestreden, maar verdere verspreiding kon niet worden voorkomen.

Verlanding, de aangroei van kragges, vindt in de grotere plassen vrijwel niet meer plaats, maar in de nieuw gegraven petgaten zijn plaatselijk jonge verlandingsstadia aanwezig. De grootte van de petgaten, ligging tov de windrichting / aanwezigheid van luwte, waterdiepte, goede waterkwaliteit en flauwe oevers zijn belangrijke voorwaarden voor het optreden van verlanding. Aan de oevers van de grote plassen (Loosdrechtse Plassen, Wijde Blik, Loenderveense plas en Spiegelplas) groeit riet dat 0,5 tot 1,5 meter in het water staat (zogenaamd 'waterriet'). Deze zone wordt van oudsher niet gemaaid, omdat deze te nat is. Vooral aan de oostoevers van de plassen vormt zich onder invloed van de windwerking stevig waterriet.

Sloten vormen een apart biotoop. In principe verlanden sloten snel, door de relatief lange oeverlengte en kleine wateroppervlak. Veel sloten zijn echter gegraven ten behoeve van de waterafvoer of –aanvoer en worden daarom regelmatig (meestal jaarlijks) geschoond. Verlanding kan alleen optreden in sloten die niet jaarlijks worden geschoond, hetgeen alleen mogelijk is in sloten die geen hydrologische functie meer hebben en waar afspraken met de waterbeheerder zijn (schouw).

Sloot met mooi ontwikkelde oevervegetatie

Voedselarme venen

Trilvenen komen in de Vechtplassen vooral nog voor aan de oostzijde waar nog kwel optreedt (17 ha in totaal). Trilvenen zijn zeer soortenrijke vegetaties die onder matig voedselrijke omstandigheden en goede waterkwaliteit ontstaan vanuit de eerste verlandingsstadia onder invloed van een maaibeheer. Zonder maaibeheer gaan ze meestal heel snel over in bos.

De grootste oppervlaktes komen voor in het Hol, de Tienhovense Plassen en de Kortenhoefse Plassen oost. Bijzondere soorten die voorkomen zijn moeraskartelblad, slank wollegras, ronde zegge, holpijp, kleine valeriaan, moerasviooltje, klein blaasjeskruid, vleeskleurige orchis, rietorchis en de zeldzame groenknolorchis en veenmosorchis. Rood schorpioenmos komt nog op 1 locatie in de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven voor. De trilvenen bestaan uit een patroon van bulten en slenken waarbij op de bulten de soorten van zuurdere omstandigheden groeien (ronde zonnedaauw en geelgroene zegge) en in de slenken de basenindicerende soorten als rietorchis, ronde zegge en groenknolorchis.

De trilvenen gaan echter hard achteruit door het verminderen van de kwelinvloeden en de atmosferische depositie. Door de ammoniak uit de lucht verzuren de trilvenen in versneld tempo. Er ontstaat dan veenmostrilveen, bedekt met veenmos en op de droogste plekken haarmos. De oorspronkelijke verlanders zoals snavelzegge, holpijp en waterdrieblad komen nog voor, afgewisseld met soorten als veenpluis, ronde zonnedaauw, veenreukgras, zompzegge en sterzegge. Op de veel plaatsen is de kragge inmiddels vastgegroeid aan de bodem en ontstaan er overgangen naar schraalland. De meeste trilvenen in de Vechtplassen drijven niet meer, maar zijn vastgegroeid. Daardoor kunnen ze niet meer meebewegen met een eventueel flexibel peilbeheer en zijn ze erg kwetsbaar.

Veenmosrietlanden zijn rietlanden waar de moslaag vooral bestaat uit veenmossen. Ze ontstaan als de invloed van kwelwater of basenrijk oppervlaktewater gering is en regenwater overheerst, zoals op een vrij dikke kragge. Hierdoor worden de rietlanden zuurder en raken met veenmos bedekt, hetgeen de verzuring verder versneld. Ze komen vooral voor in de Kortenhoefse plassen en Het Hol (in totaal ca 34 ha).

Veenmosrietlanden kunnen matig soortenrijk zijn en worden gekenmerkt door het voorkomen van veenmossen, riet, ronde zonnedaauw, veenpluis, tormentil, waternavel, kamvaren en moerasviooltje. Ook welriekende nachtorchis en veenmosorchis komen nog voor in de goed ontwikkelde veenmosrietlanden. Verder verzuurde en verdroogde veenmosrietlanden zijn te herkennen aan dikke pakketten gewoon haarmos en pijpenstrootje. In de Vechtplassen komt ook op verschillende locaties appelbes in de veenmosrietlanden voor. Deze exoot vormt een bedreiging voor de veenmosrietlanden.

Moerasheide, dopheide met riet, ontstaat bij verdere verzuring van veenmosrietland, veenmostrilveen of blauwgrasland. Het is het eindstadium van de successiereeks bij een maaibeheer. Het is het verst gevorderde stadium in de ontwikkeling richting hoogveen en ontwikkeld onder invloed van regenwater en er worden bulten en slenken gevormd. Het wordt gekenmerkt door dopheide en een soortenrijke moslaag met hakig veenmos, gewoon veenmos en wrattig veenmos. Verder staan er pijpenstrootje, gagel, kruipwilg, struikheide en ronde zonnedaauw. Een kleine oppervlakte moerasheide komt in het Hol voor.

Veenmosrietland met ronde zonnedauw, tormentil, moerasviooltje en waterardbei

Moerasbossen

Bossen komen vooral in het petgatenlandschap in de Vechtplassen voor en rond de Wijde Blik en Spiegelplas. Het meeste bos is relatief jong. In de Oostelijke Vechtplassen als geheel is de laatste 70 jaar de hoeveelheid bos sterk toegenomen, mede doordat het riet zijn economische waarde verloor en het maai-beheer van rietlanden daardoor sterk verminderde. In de gebieden die Natuurmonumenten kon aankopen, is halverwege de jaren 80 gestart met het verwijderen van bos om de openheid te bewaren en bijzondere vegetaties weer meer ruimte te geven.

In de laagveenbossen, die vooral uit elzenbroekbos bestaan, komen soorten voor als moerasvaren, pluimzegge en slangewortel, in verdroogde situaties ook veel stekelvarens en bramen. Als de bossen ouder worden en het veenpakket dikker dan een meter is, kan het centrum van het bos geïsoleerd raken van oppervlakte- en grondwaterinvloed. Bij een voldoende stabiel waterpeil gaan dan veenmossen een steeds grotere rol spelen op de bodem. In de boomlaag worden de elzen vervangen door berken. Hier komen naast de algemenere veenmossoorten ook bijzondere soorten voor als slank veenmos, rood veenmos, hoogveenveenmos en violet veenmos. Daarnaast groeien er vaatplanten als snavelzegge, draadzegge, veenpluis en zompzegge in de ondergroei. Dergelijk hoogveenbos komt vooral goed ontwikkeld voor in de Suikerpot, de westzijde van Ankeveen, het Hol en bij de Wijde Blik. Hoogveenbossen zijn heel gevoelig voor wijzigingen in de waterhuishouding. Daarnaast vormt de exoot Appelbes een bedreiging; deze kan een dicht struiklaag vormen, waardoor de veenmossen geen licht meer krijgen en verdwijnen.

1.3.2 Rietmoerassen

Vooral in het petgatenlandschap komen verspreid gelegen stukken riet en moeras voor. Deze rietmoerassen zijn ontstaan door verlanding van voedselrijker water. Aan de waterkant vormen losgeslagen planten drijftillen met waterscheerling, zeggen, galigaan en slangenwortel. Het rietland kan vrij open zijn met poeltjes waarin waterplanten groeien of meer gesloten met ruigten met moerasspirea of poelruit. Daarnaast zijn er uitgebreide waterrietkragen te vinden langs de oevers van de verschillende plassen. Golfslag zorgt er voor dat deze rietkragen als het ware schoongespoeld worden en langdurig stand kunnen houden.

Door het vaste waterpeil in grote delen van het gebied, verbossen de drogere delen langzaam maar zeker en is op veel plaatsen moerasbos ontstaan (zie ook § 2.1). Dit is een van de redenen dat de meer kritische broedvogelsoorten, zoals roerdomp, woudaap en porseleinhoen verdwenen zijn of alleen in lage aantallen voorkomen. Nat overjarig rietland waar in het broedseizoen meer dan 20 cm water op het maaiveld staat, is nauwelijks aanwezig in de Vechtplassen. Waar wel natte omstandigheden aanwezig zijn, heeft het riet veel te lijden onder ganzenvraat. Hierdoor is het areaal nat rietland en waterriet zeer beperkt.

Plaatselijk worden delen moeras als hakhout beheerd en wordt periodiek bosopslag verwijderd. Dankzij dit hakhoutbeheer zijn er langs veel oevers rietvegetaties aanwezig. Het beheer is hier feitelijk dus niet gericht op het hakhout zelf, maar op het behoud van de aanwezige rietvegetatie.

Polder Achteraf

Buiten het petgatenlandschap, in Polder Achteraf en de Horstermeer, zijn grotere aaneengesloten oppervlakten moeras/ ruigte aanwezig. In Polder Achteraf is dit moeras ontstaan door het verhogen van de waterstand in de polders. Deze moerassen bestaan uit natte rietlanden met riet en rietgras, grote zeggen en biezen en slikkige delen. In polder Achteraf komen daarnaast opvallend veel nectarplanten als koninginnekruid, kattenstaart, wolfsplot en moerasandoorn voor. In de Horstermeer is het peil in twee deelgebieden ook opgezet, maar niet genoeg om nat rietland te laten ontstaan.

Hoewel er veel rietzangvogels voorkomen, ontbreken meer kritische soorten zoals de roerdomp. De botanische waarden van deze moerassen zijn gering, maar ze zijn van groot belang voor riet- en moerasvogels.

Naast rietmoerassen komen in de Vechtplassen ook galigaanmoerassen voor. Deze zijn bijvoorbeeld te vinden in het Hol, maar ook met kleine oppervlakten in de Vuntus en bij Wijde Blik.

1.3.3 Bijzondere graslanden

In het hele Vechtplassengebied komen veel graslanden voor. Ongeveer een vijfde van de oppervlakte van de Vechtplassen bestaat uit graslanden. Het grootste deel van de graslanden is in het verleden in agrarisch gebruik geweest en is nog steeds vrij voedselrijk. Een deel van de graslanden (122 ha) is nog regulier verpacht. Dat betekent dat Natuurmonumenten geen invloed heeft op het gebruik van het grasland en de natuurwaarden zeer gering zijn.

Vochtige hooilanden liggen in Hollands Ankeveen, 't Hol en de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven. Vochtig hooiland, of dotterbloemhooiland, is oud boerengrasland. Het is bloemrijk grasland, vaak geel van de soorten als grote ratelaar, gewone rolklaver, moerasrolklaver, geel walstro en scherpe boterbloem en dotterbloem. In goed ontwikkelde vochtig hooilanden komen overgangen voor naar grote zeggevegetaties en ruigten met moerasspirea.

Natte schraallanden, of blauwgraslanden, komen van oudsher voor in het Hol en de Kortenhoefse plassen op de legakkers tussen de petgaten. Hier kwamen soorten voor als blonde zegge, blauwe zegge, geelgroene zegge, brede orchis, rietorchis, gevlekte orchis, vleeskleurige orchis, moeraswespenorchis, addertong, gewone vleugeltjesbloem, kleine valeriaan, heidekartelblad, moeraskartelblad en spaanse ruiter. De laatste restanten van deze blauwgraslanden komen in het Hol voor.

Er zijn inmiddels ook op verschillende plaatsen voedselrijke graslanden afgegraven die zich richting blauwgrasland ontwikkelen. De percelen die al geruime tijd geleden zijn afgegraven ontwikkelen zich goed. Zo komen in Hollands Ankeveen (afgegraven 2008/2009) inmiddels veel bijzondere soorten voor zoals moeraskartelblad, blauwe zegge, brede orchis, rietorchis, blauwe knoop, spaanse ruiter en groenknolorchis. Ook rond de petgaten in Tienhoven heeft zich sinds 1992 een prachtige vegetatie ontwikkeld met onder andere soorten van natte schraallanden en van trilvenen zoals blauwe zegge, blauwe knoop, rietorchis, moeraskartelblad, waterdrieblad, holpijp, kleine valeriaan, draadzegge en ronde zegge.

De *kruiden- en faunarijke graslanden* zijn voedselrijker dan de vorige graslanden en komen verspreid door het gebied voor. Ze hebben vaak een historie als (intensief gebruikt) agrarisch grasland en worden dan gedomineerd door Engels raaigras en ruw beemdgras, al dan niet met algemene kruiden zoals kruipende boterbloem, witte klaver en prinksterbloem. Onder invloed van een verschrallingsbeheer kan met name op veengronden gestreepte witbol gaan domineren; het zogenaamde witbolstadium. Dit stadium kan lang aanhouden bij verschrallingsbeheer, vooral als er vrij laat wordt gemaaid. Uiteindelijk nemen minder productieve grassen zoals reukgras en gewoon struisgras toe en komen er steeds meer kruiden in. Op vochtige gronden zijn dit bijvoorbeeld veldzuring, knoopkruid, brunel en scherpe boterbloem en in de meest natte graslanden komen moeraszegge, gewone hoornbloem en ruwe smele voor. Op de nattere graslanden groeien soorten als moerasrolklaver, echte koekoeksbloem, grote ratelaar, kale jonker en biezenknoppen; dit vormt een overgang naar vochtig hooiland.

Plaatselijk worden de graslanden beheerd als ruige, structuurrijke graslanden die vooral van belang zijn voor de fauna, zoals vogels en kleine zoogdieren.

1.4.4 Rijkdom en variatie aan bijzondere dieren

De grote variatie aan typen natuur zorgt natuurlijk ook voor een grote variatie aan diersoorten die een plek vinden in de Vechtplassen. De Vechtplassen is het meest bekend vanwege de voorkomende moerasvogels, maar ook vanwege de grote rijkdom aan insecten, zoals dagvlinders, sprinkhanen en libellen. Sinds oktober 2016 wordt de otter weer in de Vechtplassen en het aangrenzende Naardermeer gesignaleerd.

Moerasvogels

De grote oppervlakte water en riet in het gebied zorgen voor een gevarieerde moerasvogelbevolking met onder andere rietzanger, snor, kleine karekiet, roerdomp (wintergast en incidenteel broedend), porseleinhoen en blauwborst. De Vechtplassen behoort voor de grote karekiet, snor, woudaap, purperreiger en ijsvogel tot een van de vijf belangrijkste broedgebieden in Nederland.

De aantallen snor, kleine karekiet en rietzanger zijn redelijk stabiel in het gebied, maar in de Vuntus recent duidelijk toegenomen na herstel van de openheid van het gebied. De Vechtplassen zijn vooral een belangrijk kerngebied voor de snor. Deze komt voor in de uitgestrekte vochtige overjarige rietvegetaties, lisdoddes en hoge zeggesoorten en profiteert van het hakhoutbeheer in het petgatenlandschap.

De aantallen roerdomp en porseleinhoen zijn echter sterk achteruitgegaan in de Vechtplassen en woudaap is verdwenen als broedvogel. Dit is waarschijnlijk voornamelijk te wijten aan gebrek aan openheid van het landschap en aan het feit dat er nog weinig dynamisch nat moeras aanwezig is. Door de vaste waterpeilen in de Vechtplassen zijn deze natte rietlanden grotendeels verdwenen. Dit komt onder andere doordat organisch materiaal zich ophoopt in het natte rietland (zone 3 in figuur 12) bij gebrek aan dynamiek, waardoor het rietland verzuurt. Daarnaast is ganzenvraat een groot probleem voor het behoud van waterriet. Periodieke droogval bevordert de kieming van helofieten als riet, waardoor het waterriet zich kan herstellen.

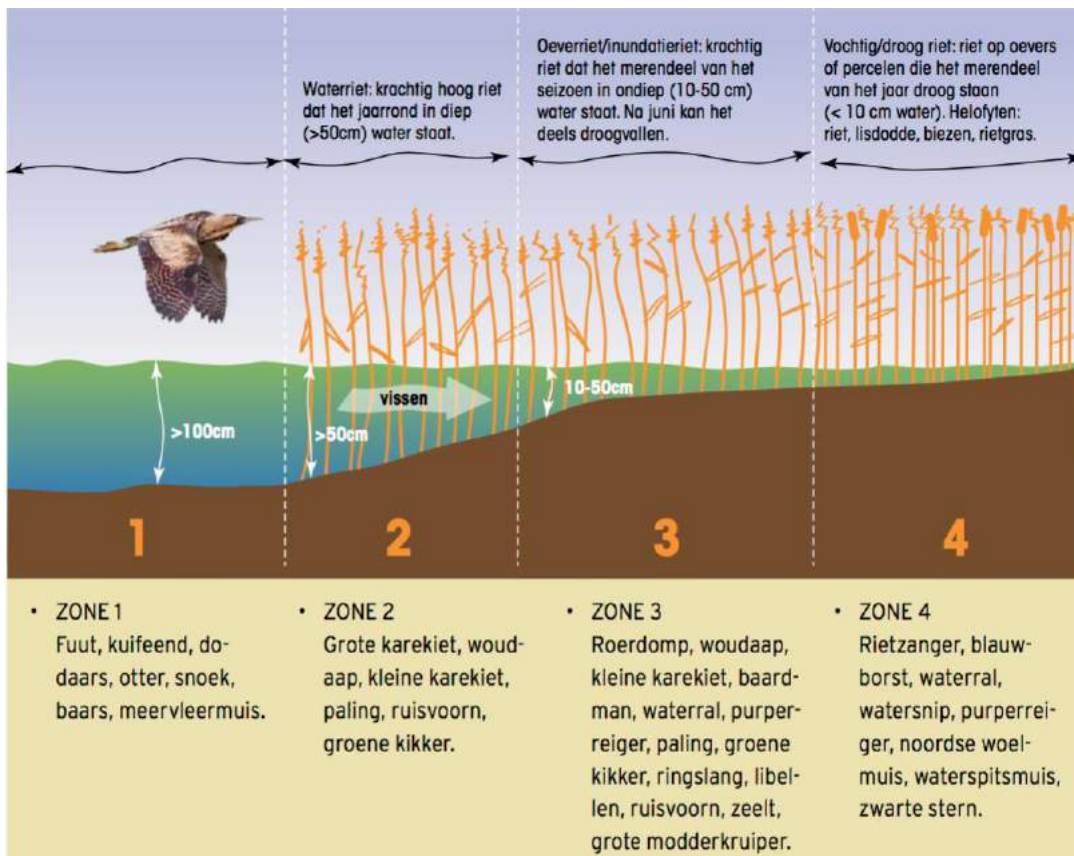
Op plaatsen waar een flexibel peil is ingesteld, zoals in Polder Achteraf, gaat het veel beter met soorten die broeden in waterriet en inundatieriet. Ook soorten van laag dynamisch moeras zoals snor, blauwborst en rietzanger bleven hier stabiel. Na verloop van een aantal jaren vreten grauwe ganzen echter de vegetatie die in het water staat weg, waardoor er open water ontstaat en de soorten weer verdwijnen. In 2017 en 2018 is in Polder Achteraf daarom het peil laag gehouden, zodat de vegetatie zich kan herstellen en de cyclus opnieuw kan beginnen.

Moerassen en moerasvogels

Niet elk moeras is hetzelfde. Vooral de vegetatiestructuur en de vochtigheidsgraad bepalen voor welke soorten het moeras een geschikt leefgebied vormt. Zo is het voorkomen van de grote karekiet vrijwel beperkt tot het waterriet, de zone waar het riet in dieper water staat en golven zorgen voor de nodige dynamiek. Waar de rietkraag droger wordt, komen ook soorten als roerdomp voor, terwijl rietzanger en blauwborst genoeg nemen met vochtig rietland of zelfs droog rietland waar al de nodige houtopslag in begint te komen. In figuur 12 is deze gradient schematisch weergegeven.

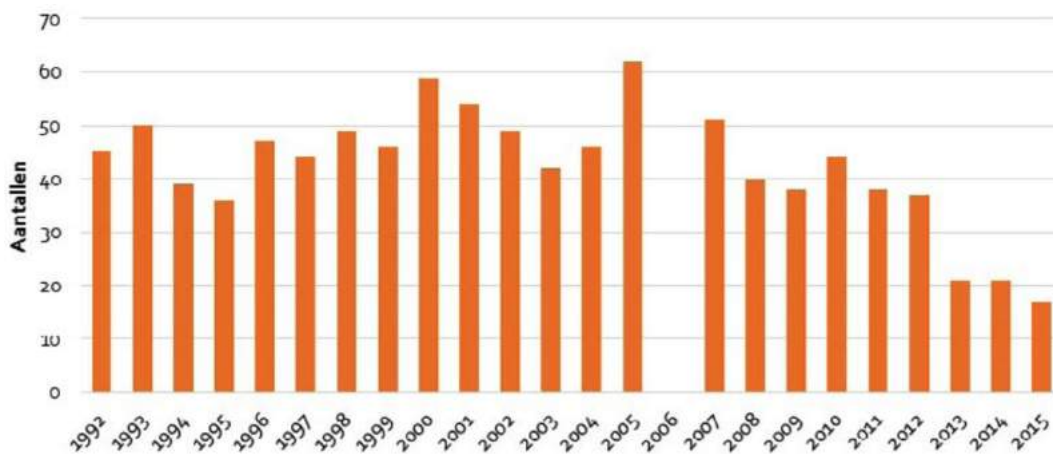
Naast riet zijn ook andere vegetaties van belang voor moerasvogels. Relatief lage vegetaties met soorten als moeraszegge en pitrus, zijn van groot belang voor rallen, zoals het porseleinhoen en kleinst waterhoen. Randvoorwaarde is dan wel dat het waterpeil 1 tot enkele decimeters op het maaiveld staat. Meer beschutte wateren met veel krabbenscheer, gele plomp en/of waterlelie, vormen het broedhabitat van de zwarte stern en worden tot de 'plassen en petgaten' gerekend. Ook de beheertypen die tot de 'voedselarme venen' en 'graslanden' worden gerekend, zijn van belang voor moerasvogels. Overjarige delen in de veenmosrietlanden vormen een geschikt broedhabitat voor moeraszangvogels als rietzanger en kleine karekiet, terwijl trilvenen, graslanden en de sloten, een belangrijk foerageergebied vormen voor soorten als zwarte stern en purperreiger.

Een dynamisch peilbeheer is meestal gunstig voor de ontwikkeling van de vegetatie in drogere perioden. Als het peil weer omhoog gaat en de vegetatie nat wordt, ontstaat een geschikt broedhabitat voor de meeste moerasvogels. Waar deze dynamiek ontbreekt, gaat veelal de successie sneller en verbost een moeras, of de vegetatie heeft te weinig gelegenheid om uit te groeien en het gebied veranderd in open water.

Figuur 12. Rietzonering en bijbehorende broedvogelgemeenschappen. Bron: Vogelbescherming (2015)

De Vechtplassen is een van de laatste twee bastions in Nederland waar de zeldzame grote karekiet voorkomt. Het gebied is dan ook van nationaal belang voor deze soort. Maar ook in de Vechtplassen lopen de aantallen schrikbarend terug (figuur 13). Dit wordt veroorzaakt door de achteruitgang van het waterriet in het gebied. Er worden veel maatregelen genomen om deze te beschermen en de achteruitgang lijkt nu gestabiliseerd. Er komen echter in het totale gebied (inclusief delen die in beheer zijn bij andere beheerders) nog maar 15-20 paar voor tegen 40-60 paar in de periode 1992-2010. In 2016 en 2017 nam het aantal grote karekieten in de Vechtplassen voor het eerst sinds circa 2010 niet verder af en in 2018 werd er voor het eerst weer een nieuwe rietkraag gekoloniseerd (Vogelbescherming, 2018).

Figuur 13. Aantalsontwikkeling Grote Karekiet in de Oostelijke Vechtplassen 1992-2015. Bron: van der Winden (2016).

Purperreigers broeden in het baggerdepot in de Stille plas met ongeveer 60-70 paar. De purperreigers foerageren in de moerasoeveren en slootkanten in de omgeving. Purperreigers uit het Naardermeer foerageren vooral in de Ankeveense plassen.

Zwarte sterns in het gebied broedden oorspronkelijk op de krabbenscheer vegetaties. Maar met het verdwijnen van deze vegetaties en wellicht ook de achteruitgang van insecten, dreigde ook de zwarte stern te verdwijnen. Nu worden vlotjes neergelegd in de Tienhovense Plassen, de petgaten in de Oostelijke Binnenpolder en in Ankeveen. Jaarlijks broeden er ca 30 paar. Het broedsucces is echter gering. Dit heeft diverse oorzaken. Zo is het aantal geschikte broedlocaties beperkt doordat geschikte watervegetaties afnemen omdat door verbossing van petgaten de openheid verdwijnt. Hierdoor kunnen de zwarte sterns niet meer switchen van broedlocatie waardoor ze extra gevoelig zijn voor predatie en voor verstoring door ganzen.

IJsvogels broeden in steile oevers en wortelkluiten van omgevallen bomen in de nabijheid van open water. In de Vechtplassen zijn territoria aanwezig. De aantallen dalen sterk na een strenge winter maar nemen weer toe bij zachte winters.

Overige broedvogels

In het gebied komen naast de moerasvogels ook veelvuldig andere vogels voor die op de rode lijst staan, zoals matkop, boeren- en huiszwaluw, slobbeend, wintertaling. De bossen in het gebied zijn van belang voor roofvogels als buizerd en havik. Door het ouder worden van het bos zijn de aantallen boomklevers en spechten toegenomen. Ook houtsnip zou hier van kunnen gaan profiteren. In de Horstermeerpolder en Ankeveense Plassen broeden bosuilen. Nachtegalen broeden eveneens in, met name, de Horstermeerpolder. Opvallend zijn verder de hoge aantallen roodborsttapuiten.

Watervogels, waaronder wilde eend, bergeend, fuut en meerkoet broeden veelvuldig in het Vechtplassengebied.

Overwinterende en foeragerende watervogels

De grote plassen in het gebied zijn ook belangrijk voor vogels die niet in het gebied broeden, maar er overwinteren, rusten en foerageren.

Vooraf op de Wijde Blik en Spiegelplas, en nog meer op de Loenderveensche Plas van Waternet verblijven in de winter, van eind september tot april honderden vogels zoals nonnetje, slobbeend, tafeleend, krakeend, smient en brilduiker en krooneend.

Op de diverse plassen, ook de kleinere, komen ook grote aantallen krakeenden, slobbeenden en wintertalingen voor. In de trektijd doen diverse visarenden het gebied aan.

Kolgans en grauwe gans gebruiken de Vechtplassen ook als foerageer- en slaapgebied in de winter. Tijdens de ruiperiode zijn ze afhankelijk van waterplanten en rust op het water, zodat ze goed op kunnen vetten voor de trek.

Vooraf de moerassen, ruigere stukken en halfopen landschappen zijn van belang voor trekvogels en wintergasten. Soorten als paapje, putter, sijs, barmsijs en kneu zijn in wisselende aantallen te vinden, watersnippen zijn soms in aanzienlijke groepen aanwezig.

Zoogdieren

De otter is het meest aansprekende zoogdier in dit laagveengebied. Sinds eind 2016 wordt de otter weer waargenomen in de Ankeveense Plassen en het aangrenzende Naardermeer. Naast de otter komt ook de das in het gebied voor. Dit is mogelijk door de ligging tegen het Gooi. Op plaatsen waar hogere delen voorkomen die droog genoeg zijn vindt de das geschikte plekken om een burcht te graven, zoals in Tienhoven en het Weerslootgebied. Ook de boomarter wordt steeds vaker gezien in de Vechtplassen.

Ook kenmerkend voor het laagveengebied is het voorkomen van de Noordse Woelmuis. Deze komt in ieder geval nog voor in de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven. Daar zijn in 2016 verschillende exemplaren gevangen tijdens onderzoek. In braakballen van de kerkuil die in het Weerslootgebied

leeft, worden resten van de Noordse Woelmuis gevonden. Ook de waterspitsmuis komt in het gebied voor.

Vleermuizen, zoals baardvleermuis en gewone grootoorvleermuis, overwinteren in de fortten in en om het Vechtplassengebied, zoals Fort Kijkuit, Fort Uitermeer, en Fort Hinderdam. De Wijde Blik en de Kortenhoefse Plassen staat bekend als een foerageergebied van de Meervleermuis.

Insekten

Het water en de structuurrijke oevers zijn een belangrijk leefgebied voor libellen. Er komen meer algemene soorten voor zoals glassnijder, vroege glazenmaker en smaragdlibel, maar ook bijzondere libellen zoals de gevlekte witsnuitlibel en bruine korenbout komen voor. De groene glazenmaker, die gebonden is aan het voorkomen van krabbenscheer, komt niet meer in het gebied voor.

De bloemrijke graslanden zorgen voor het voorkomen van verschillende dagvlinders. De kenmerkende soorten van trilvenen en veenmosrietlanden komen in de Vechtplassen en omgeving niet (meer) voor. De zilveren maan werd in 2014 voor het laatst waargenomen in het Hol. De verzuring van het gebied, en daarmee het verdwijnen van veel nectarplanten, is een belangrijke oorzaak geweest in het verdwijnen van deze soort. Soorten die afhankelijk zijn van structuurrijke graslanden zoals bruin zandooijer en argusvlinder komen nog wel voor.

De natte hooilanden in de Vechtplassen zijn een belangrijk habitat voor de moerassprinkhaan, die op veel plaatsen nog in grote aantallen voorkomt. De zompsprinkhaan komt alleen nog voor in een aantal vochtige graslandjes in het Hol.

Het leven in en om het water

Als de voedselrijkdom in een plas te hoog is, groeien er veel algen, waardoor het doorzicht te gering wordt voor waterplanten. Een plas met weinig waterplanten is ook minder geschikt voor veel diersoorten. In sommige plassen, zoals de Spiegelplas, komen driehoeksmosselen voor. Deze filteren de algen en zorgen daardoor dat het water helder blijft.

In de Vechtplassen komen 15-20 vissoorten voor. Door de eutrofiering overheersen brasem en blankvoorn. Voorkomende vissen zijn bijvoorbeeld brasem, baars, ruisvoorn, kleine modderkruiper, bittervoorn, blankvoorn en rivierdonderpad. In de Vechtplassen komt meer dan 30% van de landelijke populatie bittervoorn voor. Bittervoorn is voor voortplanting afhankelijk van zoetwatermosselen als schildersmossel en zwanenmossel. Niet alleen de plassen zijn van belang voor de vissen, ook de vele aanwezige sloten zijn belangrijk als kraamkamer, bijvoorbeeld voor de grote modderkruiper en bittervoorn. Paling gebruikt de sloten juist om op te groeien. Ze komen uit de atlantische oceaan waar ze geboren zijn met de golfstroom naar de Europese kusten. Door sluizen en dammen kunnen de jonge palingen het gebied slecht bereiken. Paling gaat internationaal sterk achteruit, ook in de Vechtplassen.

De vechtplassen zijn ook van belang voor de heikikker en de Rode Lijstsoort ringslang. Deze soorten hebben sloten nodig met open water en structuur van waterplanten. Daarnaast komen veel andere waterdieren voor, zoals waterkevers en waterslakjes. De zeldzame gestreepte waterroofkever komt voor in Het Hol en de Tienhovense Plassen. Voor deze internationaal bedreigde kever is de Vechtplassen een van de twee bolwerken in Nederland, naast de gebieden in Noordwest Overijssel en Friesland. Landelijk gezien zijn de Vechtplassen daarnaast het belangrijkste gebied voor de platte schijfhoorn.

In een groot deel van het gebied komt inmiddels de Amerikaanse rode rivierkreeft voor. Deze exoot heeft zich ontzettend uit weten te breiden in het gebied en komt plaatselijk in hoge dichtheden voor. De kreeft heeft een sterk negatieve invloed op het voorkomen van onderwatervegetaties en het optreden van jonge verlanding.

1.4 Een gebied om van te genieten

De Vechtplassen zijn te beleven vanaf het water en vanaf het land en herbergen zowel natuurparels als cultuurhistorie. Het is deze diversiteit, van natuur en cultuur, van land en water wat de Vechtplassen zo uniek maken. Er komen dan ook 0,5 tot 0,75 miljoen bezoekers per jaar in de Ankeveense- en Kortenhoefse plassen en Loosdrecht/ Wijde Blik heeft 1,25 tot 1,5 miljoen bezoekers *per jaar*. De mate van intensiteit in toegestane recreatievormen per gebied is gebaseerd op de recreatieve zonering zoals vastgesteld in de recreatievisie Gooi en Vechtstreek uit 2006 (figuur 15).

Waterrecreatie

Het Vechtplassengebied is van oudsher toegankelijk vanaf het water en is heel geliefd bij veel watersporters. Het leent zich voor een grote diversiteit aan watergebonden activiteiten, zoals zeilen, roeien, varen, zwemmen, suppen en kanoën. Zo zijn de Loosdrechtse plassen landelijk bekend en druk bezocht. Er is een sloepenroute waarbij je in ca 4 uur een groot gedeelte van het gebied doorkruist en verschillende kanoroutes om de kleine slootjes op te zoeken. Op een aantal locaties, zoals aan de Loosdrechtse Plassen en Wijde Blik, zijn kano's te huren terwijl op de Tienhovense Plassen roeien en kanoën wel is toegestaan, maar er geen voorzieningen zijn aangelegd en er geen bootverhuur aanwezig is.

De wijdse plassen van de Wijde Blik en de Vuntus vormen een extensieve buffer van de drukke Loosdrechtse Plassen naar de Kortenhoefse- en Ankeveense plassen. Hier staat de natuur voorop. Rust, stilte en de bijzondere planten en dieren hebben hier voorrang. De Kortenhoefse plassen zijn toegankelijk met kano en roeiboot en op de Ankeveense Plassen verzorgt Natuurmonumenten regelmatig vaarexcursies. Het water van de Ankeveense Plassen is buiten de excursies om niet toegankelijk voor recreanten en het gebied het Hol is geheel afgesloten voor publiek. Op de Wijde Blik, de Spiegelplas en het westelijk deel van de Vuntus is extensieve motorvaart wel toegestaan.

In de Spiegelplas, de Wijde Blik en de Vuntus zijn strandjes aanwezig waar kan worden gezwommen in de plassen. De Spiegelplas staat bekend om het heldere water en is daarom geliefd bij duikers in de buurt. Aan de noordkant van de plas is een speciale duiksteiger aanwezig. Lokaal wordt veel gevist en zijn de visrechten (sportvisserij) verhuurd. Bij een strenge winter werkt de schaatskoorts aanstekelijk en binden veel mensen de ijzers onder om de gebieden te verkennen.

Kanoën in de Vechtplassen

Genieten vanaf het land

Een netwerk van fiets- en wandelpaden ontsluit het gebied via het land. Fietsen en wandelen door dit cultuurhistorische landschap van petgaten, legakkers, buitenplaatsen en open schootsvelden, biedt nog veel meer mogelijkheden. Zo zijn er verschillende uitkijkjes over de plassen waar vogels zich goed laten zien. Maar ook zitten op een rustig bankje midden in de natuur, waarbij het geluid van de vogels de drukte van de dag overstemt, draagt in belangrijke mate bij aan de beleving van openheid, rust en ruimte van dit prachtige gebied om de hoek van de drukke Randstad.

Voorbeelden van een aantal gemarkeerde wandelroutes (figuur 14) zijn de prachtige wandelroute (6 km) van Natuurmonumenten die de Ankeveense plassen dwars doorsnijdt, een wandelroute van 9 km die de Kortenhoefse plassen (het Oppad) verbindt met de Vuntus (Kromme Rade) en het Vredevoetpad (7 km) in de Tienhovense Plassen dat start bij Streekmuseum Vredegoed en via de Taartpunt, langs de plassen door het dorp Tienhoven terug voert. In 2018 is in de Kortenhoefse Plassen, tegenover Fort Kijkuit, een uitzichtpunt aangelegd. Deze is bereikbaar vanaf een nieuwe aanlegsteiger in het Hilversums Kanaal.

Op enkele plekken zijn hondenlosloopgebieden en hondenstrandjes aanwezig, op veel andere locaties zijn loslopende honden niet toegestaan om verstoring van de natuur te voorkomen.

In de Vechtplassen is een afwisselende fietsroute uitgezet van circa 28 km langs de buitenplaatsen van 's Graveland, de Ankeveense plassen, de Spiegelplas en langs de forten Hinderdam en Kijkuit. Via het fietspad tussen de Wijde Blik en de Loenderveense plas voert de route langs het Hol naar Kortenhoef en weer terug naar 's Graveland. Daarnaast zijn er talloze andere fietspaden aanwezig in de Vechtplassen waar vandaan het gebied te beleven is.

Ruiters kunnen terecht rondom de Spiegelplas, waar een speciaal ruiterspad ligt. Ook ligt hier een strandje waar ruiters bij het water kunnen komen; het zogenaamde hondenstrandje.

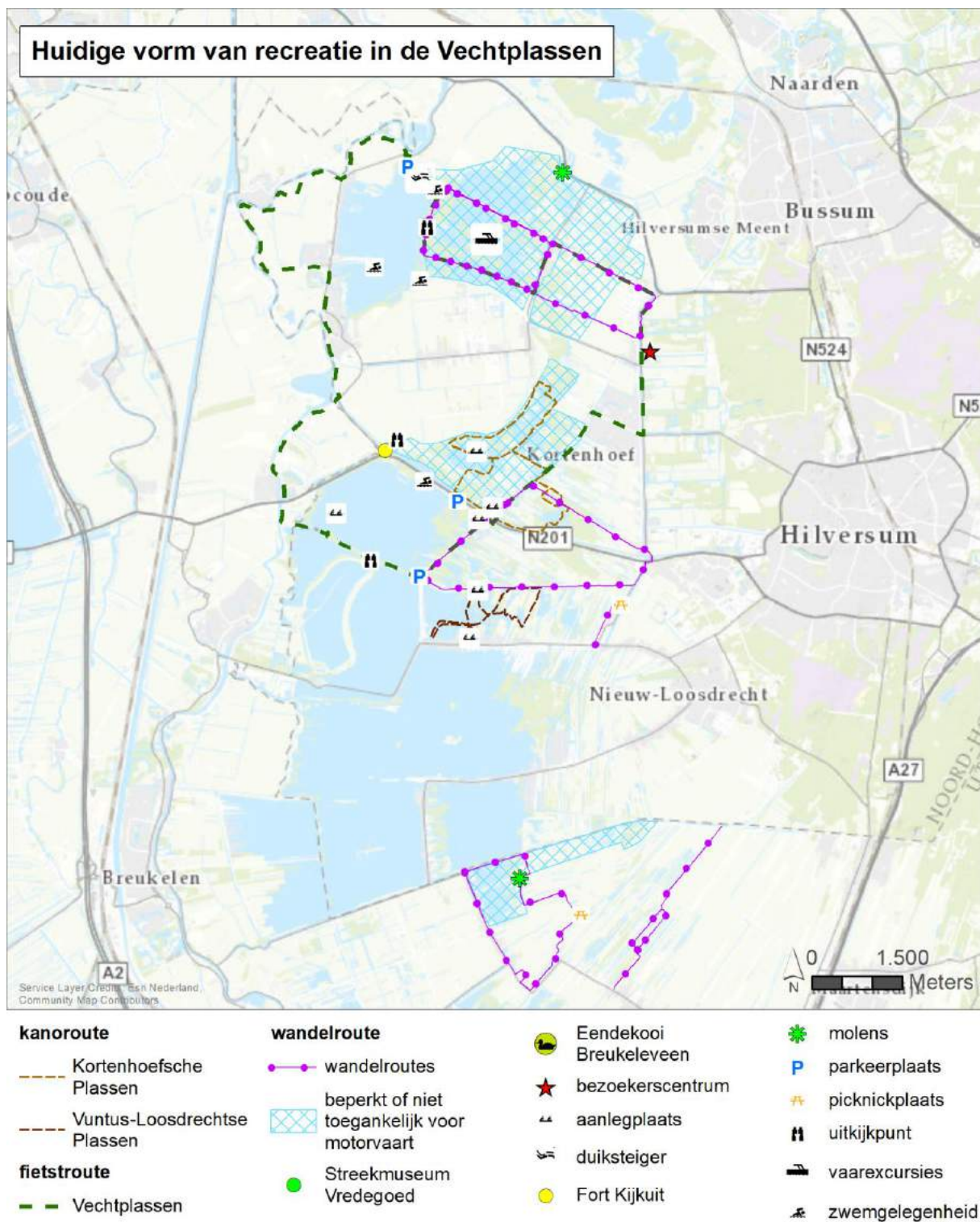
Cultuurhistorie en beleving

Het bezoekerscentrum in 's Graveland ontvangt jong en oud bij hun bezoek aan de Gooi en Vechtstreek.

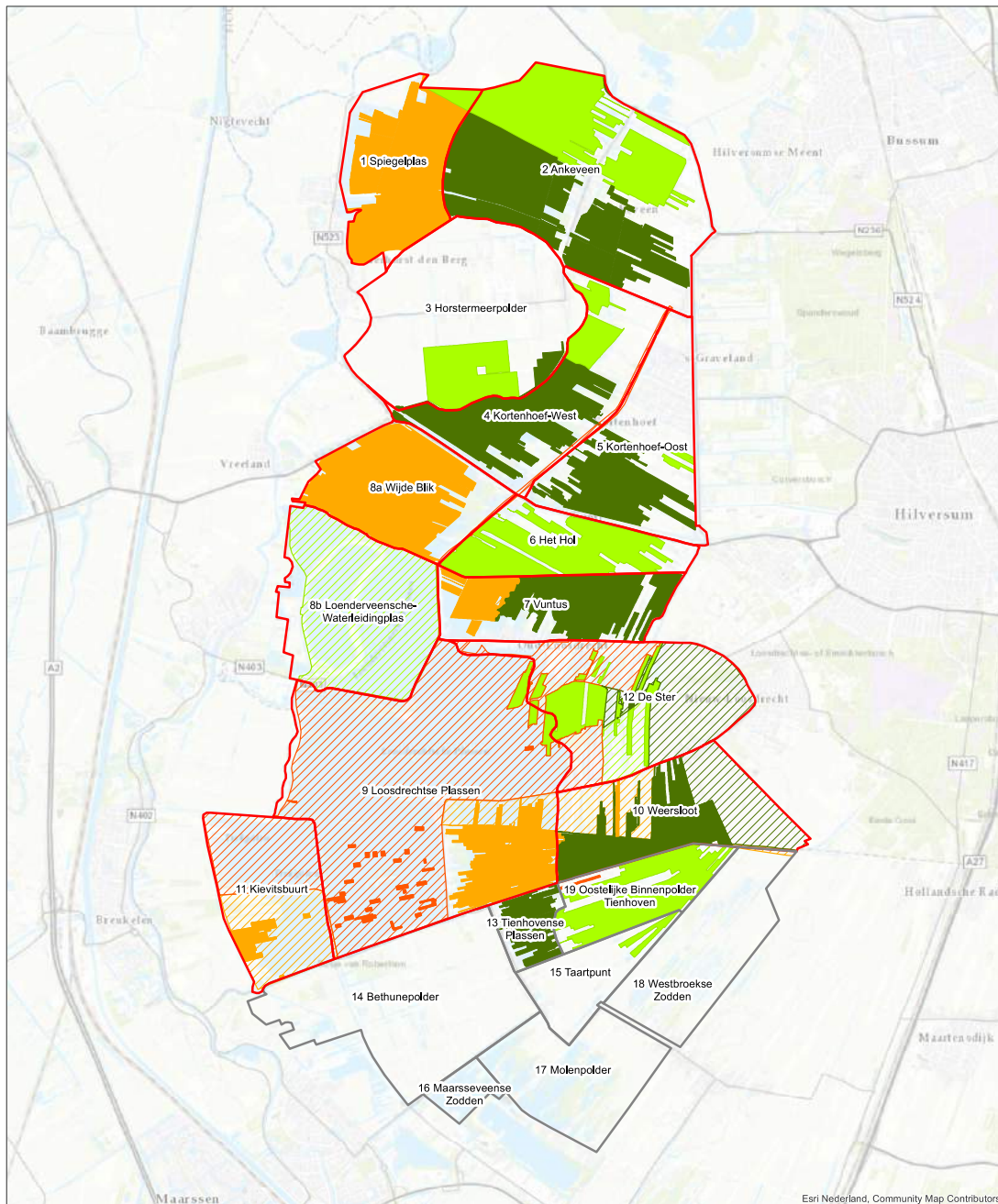
De forten en open schootsvelden vertellen het verhaal van de Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam. Midden in de Vechtplassen ligt Fort Kijkuit. Sinds juli 2015 is Fort Kijkuit opengesteld voor publiek. Bezoekers kunnen hier bijvoorbeeld picknicken, aanleggen met een boot, een uitzichtpunt bezoeken en het onbemande informatiepunt bezoeken. Van april tot oktober zijn op de 1^e zondag van de maand van vrijwillige boswachters aanwezig die rondleidingen geven.

Natuurmonumenten organiseert vaarexcursies in de Ankeveense plassen in mei tot en met september. Sinds 2018 worden er verschillende themavaartochten georganiseerd zoals vroege vogelexcursies, natuurfotografie-excursies en OERRR-excursies.

Eén keer per maand staan vrijwillige boswachters bij de ingang van Eendenkooi Breukeleveen om voorbijgangers uit te nodigen voor een bezoek aan de eendenkooi.

Figuur 14. Huidige recreatieve voorzieningen (routes).

Legenda

- Intensieve recreatie (eigendom Natuurmonumenten)
- Intensieve recreatie (geen eigendom Natuurmonumenten)
- Matig intensieve recreatie (eigendom Natuurmonumenten)
- Matig intensieve recreatie (geen eigendom Natuurmonumenten)
- Extensieve recreatie (eigendom Natuurmonumenten)
- Extensieve recreatie (geen eigendom Natuurmonumenten)
- Rust (eigendom Natuurmonumenten)
- Rust (geen eigendom Natuurmonumenten)
- Deelgebieden Noord-Holland + Kievitsbuurt
- Deelgebieden Utrecht

Figuur 15. Recreatieve zonering Natuurmonumenten in de Vechtplassen.

Waardering van het gebied

In 2013 is een online enquête gehouden onder leden en niet-leden van Natuurmonumenten. In totaal hebben bijna 1000 mensen meegewerkt aan het online onderzoek over de recreatiemogelijkheden in het Naardermeer en de Vechtplassen. Op de vraag wat men belangrijk vindt wordt vooral de beleving van het landschap (88%) en de stilte en de rust (80%) genoemd. Voor ongeveer 1 op de 5 mensen is het uitlaten van de hond belangrijk.

Het belangrijkste dat beschermd moet worden, is volgens de deelnemers vooral de variatie in het gebied en de kwaliteit van het water. Ook broedplekken en rustplekken voor dieren worden relatief vaak genoemd. Als grootste bedreiging ziet men de toename van wegen en auto's en bebouwing. Ouderen noemen ook loslopende honden als bedreiging van de natuur. Het aantal voorstanders van rust in natuurgebieden is veel groter dan de groep die vindt dat gebieden altijd toegankelijk moeten zijn. De uitgebreide versie van de uitkomsten staan in bijlage 6.

Regelmatig voert Natuurmonumenten bezoekerstevredenheidsonderzoeken uit. In 2017 werd dit in de Tienhovense plassen uitgevoerd. De deelnemers aan dit onderzoek waardeerden het natuurgebied gemiddeld met een 8,2. De bezoekers kwamen vooral wandelen en fietsen in het gebied en kwamen per (brom-)fiets naar het gebied. De meest genoemde verbeterpunten zijn de kwaliteit van de paden en infrastructuur en het meubilair. In 2018 is dit onderzoek ook gehouden in de Kortenhoefse en Ankeveense plassen. De bezoekers gaven de Kortenhoefse Plassen gemiddeld het rapportcijfer 8,4. Veel bezoekers wonen binnen een straal van 10 km van het natuurgebied. Ontspannen in de mooie natuur is de belangrijkste reden waarom ze juist voor dit gebied hebben gekozen. De bezoekers komen voornamelijk om te wandelen, kano te varen of met de hond te wandelen. Belangrijkste verbeterpunten zijn het tekort aan parkeerplaatsen en het gebrek aan hondenloosloopgebieden. Ook de Ankeveense Plassen zijn een trekpleister voor mensen die er graag even uit willen of een buitensport willen beoefenen in de natuur. Gemiddeld gaven de bezoekers dit natuurgebied een 8,3. Bezoekers zijn zeer tevreden over de bereikbaarheid en vindbaarheid van het gebied. Minder tevreden zijn ze over het meubilair.

2 Beheer, herstel en inrichting

2.1 Gevoerde beheer

Het beheer van de waardevolle natuur in de Vechtplassen is arbeidsintensief, door de kleinschalige afwisseling en moeilijke bereikbaarheid van delen van het gebied. Grote delen van het gebied hebben een jaarlijks terugkerend beheer nodig en delen zijn alleen via water bereikbaar. Materiaal moet dan over het water worden aangevoerd, en maaisel weer over het water worden afgevoerd.

Plassen, petgaten en sloten

In de Vechtplassen ligt ongeveer 450 km sloot. Ruim 300 km wordt jaarlijks geschoond om voldoende water af te kunnen voeren. Sloten die minder belangrijk zijn voor de waterafvoer en waar mooie verlandingsvegetaties ontwikkelen, worden minder vaak geschoond. Oevers van de sloten worden jaarlijks gemaaid. Een deel van de watergangen en oevers in de plassengebieden worden jaarlijks gemaaid met de maaiboot. Dit is nodig om het gebied bevaarbaar te houden en om bosopslag op de oevers te voorkomen. En in geval van ijs een geschikte schaatsroute uit te kunnen zetten.

Het water van de grote plassen wordt niet beheerd. Wel worden samen met Waternet maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren en de groei van waterplanten te bevorderen.

Optredende jonge verlanding langs de petgaten wordt gemaaid, zodat hier trilvenen kunnen ontstaan. Dit is echter maar op een hele kleine oppervlakte het geval.

Voedselarme venen

De bijzondere trilvenen en veenmosrietlanden worden jaarlijks gemaaid vanaf 15 juli tot uiterlijk 1 november. De trilvenen en veenmosrietlanden verouderen door natuurlijke successie waardoor de kwaliteit verandert. Daarnaast heeft het verminderen van de kwelinvloed en de hoge stikstofdepositie invloed op deze bijzondere vegetaties. Hierdoor treedt verzuring, verdroging en eutrofiëring op en worden de bijzondere soorten overgroeit door de veenmossen, haarmos en pijpenstrootje en treedt er bosopslag op. De veenmosrietlanden worden daarom tegenwoordig eerder in het jaar gemaaid dan vroeger (herfstmaaien in plaats van wintermaaien), verschillende percelen zijn begreppeld om meer gebufferd oppervlaktewater in de percelen te krijgen en plaatselijk is bekalkt.

Een deel van de rietlanden met minder bijzondere flora wordt nog in de winter gemaaid. Als er gemaaid wordt, blijft er altijd een klein deel ongemaaid (10-20%), zodat er voldoende nectar en overwinteringsmogelijkheden aanwezig zijn voor insecten en kleine zoogdieren. Op plaatsen waar Noordse Woelmuis voorkomt wordt zorgvuldig bepaald welke delen blijven overstaan.

Het maaibeheer wordt met aangepast materiaal uitgevoerd zodat de natte, kwetsbare bodem en vegetatie zo min mogelijk beschadigt. Het beheer wordt jaarlijks uitbesteed op basis van een beheerbestek.

Moerasbossen

In de hoog- en laagveenbossen wordt vrijwel geen beheer uitgevoerd. De bossen kunnen zich ongestoord ontwikkelen en plaatselijk vindt ontwikkeling naar hoogveenbossen plaats. Op verschillende plekken groeit inmiddels Amerikaanse vogelkers. Dit vormt een bedreiging voor de bossen en de Amerikaanse vogelkers is daarom al op verschillende plaatsen verwijderd. Hiermee is het probleem echter niet opgelost, Amerikaanse vogelkers loopt opnieuw uit en verspreid zich steeds verder door het gebied.

Rietmoerassen

In de kleinere verspreid liggende moerasgebieden in het petgatenlandschap wordt periodiek bosopslag verwijderd. Grote delen in het plassengebied, waaronder de legakkers, worden als hakhout beheerd met als doel dat de riet- en ruigtevegetatie behouden blijft. Ze worden eens in de vier tot zes jaar afgezet door vrijwilligers. Hierdoor behouden delen van het gebied een open karakter en zijn veel moeraszangers als snor, rietzanger en kleine karekiet aanwezig. In de afgelopen jaren is op veel oevers een strook van 5 meter bos afgezet in verband met de waterkwaliteit. Inval van blad in de

plassen hiermee wordt voorkomen, waardoor er minder verrijking van de plassen optreedt. Deze stroken (40 km in totaal) worden in de komende jaren ook in hakhoutbeheer genomen.

In Polder Achteraf wordt in het moerasgebied de waterstand door middel van drie pompen hoog gehouden. In 2017 en 2018 is de waterstand tijdelijk verlaagd om de hoeveelheid riet weer toe te laten nemen. Dit zal periodiek plaatsvinden; periodieke droogval is goed voor de kieming van riet en andere moerasplanten. Ook hier wordt periodiek pleksgewijs bosopslag verwijderd.

In de Horstermeer is de huidige waterstand onvoldoende afgestemd op de ontwikkeling van moeras, waardoor er veel bosopslag optreedt in het gebied. In afwachting van de definitieve inrichting van de polder is hier niet intensief beheerd.

Graslanden

De bijzondere vochtige hooilanden en natte schraallanden worden jaarlijks gemaaid. Dit gebeurt vanaf eind juni, afhankelijk van de voedselrijkdom van de percelen. De voedselrijkste percelen worden het eerst gemaaid en mogelijk nog een tweede keer in het jaar. De beter ontwikkelde percelen worden bij voorkeur in juli/augustus gemaaid, zodat soorten beter zaad kunnen zetten. De natte schraallanden worden gemaaid vanaf half augustus. Ook hier blijft altijd een deel van de graslanden ongemaaid. In de praktijk is dit niet altijd mogelijk vanwege smalle hooilanden en snel optredende houtopslag. Waar nodig wordt met aangepast materiaal gemaaid. Een klein deel van de goed begaanbare graslanden wordt gehoid door de natuurboeren in het gebied.

Een groot deel van de kruiden- en faunarijke graslanden wordt jaarlijks verpacht aan boeren uit de omgeving. Er worden afspraken gemaakt over welke graslanden begraaasd worden en welke jaarlijks gemaaid worden. In veel gevallen wordt er één of meer keren gemaaid en nabeweïd. De potenties van de graslanden zijn bepalend voor het gevoerde beheer. Op veel plaatsen is witbol dominant en worden de graslanden indien mogelijk vroeg gemaaid om zo kruidenrijkere graslanden te krijgen. Alleen in graslanden met voldoende kruiden en/of stengelvormende grassen worden delen niet gemaaid ten behoeve van de aanwezige fauna. In percelen met vooral engels raaigras en/of witbol wordt dit niet gedaan. Dergelijke grassen vormen geen geschikt overwinteringshabitat voor insecten en verstikken de bodem, waardoor de graslanden in waarde achteruit gaan; zowel voor ecologie als voor de pachter. Sinds 2014 worden de graslanden niet meer bemest.

In 2018 is op een aantal van deze graslanden gestart met een proef om door middel van mineralengiften en/of bokashi het bodemleven te stimuleren en stadia met weinig interessante soorten als witbol en pitrus te doorbreken. Behalve het vergroten van de ecologische waarde kan zo hopelijk ook de waarde van de percelen voor de pachters ook verbeterd worden, zodat er een duurzame samenwerking met de agrarische sector kan ontstaan.

Een klein deel van de graslanden is regulier verpacht. Natuurmonumenten heeft hier geen invloed op het beheer en de natuurwaarden zijn over het algemeen gering.

Project: natuurboeren - Van pachter naar partner

In 2016 is gestart met een project met natuurboeren in de Vechtplassen, ook wel bekend onder de projectnaam "Van pachter naar partner". Belangrijkste redenen om dit project te starten waren:

- het delen van verantwoordelijkheid met de partners om landschap en biodiversiteit in stand te houden. Zo kunnen bloemrijke graslanden ontwikkelen en kan het beheer efficiënter worden uitgevoerd;
- naast de ontwikkeling van bloemrijke hooilanden ook ruimte houden voor vee in de wei. Deels uit landschappelijk oogpunt, maar ook met de ambitie om een samenwerking tot stand te brengen waarbij bloemrijke hooi- en weilanden terugkeren en onderhouden worden, en de ondernemer kan ondernemen;
- invulling geven aan de ambitie om een beweging te zijn, waarbij de pachter een ambassadeur wordt voor Natuurmonumenten en Natuurmonumenten de pachter ruimte geeft te ondernemen en een podium biedt voor activiteiten in de natuurgebieden van de Vechtplassen.

In de loop van het project is daar bij gekomen dat Natuurmonumenten met het verpachten van grond ook verandering kan realiseren in het agrarisch gebied. Zo zijn verschillende deelnemende boeren inmiddels overgegaan op een biologische bedrijfsvoering en is er op zo'n 150 ha agrarisch gebied de overstap gemaakt van kunstmestgiften naar alternatieve vormen van bemesting die vooral gericht zijn op het stimuleren van een rijk bodemleven. Op dit moment nemen 8 boeren deel aan het natuurboeren project. Samen pachten ze nu ongeveer 300 ha grond van Natuurmonumenten.

Soortgerichte maatregelen

Bevorderen karakteristieke soorten

Sommige soorten zijn zo zeldzaam en karakteristiek voor het laagveengebied, dat er maatregelen genomen worden om ze een handje te helpen. Zo worden er in de Tienhovense Plassen en Ankeveen nestvlotjes voor de zwarte stern geplaatst en is er een reddingsplan voor de grote karekiet opgestart in de Loosdrechtse plassen, samen met de Vogelbescherming. Dit reddingsplan houdt in dat er rietkragen werden hersteld, bomen verwijderd en netten werden geplaatst ter bescherming van het waterriet tegen ganzen. Ook op andere plekken, zoals in Polder Achteraf, de Stille Plas, Tienhovense- en Ankeveense Plassen zijn inmiddels netten in het water geplaatst om het riet te beschermen tegen grauwe ganzen en is plaatselijk op de oever bosopslag verwijderd.

Zwarte stern op nestvlotjes, met bescherming tegen ganzen

Soortbeperkende maatregelen

Hoge aantallen overzomerende ganzen vormen een probleem omdat ze moerasvegetaties aantasten, waaronder rietlanden en rietoevers die het broedgebied zijn van kritische moerasvogels (o.a. grote karekiet). Er vindt daarom afschot van ganzen plaats en er worden 1 maal per jaar eieren geprikt om de ganzenpopulatie binnen de perken te houden.

In Tienhoven en Polder Achteraf worden vossen bejaagd ten behoeve van de zeldzame broedvogels zwarte stern, purperreiger en roerdomp.

De paling, die op de Rode Lijst van de IUCN in de categorie 'bedreigd met uitsterven' is opgenomen, wordt nog steeds bevestigd in de Vechtplassen. Door de beroepsvisser wordt jaarlijks glasaal uitgezet te compensatie.

Exoten

Op verschillende plaatsen komen in het gebied invasieve exoten voor, het gaat dan om waterplanten als waterwaaier en vederkruiden, die woekeren in de wateren in het zuidelijk deel van de Vechtplassen, appelbes, reuzenberenklauw, japanse duizendknoop, reuzenbalsemien, Amerikaanse vogelkers en diersoorten als Amerikaanse rode rivierkreeft en rosse stekelstaart. Het beheer is erop gericht deze soorten zoveel mogelijk te verwijderen of uitbreiding van deze soorten tegen te gaan en overlast te beperken.

Beheer recreatieve voorzieningen

Natuurmonumenten steekt veel tijd en geld in het onderhouden van de recreatieve voorzieningen. Wandelpaden worden jaarlijks onderhouden en gemaaid, de bewegwijzering van de aanwezige kanoroutes wordt jaarlijks gecontroleerd en indien nodig hersteld en de aanlegplaatsen worden gemaaid. De recreatie-eilanden in de Spiegelplas en Wijde Blik worden in de zomermaanden maandelijks gemaaid en het vuil wordt geruimd. Ook de recreatieondernemers ruimen één keer per maand het vuil op de eilanden. In 2017 is groot onderhoud uitgevoerd aan de eilanden en de aanwezige voorzieningen in de Wijde Blik en Spiegelplas. Alle bestaande wandelroutes zijn opgenomen in het wandelnetwerk van Utrecht en de Gooi en Vechtstreek. De panelen en bebording die hiervoor in het veld zijn geplaatst worden opgenomen in een digitaal computersysteem waarin deelnemende partijen (gemeentes, regio Gooi- & Vechtstreek en Terreinbeherende organisaties) samenwerken. De Regio G&V stuurt de aannemer aan.

Vrijwilligers helpen Natuurmonumenten

In de Vechtplassen zijn 170 vrijwilligers actief, die alles bij elkaar ongeveer 25.000 uur werk per jaar verzetten. Het grootste deel van het vrijwilligerswerk bestaat uit beheerwerk. Er komt in de Vechtplassen veel hakhout voor en op dit moment wordt het grootste deel van het hakhoutbeheer in de Vechtplassen door vrijwilligers uitgevoerd. Het hakhout wordt eens in de 4 tot 6 jaar afgezet en hier zijn de vrijwilligers 8 maanden per jaar mee bezig. Er zijn 5 beheergroepen (10-12 leden per groep) actief in het Kortenhofse en Ankeveense plassengebied. Deze groepen zijn zelfsturend met een vrijwillige coördinator. Op zaterdagen zijn er daarnaast beheergroepen aan het werk in de Tienhovense plassen, Ankeveense plassen, het Hol en Botshol. Deze groepen (15 tot 20 leden per groep) komen 7 keer per jaar werken in het gebied. De zaterdaggroepen worden begeleid door een boswachter van Natuurmonumenten. In de broedtijd kan er niet door vrijwilligers gezaagd worden. In deze maanden worden er andere werkzaamheden uitgevoerd zoals het rooien van boompjes, bestrijden van exoten, verspreiden van maaisel en zaden, opknappen van boten, schilderwerkzaamheden enz.

Natuurmonumenten werkt daarnaast al jaren samen met Abrona-Robbetseiland. Dit is een stichting die samenwerkt met mensen met een verstandelijke beperking. Voor Natuurmonumenten werken zij op de Vuntus. Ze onderhouden de aanlegplaatsen op de kanoroute en zijn actief in het hakhoutbeheer op een aantal legakkers. Ook onderhouden zij een deel van de Kromme Rade.

Naast beheerwerkzaamheden zijn er vrijwilligers actief als gids in onze gebieden. Alle vaarexcursies op de Ankeveense Plassen worden door vrijwilligers gegeven. Zij zijn in het bezit van een vaarbewijs. Verder zijn er nog vrijwillige gidsen actief op de forten, waaronder Fort Kijkuit.

In de maanden maart t/m oktober zijn vrijwillige Boswachters actief in Tienhoven, langs de Kanaaldijk, tegenover de eendenkooi. Zij staan hier iedere laatste zaterdag en zondag van de maand en geven mensen informatie over het omliggende gebied. Ook vertellen ze de bezoekers over Natuurmonumenten en ook een korte rondleiding door de eendenkooi Breukeleveen behoort tot de mogelijkheden.

Een vrijwilligersgroep aan het werk. Foto: Jan Langeveld

2.2 Herstel- en inrichtingsprojecten

Naast het reguliere beheer heeft Natuurmonumenten de afgelopen jaren heel hard gewerkt aan herstel van de waarden van het gebied. Daarvoor zijn verschillende herstel- en inrichtingsprojecten uitgevoerd.

Waterkwaliteitsverbetering

In het verleden zijn verschillende plassen gebaggerd om de waterkwaliteit op peil te houden. Dit is tot nu toe gebeurd in een deel van de Vuntus, het Hol, Kortenhoefse Plassen, Ankeveense plassen en Tienhovense Plassen.

In de Vuntus is gewerkt aan het verbeteren van de waterkwaliteit door het instellen van het polderdoorstroomprincipe. Hierbij wordt kwelwater via een zo lang mogelijke route door het gebied gevoerd, zodat er op meer plaatsen in het gebied van geprofiteerd kan worden. Kwelwater vanuit de Horstermeer wordt via het Ankogemaal in de Kortenhoefse plassen gemalen om daar de waterkwaliteit te verbeteren. In eerste instantie was dit ook de bedoeling in Ankeveen, maar daar is na optredende vissterfte mee gestopt.

In de Loosdrechtse Plassen, en daarmee ook in de Vuntus en de Stille plas en in de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven is een flexibel peil ingesteld, wat bijdraagt aan de waterkwaliteit. Er wordt dan minder water ingelaten waardoor er een vermindering van de externe belasting is met nutriënten en sulfaat. Het flexibele peil zorgt er in de Oostelijke Binnenpolder voor dat een groot deel van de natte schraallanden af ten toe overstromen met het aanwezige kwelwater.

Herstel- en Inrichtingsprojecten

Aanleg petgaten

In de Vechtplassen worden regelmatig oude petgaten weer open gegraven en nieuwe petgaten aangelegd om de verlanding (opnieuw) op gang te brengen. In 1992 werd langs de Kanaaldijk in Tienhoven een cluster petgaten aangelegd. Daarna volgden Kortenhoef, Weerslootgebied, De ster, Ankeveen en het Hol. De laatste petgaten zijn aangelegd in het kader van het LIFE project in 2017. Ook in Tienhoven worden nieuwe petgaten gegraven in het kader van de inrichting van de Oostelijke Binnenpolder.

De optredende verlanding viel in veel petgaten tegen. Op basis van voortschrijdend inzicht werden vorm en locatie van nieuwe petgaten aangepast. Inmiddels is in een aantal petgaten een beginnende verlanding met onder andere kleine lisdodde, moerasvaren, snavelzegge, padderus en grote boterbloem waar te nemen. Begrazing door ganzen en de invasieve exoot Amerikaanse rivierkreeft is een belangrijk knelpunt voor het optreden van verlanding. Anderzijds blijken deze petgaten wel van toegevoegde waarde voor veel diersoorten, ook als de verlanding nog niet goed op gang komt. Deels omdat uit dichtgegroeide petgaten het hout is verwijderd en er daardoor weer meer open landschap is ontstaan, deels omdat de petgaten zelf een geschikt leefgebied vormen voor water- en moerasvogels.

Aanleg moerashabitat

Polder Achteraf in 1995 ingericht als moeras voor moerasvogels door de aanleg van een aantal laagtes en het verhogen van het watepeil. Rond 2000 is het moeras nog met een stuk uitgebreid. Om het gebied beter als moeras te kunnen beheren is in 2015 de kade rond Polder Achteraf opgehoogd en is de aanvoer van water verbeterd door de aanwezige elektrische pomp aan te vullen met 2 zonnecelpompen.

In de Horstermeer zijn twee hoogwaterzones aangelegd in 1996 en 2000. Door de opgetreden vernatting ontstonden hier ruige drassige graslanden met kale jonker, rietgras en valeriaan en ontstond later rietland waarin rietzanger, blauwborst en rietgors voorkomen.

Herstel nat schraalland, trilveen en veenmosrietland

In 2015 zijn herinrichtingsmaatregelen uitgevoerd in 'de Taartpunt'; het oostelijk deel van polder Maarsseveen. Er is grond afgegraven voor de ontwikkeling van nat schraalland.

Vanaf 2015 tot eind 2018 is in de Vechtplassen hard gewerkt aan een LIFE project: New Life for Dutch Fens en de kwaliteitsimpuls Vuntus. Met behulp van Europese subsidie en subsidie van de Provincie Noord-Holland zijn maatregelen genomen om de Natura 2000 doelen in het gebied te realiseren. Trilvenen en veenmosrietlanden zijn hersteld door afplaggen en verwijderen van bos, voedselrijke graslanden zijn afgegraven om blauwgraslanden (natte schraallanden) te ontwikkelen, er zijn petgaten gegraven om weer nieuwe verlanding op gang te brengen en delen van de Ankeveense en Tienhovense plassen zijn gebaggerd om de waterkwaliteit te verbeteren. In de Kortenhoefse plassen (de Put) is moeras ontwikkeld voor moerasvogels.

In 2017 is gestart met de inrichting van de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven. Het gebied wordt hierbij vrijwel geheel opnieuw ingericht. De laatste particuliere eigendommen zijn door de Provincie Utrecht verworven en de regulier verpachte gronden zijn ontpacht. Op die manier is er een groot aaneengesloten gebied ontstaan. Grote delen van de (relatief) voedselrijke gronden worden daarbij afgegraven, zodat moeras, nat schraalland en vochtig hooiland kan ontstaan. De hogere dekzandruggen worden daarbij ontzien, zodat het oorspronkelijke reliëf blijft bestaan. Plaatselijk worden bosjes verwijderd, zodat weer rietlanden kunnen ontstaan en worden enkele petgaten gegraven. Het vaste waterpeil wordt omgezet in een flexibel peil van -1.00 NAP tot -1.30 NAP. De verwachting is dat daardoor de kwelinvloed in het gebied groter zal worden en waardevolle vegetaties zullen ontstaan. Naar verwachting wordt het inrichtingsproject in maart 2019 opgeleverd.

Natuur verbinden: Aanleg Natuurverbinding Ankeveen-Naardermeer

In 2013 zijn door de Provincie Noord-Holland twee natte natuurverbindingen onder de Provinciale weg N236 aangelegd tussen het Naardermeer en de Ankeveense Plassen. Het betreft twee brede komvormige faunapassages met natuurvriendelijke oevers waar dieren als otter, reeën en hazen, maar ook bijvoorbeeld vleermuizen, ringslangen en rugstreeppadden gebruik van kunnen maken. Daarmee is een belangrijke schakel van de Natte As van Nederland gerealiseerd.

Aanleg natuurverbinding Ankeveen-Naardermeer.

2.3 Successen en knelpunten

Successen

De druk op de ruimte is in dit deel van Nederland heel groot, waardoor de druk op de natuur van de Vechtplassen ook groot is (hoge recreatiedruk, versnippering, eutrofiëring etc.). Ondanks deze druk is het met uitgekiend beheer gelukt om veel waardevolle natuurparels te behoeden voor achteruitgang en zelfs vooruitgang te boeken. Zo ontwikkelen de bestaande natte schraallanden en vochtige hooilanden in de Vechtplassen zich over het algemeen goed.

Daarnaast zijn successen geboekt met inrichtingsmaatregelen in bestaande en nieuwe natuur. Zo ontwikkelingen een aantal petgaten in Ankeveen en de Oostelijke Binnenvlakte Tienhoven zich zeer veelbelovend. Ook is het aantal moerasvogels plaatselijk in het Vechtplassengebied na uitvoering van LIFE en Kwaliteitsimpuls toegenomen, zoals bijvoorbeeld in de Vuntus.

Knelpunten

Naast successen zijn er natuurlijk ook knelpunten. De belangrijkste knelpunten in het gebied zijn:

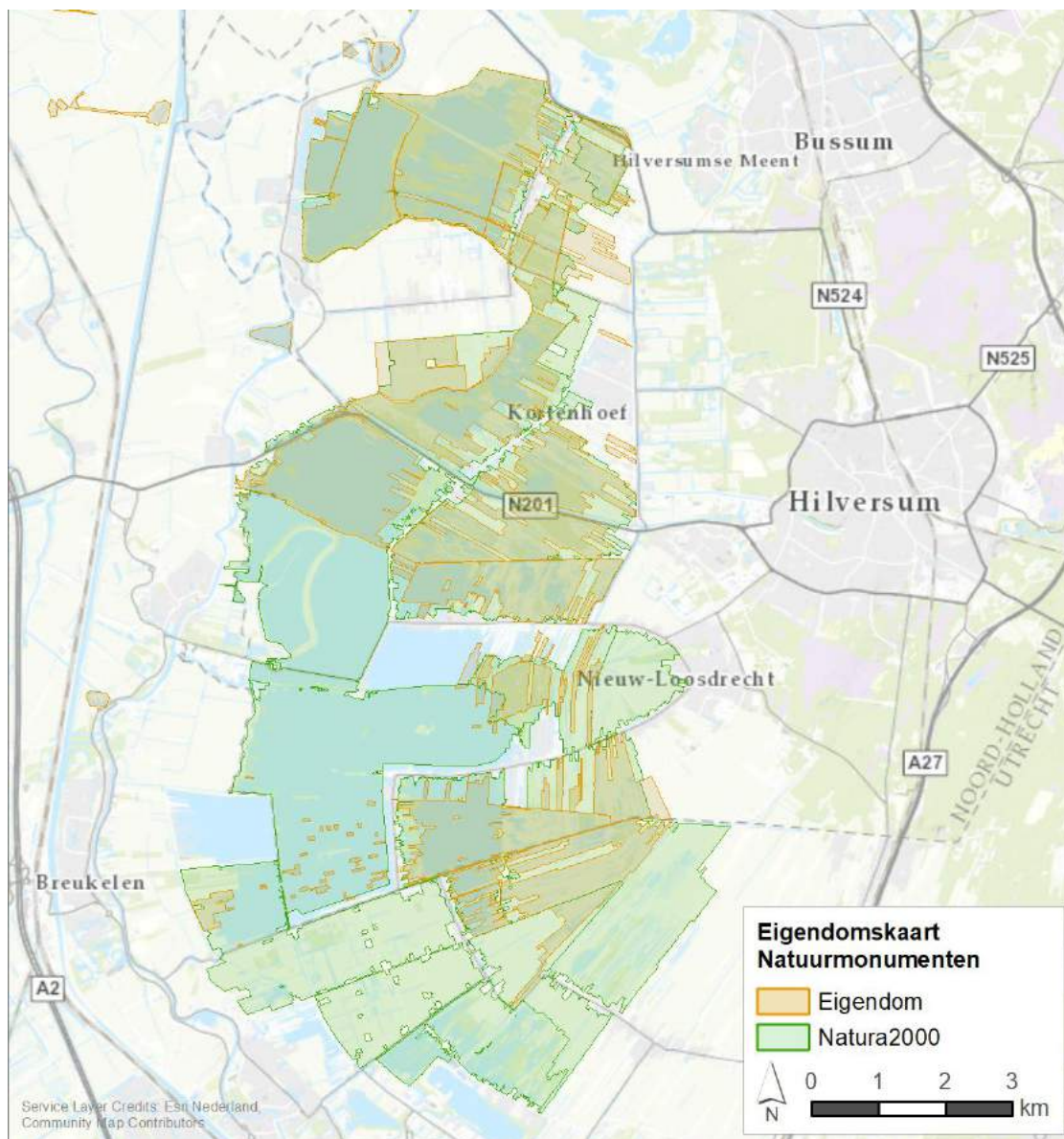
- Versnippering - De natuur in het gebied is in belangrijke mate versnipperd (wegen, landbouw, bebouwing). Dit leidt onder meer tot relatief veel randinvloeden (eutrofiëring) en beperkte migratie van planten en dieren en een minder efficiënt beheer. Ook het watersysteem is in hoge mate versnipperd. Dit maakt het lastig om bijvoorbeeld de waterkwaliteit aan te pakken en kwelstromen te herstellen.
- Verdroging en eutrofiëring - De waterkwaliteit en –kwantiteit is een van de grootste problemen van het gebied. Het gaat om de afname van kwel, eutrofiëring van het oppervlaktewater en knelpunten met betrekking tot de waterpeilen. Daarnaast kan stikstofdepositie vanuit de lucht tot eutrofiëring leiden.
- Exoten – Een groot aantal exoten zoals Amerikaanse rivierkreeften en uitheemse waterplanten heeft zich gevestigd in de Vechtplassen en gedraagt zich daar zeer invasief.
- Verlandingsproces - De hele successiereeks van moeras, trilveen, veenmosrietland en veenbossen is afhankelijk van het ontstaan van verlanding. De mate waarin en snelheid waarmee verlanding optreedt is in de laatste decennia sterk afgenomen waardoor met name de meer bijzondere natuurtypen sterk onder druk staan en dreigen te verdwijnen. Ondermeer waterkwaliteit en vraat door ganzen en Amerikaanse rivierkreeft bemoeilijkt de verlanding.
- Broedvogelsoorten van natte rietlanden, zoals grote karekiet, woudaap, roerdomp, purperreiger en baardman hebben het moeilijk door het grotendeels ontbreken van broedhabitat.

3 Overheidsbeleid

Natura 2000

De Vechtplassen vormen een van de grootste laagveengebieden van Nederland. Het complete gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied: Oostelijke Vechtplassen (figuur 16). De doelen voor Natura 2000-gebieden bestaan uit drie typen, lopend van abstract naar concreet: algemene Natura 2000-doelen, kernopgaven (prioriteiten) en instandhoudingsdoelen (zie Bijlage 2). Hierin is ook aangegeven welke delen zijn begrensd als Habitatrichtlijngebied en Vogelrichtlijngebied.

Voor ieder Natura 2000-gebied stelt het bevoegd gezag een beheerplan op. In dit beheerplan worden de maatregelen aangegeven die uitgevoerd moeten worden om de doelen te halen, wordt het bestaand gebruik beschreven en wordt aangegeven welke maatregelen in het gebied vergunningplichtig zijn in het kader van de Wet natuurbescherming. Voor de Oostelijke Vechtplassen is nog geen Natura 2000 beheerplan vastgesteld; het beheerplan zal naar verwachting in 2019 worden vastgesteld.

Figuur 16. Begrenzing Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen.

Natuur Netwerk Nederland

De Vechtplassen maken onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Via de wet Natuurbescherming hebben alle Provincies de plicht dit landelijk samenhangende stelsel van natuurgebieden te beschermen, met als doel de bescherming van biodiversiteit in Nederland. Planologisch is de NNN beschermd in de Provinciale Ruimtelijke Verordening. In de Vechtplassen zal in komende jaren nog 800 ha nieuwe natuur als onderdeel van de NNN gerealiseerd te worden.

Programatische Aanpak Stikstof

In het kader van de Programatische Aanpak Stikstof (PAS) zijn voor alle Natura2000 gebieden met een te hoge stikstofdepositie gebiedsanalyses gedaan. Daarin is aangegeven welke knelpunten er optreden als gevolg van stikstofdepositie en welke maatregelen nodig zijn om de gevolgen van de verhoogde stikstofdepositie te compenseren.

In de Vechtplassen hebben de natuurgebieden last van de verzurende en eutrofiërende effecten van te hoge stikstofdepositie. Zeker tot aan 2030 is er sprake is van permanente overbelasting van stikstof. De overbelasting van stikstof leidt onder meer tot verzuring van trilvenen, versnelde groei van houtopslag in o.a. veenmosrietlanden, trilvenen en blauwgraslanden en het dichtslibben van voedselrijke plassen.

De PAS maatregelen in de Vechtplassen betreffen o.a.:

- verwijderen van boomopslag die ondanks het maaien kan toenemen;
- vroeg maaien veenmosrietlanden (verschuiving maaitijdsip van winter naar herfst, zodat meer nutriënten via de biomassa worden afgevoerd);
- een tweede maaibeurt van blauwgraslanden;
- bekalken van verzuurde vegetaties;
- plaggen (verdroogde/geëutrofiëerde locaties);
- baggeren van voedselrijke plassen.

De kosten van de extra maatregelen om de stikstofdepositie te compenseren worden vergoed door de Provincie.

Kader Richtlijn Water

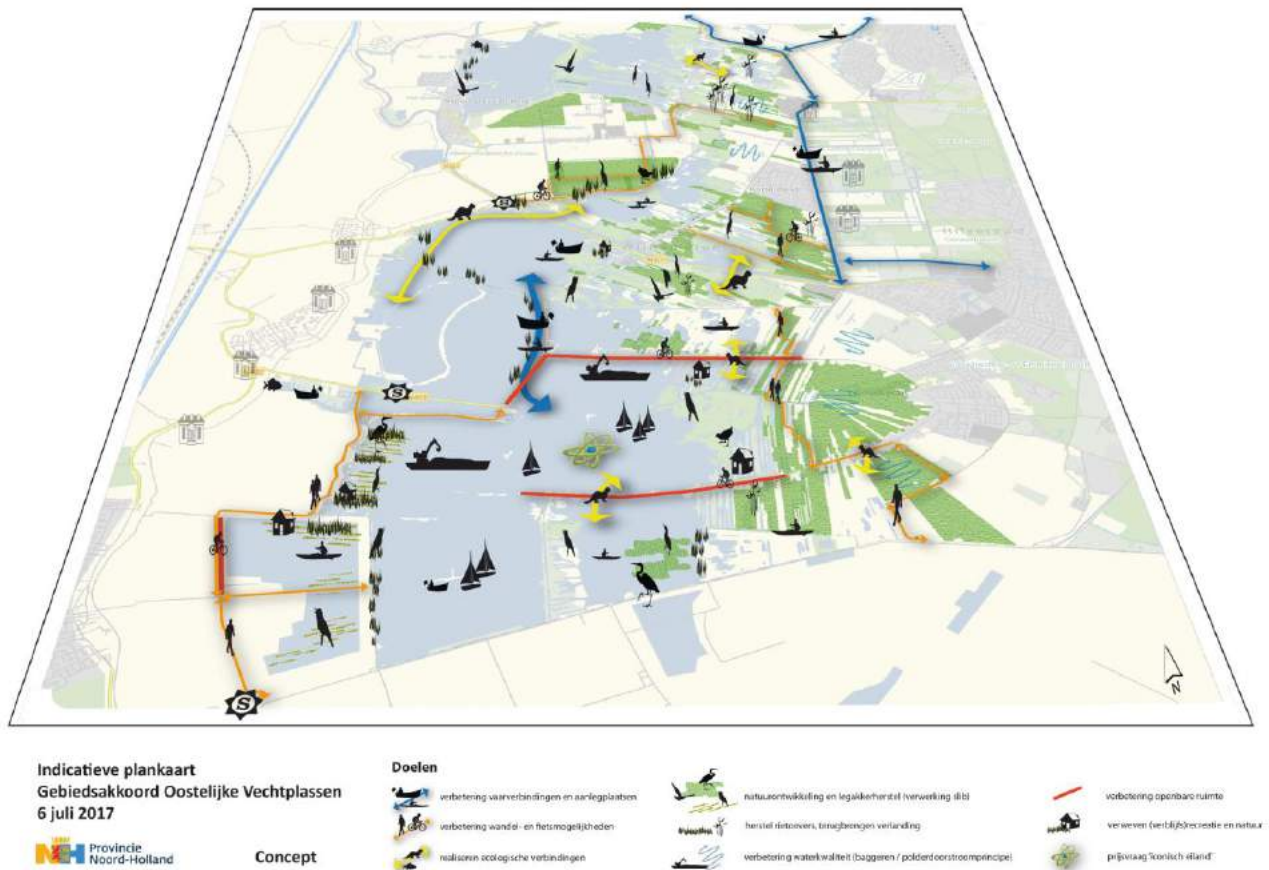
De Kader Richtlijn Water (KRW) omvat doelen voor water en aangrenzende oevers. De waterkwaliteit in de Vechtplassen moet uiterlijk in 2027 ecologisch gezond zijn. Op dit moment is dat niet overal in het gebied het geval. Het waterschap Amstel-, Gooi en Vechtstreek (Waternet) is verantwoordelijk voor het behalen van de doelen en neemt hiervoor maatregelen, die uitgewerkt worden in o.a. de watergebiedsplannen. KRW doelen en Natura2000 komen niet altijd overeen en dienen goed op elkaar afgestemd te worden voor maximaal resultaat.

Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen

In december 2017 werd het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen ondertekend door 21 partijen, waaronder Natuurmonumenten. Het Gebiedsakkoord is gericht op het enerzijds verbeteren van de natuur- en waterkwaliteit in het gebied en anderzijds het revitaliseren van de recreatiesector in het gebied.

Maatregelen bestaan onder andere uit het (versneld) verwerven en inrichten van het Nationaal Natuur Netwerk, het realiseren van de Natura 2000 en KRW doelen (o.a. maatregelen voor moerasvogels, defosfateringsinstallaties, etc), het verbeteren van recreatieve structuren, waarbij een vaarverbinding 's Gravelandse vaart en vaarverbinding Loosdrecht-Hilversums kanaal worden onderzocht(figuur 17). De ondertekenaars van het Gebiedsakkoord investeren gezamenlijk ruim 77 miljoen euro in het gebied in de komende tien jaar.

Veel van de wensen van Natuurmonumenten die in deze Natuurvisie zijn verwoord, zijn al opgenomen in het Gebiedsakkoord. Maar er zijn ook voorstellen die Natuurmonumenten zorgen baren, zoals een eventuele vaarverbinding van de Loosdrechtse Plassen naar het Hilversums Kanaal. De effecten van een eventuele vaarverbinding worden onderzocht in een MER.

Figuur 17. Plankaart Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen. Bron: Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen, 2017

4 Visie op de toekomst

In deze natuurvisie geeft Natuurmonumenten aan hoe zij in de komende 18 jaar wil bijdragen aan het behoud en herstel van de bijzondere natuurwaarden in de Vechtplassen en zodat een nog mooier en waardevoller natuurgebied ontstaat, waarin mensen met veel plezier kunnen genieten van die natuur. In dit hoofdstuk staat weergegeven wat Natuurmonumenten in de komende 18 jaar wil bereiken in de Vechtplassen op het gebied van natuur en recreatie. Hoe we dat gaan doen is weergegeven in hoofdstuk 5. Hoe het gebied er daarna in 2036 uitziet is beschreven in de volgende paragraaf, waarin een bezoeker een fietstocht door het gebied beschrijft.

4.1 Een dag in 2036

Na een lange en intensieve dag werken, fiets ik hartje zomer door de Vechtplassen naar huis. Deze rit van drie kwartier leidt me vanuit Loosdrecht richting het noorden. Op de Loosdrechtse Plassen genieten veel mensen van een vaartochtje in dit aantrekkelijke en bruisende plassengebied. Ze eindigen hun dag waarschijnlijk met een heerlijk diner op een terras aan het water, op het hippe nieuwe iconische eiland. Mijn nichtje heeft pas nog haar kinderfeestje gehouden bij een SUP-school in Loosdrecht. Samen met vriendinnen Stand Up Padden in de Vuntus. Dat was zo leuk geweest; ze is meteen OERRR-lid geworden, het kinderlidmaatschap van Natuurmonumenten. Op de Wijde Blik varen een aantal fluisterbootjes, gehuurd bij een van de duurzame ondernemers in het gebied. Sommige liggen aangemeerd aan de goed onderhouden aanlegplaatsen of voor de deur van een ecolodge. Ik steek de drukke Vreelandseweg over richting Kortenhoef. Wat fijn dat alle wegen in deze regio ontsnipperd zijn, zodat de otter en andere zoogdieren zich veilig kunnen verplaatsen. Gisteren las ik in de krant dat het Nationaal Natuurnetwerk nu 10 jaar geleden is gerealiseerd door de provincie en dat het laatste inrichtingsproject in Ankeveen nu is afgerond. Binnenkort wordt ook de ecologische verbinding tussen Loosdrecht en het Gooi via Vliegvelde Hilversum daadwerkelijk ingericht.

Vanaf de Kortenhoefsedijk zie ik nog net twee kanoërs de Kortenhoefse Plassen op glijden door het vlakke water. De kanoverhuurder is heel blij met de mooie kanoroute en investeert door middel van de verkoop van kanopassen zelf mee in het gebied. Verschillende doorkijkjes vanaf de weg bieden een glimp op de bloemrijke hooilandjes met orchideeën, echte koekoeksbloemen en dotterbloemen, waarboven allerlei verschillende vlinders fladderen. Sommige sloten zijn helemaal dichtgegroeid met krabbenscheer. Ik las laatst op een informatiebord dat krabbenscheersloten een paradijs zijn voor waterinsecten en dat twee bedreigde libellensoorten hier veel voorkomen; de groene glazenmaker en de gevlekte witsnuitlibel. Deze soorten duiden op een goede en gezonde waterkwaliteit. Het waterschap heeft er voor gezorgd dat er steeds minder gebiedsvreemd water hoeft te worden ingelaten in de natuurgebieden, doordat het water niet meer wegloopt naar lager gelegen polders en de waterstand nu goed op peil is. De graslanden aan de oostkant van het gebied worden nu door kwel gevoed en ontwikkelen zich tot bijzondere blauwgraslanden. Als ik door Ankeveen rijd, denk ik terug aan de vaarexcursie die ik vorige week gedaan heb in dit stiltegebied. De gids van Natuurmonumenten vertelde me dat het goed gaat met de natuurparels van het gebied zoals kranswieren en trilveen. Er zijn minder fosfaten in het plassengebied dan vroeger, waardoor de verbossing niet zo snel gaat. Hierdoor is er meer biodiversiteit in het gebied en kan het dus beter tegen een stootje. Veel vogels profiteren hiervan; de zwarte stern, de roerdomp en de grote karekiet laten zich regelmatig horen. Het wachten is op de eerste broedende visarend! Maar ook de reeën en de otter gedijen goed in dit historische legakkergebied, waar de tijd van de turfwinning nog zo goed leesbaar is.

Volgende week ga ik een wandeltocht maken, waarbij ik begin bij het toeristisch overstappunt Fort Kijkuit. Daar staat elke zondag een gids van Natuurmonumenten die enthousiast kan vertellen over de Nieuwe Hollandse Waterlinie, die op de Unesco Werelderfgoedlijst staat. Ook vertelt hij over de groei van het aantal overwinterende vleermuizen en broedende ijsvogels op het fortterrein. Daarna steek ik met het pontje het Hilversums kanaal over en wandel ik via het wandelrouteknooppunt door de moerasgebieden in de Horstermeerpolder richting de 's Gravelandse buitenplaatsen.

Ik ben bijna thuis. Mijn relaxte fietstochtje door de Vechtplassen heeft mijn hoofd weer helemaal leeggemaakt. Het is écht het mooiste gebied van Nederland. En dat zo dicht bij de drukke Randstad! Het maakt me daarbij niet uit of ik al wandelend, fietsend, of fluistervarend het gebied verken, of gewoon lekker dobberend op de plas...

4.2 Het doel en de weg er naar toe

Natuurmonumenten werkt aan vijf hoofdlijnen, die voortvloeien uit de potenties en knelpunten in het gebied, om de hierboven beschreven ambitie te realiseren:

1. een aaneengesloten natuurgebied zonder barrières voor voorkomende dieren;
2. een gezond watersysteem: voor natuur die tegen een stootje kan;
3. natuurparels koesteren en ontwikkelen;
4. een leesbaar landschap met een zichtbare geschiedenis;
5. een toegankelijk en beleefbaar gebied: genieten van natuur, cultuur en landschap in al haar facetten.

Natuurmonumenten wil deze ambitie samen met de omgeving vormgeven en realiseren (zie kader).

4.2.1 Een aaneengesloten natuurgebied

Natuurmonumenten streeft in samenwerking met de omgeving naar het realiseren van een aaneengesloten natuurgebied in de Vechtplassen, als onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit is ingebed in een aantrekkelijke omgeving, waarbinnen activiteiten ten goede komen aan de versterking van het groene landschap en de kwaliteit van het natuurgebied. In een groot aaneengesloten natuurgebied kunnen verschillende knelpunten beter aangepakt worden, zoals verdroging en eutrofiering. De natuur kan verder ontwikkeld worden en de versnippering binnen het gebied door wegen, bebouwing en stuwen kan door ecologische verbindingen opgeheven worden.

Daarnaast worden goede ecologische verbindingen gerealiseerd met nabijgelegen natuurgebieden; via Naardermeer naar het Gooimeer en IJmeer, over de Vecht naar Botshol en Groot Mijdrecht en in het oosten via de 's Gravelandse Buitenplaatsen en via Egelshoek en vliegveld Hilversum naar de Utrechtse Heuvelrug. Zo ontstaat een robuust natuurgebied dat tegen een stootje kan en waarin geen onneembare barrières voorkomen en het gebied bereikbaar is voor soorten als de otter en ringslang.

Realisatie en inrichting van de NNN staat voorop. Een deel van de Vechtplassen is in beheer bij collega-beheerders of particulieren. Natuurmonumenten werkt graag samen met anderen om natuur te ontwikkelen en te beheren en wil in de toekomst graag meedenken met deze partijen, zodat de natuurdoelen gerealiseerd kunnen worden, potenties optimaal benut worden, de gebieden goed op elkaar aansluiten, elkaar versterken en mogelijk als eenheid te beheren zijn. Natuurmonumenten wil in de toekomst zelf graag de delen beheren die het beheer efficiënter maken doordat eigendommen daarmee aaneengesloten en goed toegankelijk zijn voor het beheer, of die noodzakelijk zijn om een goede waterhuishouding te herstellen.

Samenwerken met de omgeving

Natuurmonumenten kan haar ambitie niet alleen realiseren, maar doet dit graag samen met andere partijen en met oog voor andere belangen. In de drukke omgeving van de Vechtplassen is er veel vraag naar ruimte voor verstedelijking, recreatie, mobiliteit en duurzame energie. Ook in de transitie naar meer natuurinclusieve landbouw, het tegengaan van veenbodemdaling en klimaatverandering (meer droogte en meer wateroverlast) staan we voor een belangrijke opgave in de Vechtplassen. We werken daarom onder meer samen met de bewoners, de provincie Noord-Holland en Utrecht, Waternet, Waterschap Amstel Gooi en Vecht, het Plassenschap, de gemeenten Wijdemeren en Stichtse Vecht, Staatsbosbeheer, het Goois Natuurreservaat, onze pachters, recreatie-ondernemers en LTO. Samen maken we afspraken over het beleid én werken we aan uitvoering van projecten en natuurbeheer. Indien nodig trekken we aan de bel om ongewenste ontwikkelingen tegen te houden.

Natuurmonumenten is een beweging, waar mensen (ook onze pachters) kunnen meedenken over de natuurdoelen en meehelpen met de inrichting en het beheer van de gebieden. Bij alle plannen is het de uitdaging om deze te ontwikkelen samen met mensen uit onze achterban en daarmee een “beweging” in gang te zetten. Natuurmonumenten wil die ontwikkeling faciliteren. De samenwerking met de natuurboeren is hiervan een voorbeeld. Zo zouden we de recreatieondernemers ook graag als ambassadeurs zien van de kernwaarden van de Vechtplassen.

Samen met de natuurboeren

In de komende jaren wil Natuurmonumenten met het project natuurboeren door samenwerking met de pachters meer grondgebonden vormen van landbouw stimuleren. De harde grens tussen natuur- en landbouwgebieden maakt plaats voor een meer geleidelijke overgang met meer biodiversiteit in het agrarisch gebied. Idealiter ontwikkelt zich in elk geval rond onze natuurgebieden een agrarische zone met biologische en natuurinclusieve landbouw. Om deze ontwikkeling te stimuleren en mogelijk te maken, accepteren we dat we in onze natuurgebieden niet overal inzetten op de ontwikkeling van natte schraallanden. Er blijft ook ruimte voor graslandtypen die nog een bepaalde waarde hebben binnen de huidige agrarische bedrijfsvoering, zoals kruiden- en faunarijke graslanden. We zoeken naar mogelijkheden om het beheer van natte schraallanden en trilvenen te integreren in de agrarische bedrijfsvoering, bijvoorbeeld door vrijkomende biomassa te verwerken tot bokashi, compost of palletkorrels. Dit zal zou moeten leiden tot minder beheerkosten en een nuttige toepassing van vrijkomende biomassa. Verbindende factor in dit project is de bodem. Zowel in natuur- als agrarische gebieden is weinig aandacht geweest voor het ontwikkelen van een rijk bodemleven. Verwacht wordt dat het inzetten op een ecologisch gezonde bodem met een rijk bodemleven voor het agrarisch gebied kan leiden tot vermindering van het gebruik van chemische middelen zoals kunstmest en een betere voedingswaarde van de agrarische producten zoals melk en vlees. In de natuurgebieden kan een gezonde bodem leiden tot vitale vegetaties met meer bodemfauna dan nu het geval is. Door de basis van de voedselpiramide te versterken, wordt de draagkracht voor een gevarieerde fauna in onze gebieden ook groter. Natuurmonumenten hoopt dat alle pachters in het Vechtplassen gebied uiteindelijk deelnemen aan het natuurboerenproject.

Samen met de recreatiesector

De Oostelijke Vechtplassen is een drukbezocht gebied dicht bij de Randstad, met een grote aantrekkingskracht op (water)recreanten. Een versnipperde uitvoering van voorzieningen, bebording en toegangsregels doet afbreuk aan de beleving van het gebied vanuit de bezoeker én de natuurwaarden. Een gezamenlijke aanpak door Natuurmonumenten en recreatieondernemers om te komen tot een robuust natuurgebied in combinatie met duurzame recreatie, is daarom van groot belang. We zien de recreatieondernemers dan ook graag als ambassadeurs van de kernwaarden van de Vechtplassen. Dit houdt in dat we dezelfde boodschap uitdragen naar onze bezoekers en ons gezamenlijk inzetten voor behoud van de natuur, het landschap, beleefbaarheid én de rust in het gebied.

Natuurmonumenten ziet ook kansen om voor het ontwikkelen en koesteren van de Natuurparels samen te werken met partners in het gebied. Ondernemers kunnen hierin een rol vervullen, als partner in het beheer, om in gezamenlijkheid zorg te dragen voor de duurzame kwaliteit van het gebied. Een goed bedrijfsplan en een gezamenlijke visie moet hieraan ten grondslag liggen. Het doel is om een duurzame samenwerking te realiseren die voor zowel Natuurmonumenten als de ondernemers meerwaarde bieden (economie en ecologie in balans).

4.2.2 Een gezond watersysteem voor natuur die tegen een stootje kan

Natuurmonumenten streeft naar een gezond watersysteem in de Vechtplassen. Water is de basis van de natuur in de Vechtplassen. De hoge biodiversiteit in dit gebied is ontstaan dankzij een gradiënt van mesotroof, gebufferd kwelwater in het oosten, naar een voedselarm, regenwater gevoed centraal deel en een voedselrijker milieu langs de Vecht in het westen. Door het verminderen van kwel en het meer inlaten van gebiedsvreemd, voedselrijk water zijn deze gradiënten sterk verminderd en staan de natuurwaarden onder druk. Een gezond watersysteem voor de natuur in de Vechtplassen betekent hoge grondwaterstanden, trilvenen en blauwgraslanden die gevoed worden door kalkrijke kwel, veenmosrietlanden en hoogveenbossen die vooral regenwaterafhankelijk zijn en voedselrijkere moerassen met veel riet door de invloed van oppervlaktewater.

Alleen met een dergelijk watersysteem kan de biodiversiteit in stand blijven. Zo zijn planten die zorg dragen voor de verlanding kieskeurig en groeien ze alleen in schoon en matig voedselrijk, goed gebufferd water. Verlanding kan dus optreden in de zone waar nog kwel voorkomt. Een gezond watersysteem draagt ook bij aan de aanwezigheid van alle verlandingsstadia die het gebied zo bijzonder maken; kranswierwater, krabbenscheersloten, natte rietlanden, trilvenen, veenmosrietlanden en veenbossen. Vooral in de kwelzone zijn er goede mogelijkheden om nieuwe trilvenen en natte schraallanden en vochtige hooilanden te ontwikkelen.

Samen met Waternet en andere partners blijft Natuurmonumenten hard werken aan de verbetering van de waterkwaliteit in het gebied. We pleiten voor systeemmaatregelen op lange termijn en praktische maatregelen voor de korte termijn:

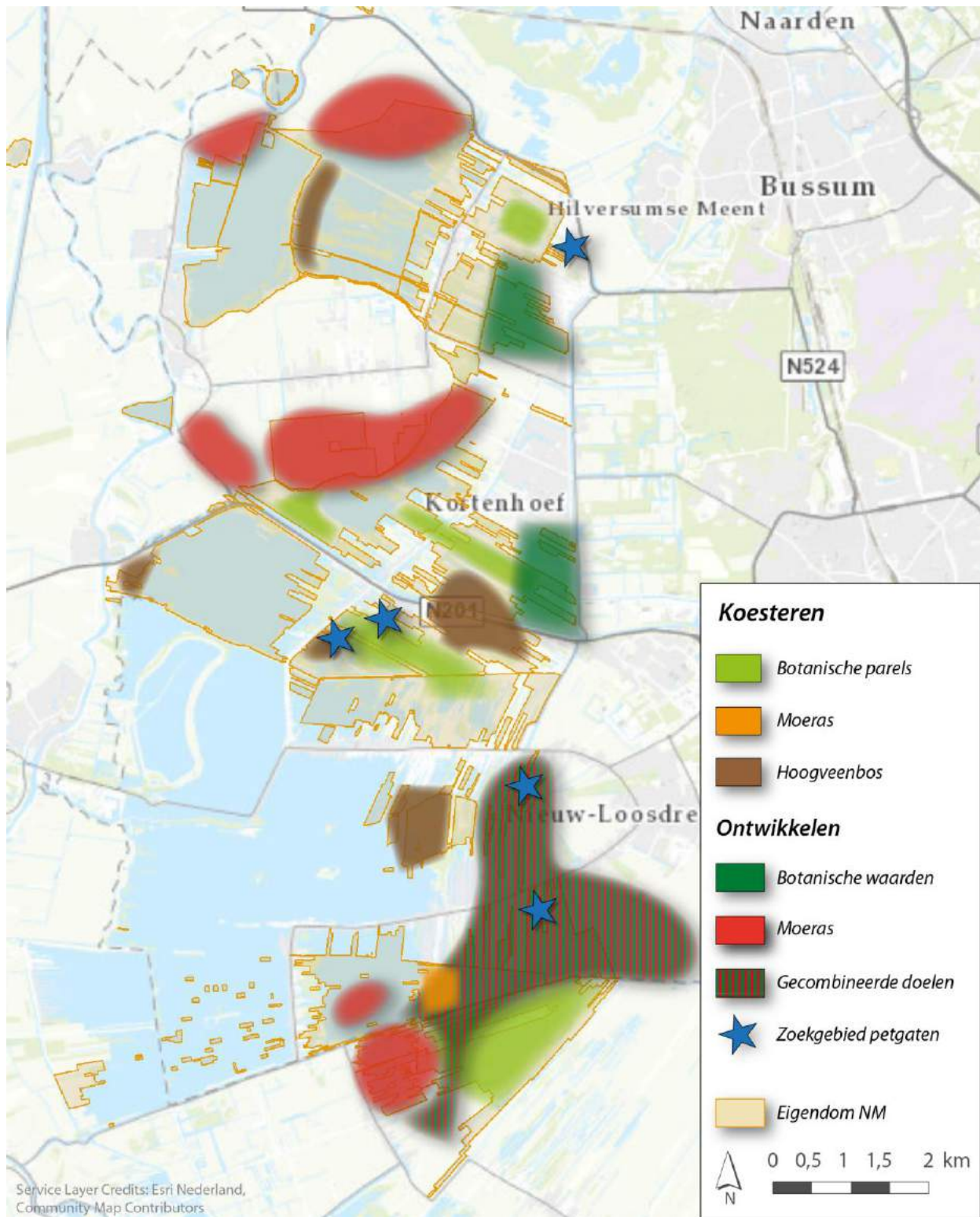
- vergroten van de hoeveelheid kwel (o.a. verminderen waterwinning);
- optimaal benutten van het beschikbare kwelwater en het vasthouden van schoon, gebiedseigen water;
- gebruiken van zo schoon mogelijk inlaatwater;
- interne maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren;
- versterken van het aquatische ecosysteem.

4.2.3 Natuurparels koesteren en ontwikkelen

De Vechtplassen is een van de natuurlijke schatkamers van Nederland. Hier komen bijzondere planten en dieren voor die alleen in laagveengebieden als deze kunnen leven. Flora en fauna waarop we trots mogen zijn: internationaal geroemd en beschermd. Natuurmonumenten wil deze parels koesteren en ontwikkelen! En daarmee bijdragen aan het realiseren van de N2000 doelen voor het Oostelijke Vechtplassengebied.

Karakteristiek voor dit gebied is de aanwezigheid van een compleet moerasesysteem met rijke watervegetaties, jonge drijftillen, trilvenen, veenmosrietlanden, natte schraallanden, vochtige hooilanden, hoogveenbossen en rietmoerassen. De meest zeldzame typen natuur van Nederland en Europa komen in de Vechtplassen voor. Natuurmonumenten koestert deze parels door een zorgvuldig beheer (figuur 18) en probeert met dit beheer waarden optimaal te behouden en te versterken door potenties te benutten.

Het behoud van trilveen, veenmosrietlanden, natte schraallanden en vochtige hooilanden staat centraal in Het Hol, de Kortenhoefse plassen, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en rond de petgaten in Ankeveen. Uitbreiding van moerasheide heeft geen prioriteit; als verzuurde veenmosrietlanden zich ontwikkelen tot moerasheide vinden we dat alleen positief als dat niet ten koste gaat van het totaal areaal aan veenmosrietland. Als in verzuurde veenmosrietlanden haarmos gaat domineren wordt ingegrepen. De ontwikkeling van hoogveenbossen wordt geconcentreerd in de wat grotere boscomplexen; aan de westzijde van de Ankeveense plassen en Wijde Blik, en meer centraal in het gebied in de Suikerpot en Kortenhoefse plassen en rond de Drecht. In Polder Achteraf wordt ingezet op behoud van het rietmoeras (figuur 18).

Figuur 18. Te koesteren (behouden) en te ontwikkelen natuurparels.

Naast het koesteren van bestaande natuurparels wil Natuurmonumenten, waar mogelijk, de oppervlakte waardevolle natuur uitbreiden door nieuwe natuur te ontwikkelen (figuur 18). Hiermee wordt het gebied robuuster, waarbij instandhouding van de bijzondere flora en fauna beter gewaarborgd is en nieuwe soorten een kans krijgen.

Ontwikkelen botanische waarden

Natuurmonumenten wil vooral aan de oostkant van het gebied natte schraallanden, vochtige hooilanden, trilveen en veenmosrietland ontwikkelen. De potenties hiervoor liggen vooral aan de oostkant van het Vechtplassengebied, waar kwel als ecologische motor vanuit de hogere gronden optreedt (figuur 18). Door gericht plaggen, het graven van nieuwe petgaten of het weer open graven van oude petgaten, kunnen de botanische waardevolle natuurparels hier worden versterkt. De ambitie van Natuurmonumenten voor de Vechtplassen is om zoveel mogelijk schraalgraslanden te herstellen of te ontwikkelen. Natuurmonumenten streeft een mozaïek na van verschillende graslandtypen die thuishoren bij de aanwezige bodem- en waterkwaliteit, met bijbehorende insecten, vogels, muizen, sprinkhanen, en reptielen. In de Vechtplassen betekent dit bloemrijke dotterbloemhooilanden en, internationaal beschermd, blauwgraslanden. Naast de schraalgraslanden, blijven er ook kruiden- en faunarijke graslanden, die deels begraasd worden.

Een groot deel van de graslanden in de Vechtplassen, ongeveer tweederde, bestaat momenteel uit kruiden- en faunarijke grasland. Het doel is deze voor een groot deel te ontwikkelen naar botanisch waardevolle graslanden zoals vochtig hooiland en nat schraalland. De resterende kruiden- en faunarijke graslanden zullen ontwikkeld worden naar goed ontwikkelde bloemrijke of structuurrijke graslanden, zoals kamgrasweiden.

Ontwikkelen moerasnatuur

Natuurmonumenten streeft, in lijn met het Gebiedsakkoord, naar drie robuuste kerngebieden voor moeras. Dit zijn de gebieden aan de noordkant van de Ankeveense Plassen, Horstermeer/Kortenhoef en Polder Achteraf/Tienhovense plassen (figuur 18). Deze gebieden hebben de grootste potenties voor moerasnatuur en sluiten aan op bestaande populaties van moerasvogels.

Robuuste natte natuurgebieden met veel riet en andere moerasvegetaties in een open landschap zijn van essentieel belang voor de fauna, zoals de grote karekiet, rietzanger, snor, zwarte stern, purperreiger, roerdomp, Noordse woelmuis en otter. Deze robuuste gebieden zijn ook nodig om de Natura 2000-doelen voor onder andere broedvogelsoorten te halen. Het realiseren van deze gebieden kan deels binnen de NNN. Door middel van omvormen van moerasbos en graslanden en het aanpassen van hakhoutbeheer kan een groter open gebied worden gerealiseerd met veel riet. De aanwezigheid van ecologisch gezond water is dan wel van vitaal belang.

Op sommige plaatsen in de Ankeveense Plassen en Kortenhoefse Plassen groeit het riet al het water in, waardoor waterrietkragen ontstaan. Door in dit soort gebieden de drogere rietlanden gefaseerd te maaien, wordt verruiging tegengegaan en rietgroei gestimuleerd. Doordat riet hier weer het water in kan groeien zijn deze geschikt voor soorten als grote karekiet en woudaap. Het vaste peil maakt de waterrietkragen erg gevoelig voor ganzenvraat en op de iets drogere delen blijft een intensief beheer nodig. Daarom zoekt Natuurmonumenten ook naar mogelijkheden om dynamische moerassen met een flexibel peil te realiseren. Mogelijkheden hiervoor liggen in de polders ten noorden van de Ankeveense Plassen en in de Horstermeer, waar soorten als roerdomp en porseleinhoen een plek vinden. De mogelijkheden voor flexibel peil liggen ook deels in de polders buiten de NNN.

Niet overal is een flexibel peil mogelijk. In gebieden met een vast waterpeil zijn er ook mogelijkheden voor (maatregelen ten behoeve van) moerasvogels. Variatie is daarbij van groot belang. Grote plassen met golfslag waar waterrietkragen kunnen voorkomen zijn bijvoorbeeld gunstig voor grote karekiet, terwijl zwarte stern gebaat is bij laag dynamisch open water met krabbenscheer en natte zeggevegetaties zijn habitat voor porseleinhoen.

Binnen de drie robuuste kerngebieden zorgt Natuurmonumenten voor een open landschap waarbinnen:

- open water voorkomt met daar aan grenzend waterrietkragen (bijv. oostoever Breukeleveense plas);
- beschut water voorkomt met veel vegetatie, geschikt voor soorten als zwarte stern (bijv. Kortenhoefse plassen);
- delen zijn met een flexibel peil waar we inundatiemoerassen kunnen realiseren (bijv. Polder Achteraf);

- delen waar botanische doelen zorgen voor veel foerageergebied en waarbinnen kleinere moerasgebiedjes en petgaten zorgen voor geschikt broedhabitat (bijvoorbeeld Weerslootgebied).

In figuur 18 wordt onderscheid gemaakt tussen gebieden waar de nadruk wordt gelegd op ontwikkelen van botanische waarden en gebieden waar maatregelen vooral gericht zijn op de fauna (moerasnatuur). Deze keuzes sluiten elkaar niet per definitie uit; sterker nog, ze kunnen elkaar zelfs versterken. Kleine natte moerasgebiedjes in een open landschap met graslanden, trilvenen en sloten met natuurvriendelijke oevers kunnen de waarde van de Vechtplassen enorm vergroten; denk bijvoorbeeld aan foerageergebied voor kritische moerasvogels als de zwarte stern. De grootste kansen voor gecombineerde doelen liggen in het zuidelijke kerngebied tegen polder Achteraf in het Weerslootgebied (zie figuur 18).

Ook in de andere gebieden met dynamische moerasnatuur wordt gezocht naar dit soort kansen. Deze foerageergebieden kunnen ook buiten het gebied liggen, waar Natuurmonumenten liever een minder milieubelastende vorm van landbouw zou zien, liefst natuurinclusief. Wat betreft Natuurmonumenten moeten we van de huidige harde grens naar een landschap waar natuur ook weer in het (aangrenzende) landbouwgebied te vinden is.

4.2.4 Leesbaar landschap: we maken de geschiedenis zichtbaar

Door de eeuwen heen heeft de mens gebruik gemaakt van de grote rijkdom en variatie in het Vechtplassengebied. Daarmee heeft de mens zelf weer gezorgd voor een nog grotere variatie aan landschappen en bijgedragen aan het unieke karakter van het gebied. In het landschap zijn veel tijdlagen en elementen aanwezig, zoals;

- middeleeuwse ontginningen,
- turfwinning,
- militaire landschappen
- cultuurhistorische elementen

Natuurmonumenten wil deze lagen, die nog steeds duidelijk in het gebied herkenbaar zijn, zo veel mogelijk behouden en beleefbaar maken voor de bewoners en bezoekers van het gebied. Bij verdere ontwikkelingen in het gebied sluit Natuurmonumenten zoveel mogelijk aan bij de drie aanwezige landschapstypen, namelijk het open landschap op de oostelijke flank, het deels-besloten petgatenlandschap en het open landschap van meren, droogmakerijen en polders. Bij natuurontwikkeling worden de bestaande percelen en slootpatronen zoveel mogelijk behouden. Nieuwe petgaten worden zoveel mogelijk aangelegd binnen de bestaande percelering en passend bij de vroegere ontwikkeling.

De eendenkooi aan de Kanaaldijk in Tienhoven is een mooi voorbeeld van een cultuurhistorisch element, dat Natuurmonumenten graag beter beleefbaar wil maken. Door middel van kleinschalige aanpassingen aan het kooikershuisje kan het verhaal van de eendenkooi én het laagveengebied goed aan de bezoekers worden verteld. Ook molen de Trouwe Wachter in Tienhoven is het waard om beter beleefbaar te maken. De mogelijkheden tot openstelling zullen worden onderzocht.

Molen de Trouwe Wachter in Tienhoven

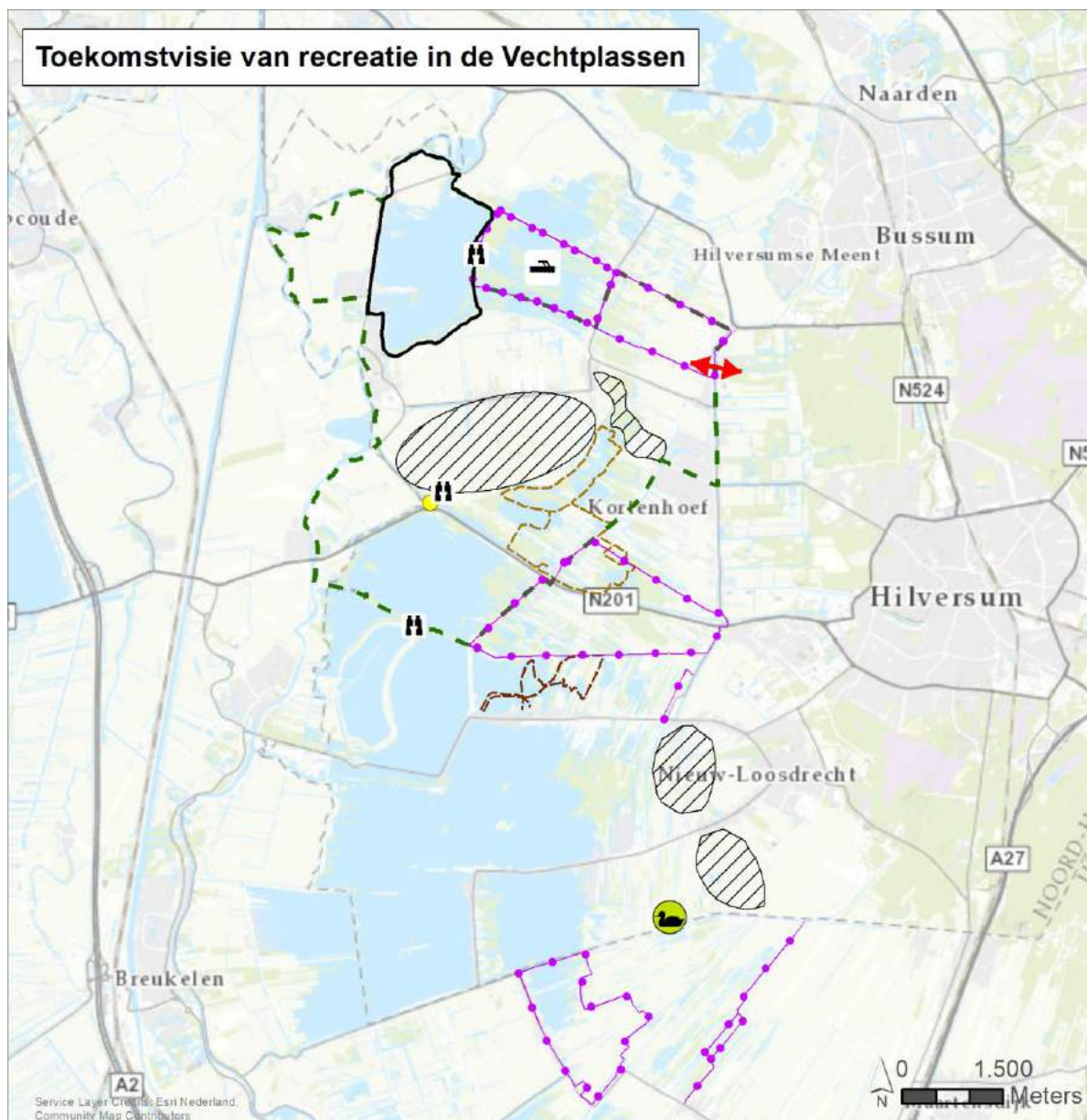
Forten vormen samen met de inundatievelden een belangrijk onderdeel van het militaire landschap. De open zones van de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn nog steeds grotendeels herkenbare landelijke, open en groene zones.

4.2.5 Een toegankelijk en beleefbaar gebied: genieten van natuur in al haar facetten

Natuurmonumenten streeft naar een toegankelijk en beleefbaar gebied waarin bewoners en bezoekers kunnen genieten van de kleinschaligheid en afwisseling van het landschap, de rust in het gebied, de openheid en de grote biodiversiteit van flora en fauna. Natuurmonumenten kiest in haar terreinen nadrukkelijk voor kwaliteit boven kwantiteit en wil ruimte bieden aan extensieve recreatie in contrast met de intensieve recreatie op de Loosdrechtse plassen. De bestaande recreatieve zoning (figuur 15) wordt daarbij gehandhaafd.

Het aanbod van recreatieve voorzieningen wordt afgestemd op de recreatieve zoning en de bestaande natuurwaarden; rust en natuurwaarden blijven zo gehandhaafd in het gebied. Natuurmonumenten zorgt daarbij vooral voor voorzieningen voor wandelen, fietsen, kanovaren en schaatsen. We werken mee aan doorgaande routes door het gebied, die aansluiten op de bestaande routes en deze verbinden en we zorgen voor aantrekkelijke uitkijkpunten, rustpunten en goede informatievoorziening.

Natuurmonumenten wil in de toekomst zorgen voor een divers aanbod aan mogelijkheden voor de natuurgerichte recreant (zie figuur 19). We zullen hiervoor een gebiedsmarketingplan opstellen, waarin we de kernboodschap van de Vechtplassen in zijn geheel en per deelgebied vastleggen. Welk verhaal willen we dat onze bezoekers beleven? Vervolgens passen we daar ons aanbod, de inrichting van het gebied, de activiteiten en onze communicatie zoveel mogelijk op aan. Ook willen we zorgen dat onze activiteiten en de kwaliteit van onze voorzieningen bijdragen aan een positief imago van Natuurmonumenten in de Vechtplassen. Draagvlak onder recreanten en bewoners willen we bereiken door met ze in gesprek te gaan. Bovendien streven we naar duurzame vormen van recreatie.

kanoroute	wandelroute	Eendekooi Breukeleveen	scootmobielroute
Kortenhoefse Plassen	wandelroutes	Fort Kijkuit	brug tussen wandelroute en Schaep & Burgh
Vuntus-Loosdrechtse Plassen		uitkijkpunt	zoekgebied wandelpad
fietstroute		vaarexcursies	
Vechtplassen			

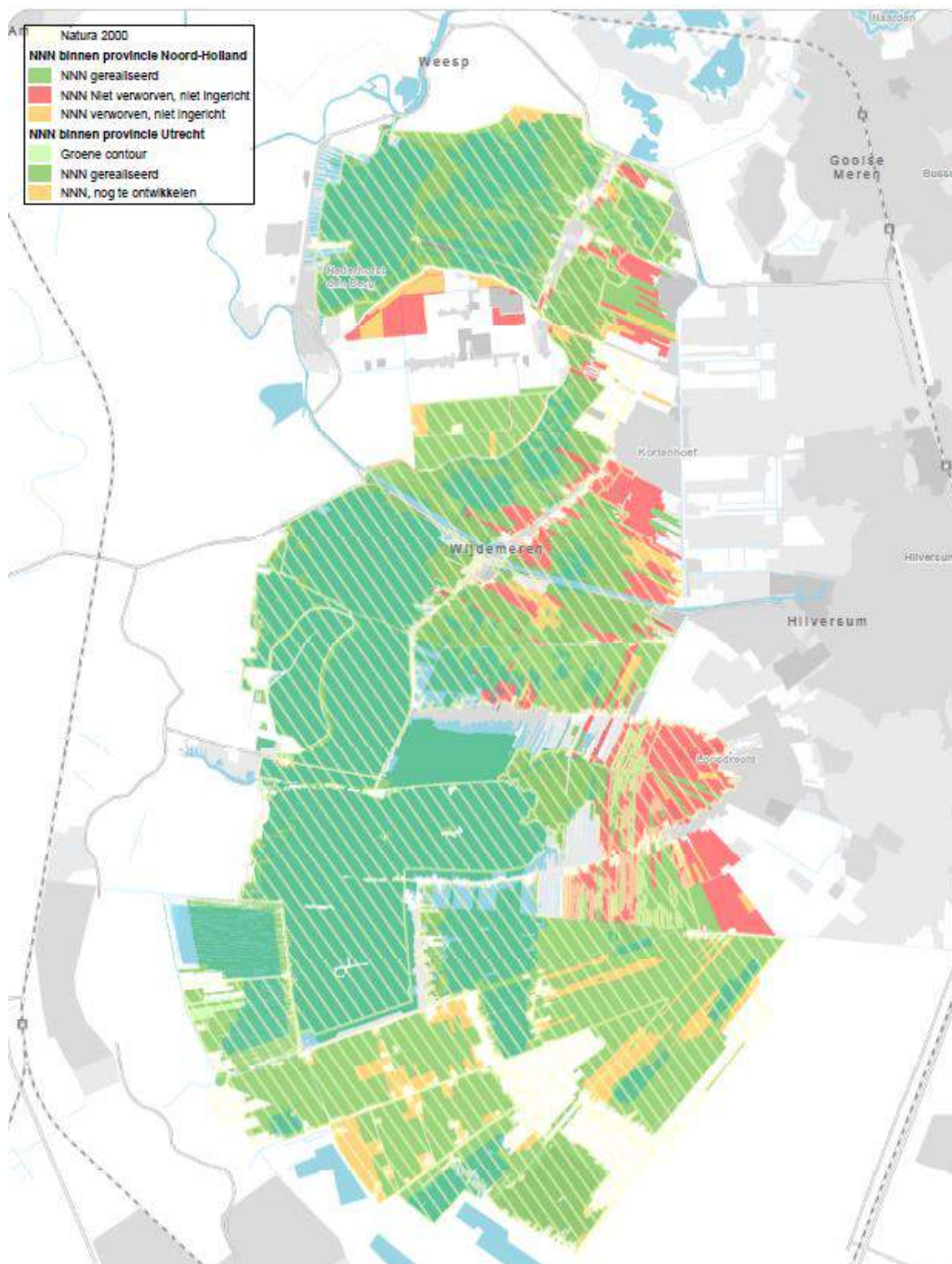
Figuur 19. Huidige en toekomstige routes en enkele andere recreatieve voorzieningen.

5 Toekomstig beheer Vechtplassen

In dit hoofdstuk worden de concrete acties van Natuurmonumenten voor de komende jaren beschreven die nodig zijn om de toekomstvisie te realiseren en wordt het toekomstige beheer op hoofdlijnen besproken.

5.1 Een aaneengesloten natuurgebied

Natuurmonumenten zet zich samen met de provincies Noord-Holland en Utrecht in voor het realiseren van de NNN, waardoor een robuust natuurgebied kan ontstaan en versnippering wordt opgeheven. De provincies zijn hiervan de trekker. In de Vechtplassen moet nog circa 800 ha ingericht worden (figuur 20).

Figuur 20. Realisatie NNN. Bron: Gebiedsakkkoord Oostelijke Vechtplassen, 2017

Daarnaast werkt Natuurmonumenten samen met de Provincie Noord-Holland aan het realiseren van goede ecologische verbindingen tussen de verschillende gebieden binnen de Vechtplassen (figuur 21). Deze verbindingen zijn van belang voor verschillende zoogdieren zoals otter, ree, das, boommarter, trekvissen als paling, stekelbaars, spiering en rivierdonderpad en verschillende kleinere diersoorten; rugstreeppad, heikikker, ringslang, egel, waterspitsmuis en verschillende insecten. Met deze verbindingen is het gebied opnieuw te (her)koloniseren, worden kleinere populaties verbonden en vermindert het aantal verkeersslachtoffers. Natuurmonumenten denkt mee over het passeerbaar maken van o.a. wegen en sluizen door middel van faunatunnels, looprichels, ecoduiders, vistrappen etc, maar ook door het bewaren van onbebouwde gebieden in de dorpslinten tussen de verschillende deelgebieden. Deze ontsnipperingsmaatregelen zijn opgenomen in het Gebiedsakkkoord. Provincie Noord-Holland is hiervan de trekker en maakt een plan van aanpak.

Figuur 21. Gewenste ecologische verbindingen. Bron: Gebiedsakkkoord Oostelijke Vechtplassen, 2017

Naast de verbindingen in het gebied wil Natuurmonumenten samen met de Provincie Utrecht werken aan een goede ecologische verbinding van de Vechtplassen naar de Venen: Botshol en de Nieuwkoopse Plassen. Maar ook de verbinding naar de hogere drogere gronden op de Utrechtse Heuvelrug is van belang. Natuurmonumenten streeft ernaar een robuuste verbinding te realiseren tussen de Vechtplassen en de Hoornboegse Heide via Vliegveld Hilversum.

Ecologische verbinding van de Loosdrechtse Plassen naar de Heuvelrug

Vliegveld Hilversum vormt de laatste open verbinding tussen het laagveengebied van de Vechtplassen en de Heuvelrug. Er is hier sprake van een gradiëntsituatie, een geleidelijke overgang van vochtige veengronden en moerasgebied naar droge zandgronden. Juist zulke overgangen bieden mogelijkheden aan tal van dier- en plantensoorten. Dergelijke gradiënten in onbebouwd gebied zijn uiterst schaars in Nederland.

Soorten die zowel droge als natte leefgebieden nodig hebben, zoals amfibieën en dassen profiteren van een overgang van droge, heischrale graslanden naar bloemrijke natte hooilanden en moerassen. Deze gronden hebben bovendien een hoge natuurpotentie, omdat er sprake is van kwel uit de Heuvelrug en er waardevolle natte schraallanden en vochtige hooilanden ontwikkeld kunnen worden. Deze belangrijke verbinding is nu geen onderdeel van het Nationaal Natuurnetwerk. Uitbreiding van dit netwerk en inrichting van het gebied is daarom gewenst. Daarbij hoort ook een natuurvriendelijke inrichting van Vliegveld Hilversum.

5.2. Gezond watersysteem

Natuurmonumenten streeft naar een gezond watersysteem met een zo goed mogelijke waterkwaliteit voor de natuurdoelen. Waternet staat aan de lat voor het realiseren van de KRW-doelstellingen en gezonde ecologische watersystemen. Het werken aan een gezond watersysteem is opgedeeld in vijf thema's. Voor vrijwel alle maatregelen in het watersysteem heeft Natuurmonumenten andere partijen nodig en wordt dus samengewerkt; vaak met Waternet, soms ook met de provincie of Vitens.

Het vergroten van de hoeveelheid kwel

Het vergroten van de hoeveelheid kwelwater in de Vechtplassen is de meest effectieve maatregel om de waterkwaliteit te verbeteren. Dit zijn maatregelen die zorgen voor een constante stroom water van goede kwaliteit naar het gebied, waardoor minder gebiedsvreemd water hoeft te worden ingelaten. Veel eenvoudige maatregelen zijn al genomen, maar Natuurmonumenten streeft naar verbeteringen op de volgende thema's:

- herstel van kwelwaterstromen door voorkomen van wegtrekken van kwel naar de laaggelegen Horstermeer- en Bethunepolder;
- verminderen grondwateronttrekkingen op de Heuvelrug en waterwinning Loosdrecht (of deze compenseren door infiltratie);
- zo mogelijk vergroten van de infiltratie op de heuvelrug (bijvoorbeeld door afkoppelen bebouwd oppervlak, omvormen naaldhout, omzetten bos in heide).

Vermindering waterwinning Loosdrecht

In samenwerking met Vitens, Waternet en de provincie Noord Holland is in 2017 een duurzame inpassing van de waterwinning Loosdrecht onderzocht. In het Gebiedsakkoord is opgenomen dat ten behoeve van een robuust watersysteem en natuurbeheer en tevens als compensatie voor het mogelijk maken van recreatieve maatregelen en activiteiten de grondwaterwinning Loosdrecht verminderd zou moeten worden ten opzichte van de huidige winning. Reductie van de winning in Loosdrecht heeft zowel directe effecten door de toename van kwel, als indirecte effecten door verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit. Hierdoor nemen de potenties voor de ontwikkeling van kwelafhankelijke natuur in de Vechtplassen toe. In 2018 is bestuurlijk besloten de nu nog niet gebruikte extra capaciteit niet meer te benutten, maar ook de huidige winning niet te verminderen. De huidige waterwinning blijft daarmee voorlopig gehandhaafd. Voor Natuurmonumenten blijft de wens om deze winning te verminderen onverminderd staan.

Optimaal benutten van kwelwater en vasthouden van schoon, gebiedseigen water

Om te voorkomen dat water moet worden ingelaten, wordt kwelwater zoveel mogelijk benut en schoon gebiedseigen water zoveel mogelijk vastgehouden. De volgende maatregelen worden voorzien:

- schoon gebiedseigen kwelwater in de oostelijke flank zo veel mogelijk benutten. Dit kan door middel van het instellen van een flexibel peil en een polder-doorstroomprincipe waar mogelijk. Uitdaging is om het kwelwater niet alleen door het gebied te leiden, maar ook ten goede te laten komen van de aanwezige vegetaties. Door het polder-doorstroomprincipe wordt het waardevolle kwelwater via omwegen door het gebied geleid en profiteert uiteindelijk ook het petgatenlandschap hiervan mee. Waternet realiseert de externe maatregelen en Natuurmonumenten de interne maatregelen om dit mogelijk te maken;
- onderling verbinden petgaten Ankeveen en instellen flexibel peil;
- zoeken naar andere locaties en methoden om het beschikbare kwelwater zo goed mogelijk te benutten op plaatsen met de meeste potenties.

Het gebruiken van zo schoon mogelijk inlaatwater

Veel natuurwaarden in het gebied zijn afhankelijk van hoge grondwaterstanden; in lange droge perioden blijft inlaat van gebiedsvreemd water nodig om schade aan de natuurwaarden te voorkomen. Het streven is om deze inlaat zoveel mogelijk te beperken en gebruik te maken van zo schoon mogelijk water door defosfatering en een lange aanvoerrote in het gebied. Dit vertaalt zich in de volgende concrete maatregelen:

- inlaat gebiedsvreemd water vanuit o.a. de Vecht en 's Gravelandse vaart beperken;
- defosfateren van inlaatwater in o.a. Spiegelplas, Kortenhoefse Plassen en Weerslootgebied.

Interne maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren

Naast maatregelen m.b.t. de waterstromen, worden maatregelen getroffen om te voorkomen dat nutriënten opgeslagen in de waterbodem of in (voormalige) landbouwgronden in het watersysteem terecht komen:

- baggeren om de voedselrijke sliblaag te verwijderen in Het Hol en de Kortenhoefse Plassen;
- verschromen van voormalige landbouwgronden om uitspoeling te voorkomen o.a. in het Hol;
- afkoppelen landbouwwater, zoals in Ankeveen en Kortenhoef.

Het versterken van het aquatische ecosysteem

Ten slotte worden lokale maatregelen getroffen om het aquatisch ecosysteem te versterken, waardoor niet alleen de chemische waterkwaliteit, maar ook de aquatische biodiversiteit toeneemt, zoals het behoud van variatie in watertypen; plassen en slootjes, diep en ondiep, voedselarm en voedselrijker, aanpassen van het slootbeheer, opheffen van migratiebarrières voor vis en aanleg natuurvriendelijke

oevers. Deze maatregelen zijn beschreven in de § 5.3 koesteren en ontwikkelen natuurparels en § 5.1 aaneengesloten gebied.

5.3 Koesteren en ontwikkelen natuurparels

Met onderstaande maatregelen zorgt Natuurmonumenten voor de verdere ontwikkeling van de natuurwaarden in het gebied en levert daarmee een bijdrage aan het realiseren van de N2000 doelen.

Het beheer is in eerste instantie gericht op het behoud van de complete verlandingsreeks, van kranwierwater tot hoogveenbos. Het belangrijkste hierbij is het voortzetten van het huidige beheer bestaande uit onder andere maaien en afvoeren, begrazen, hakhoutbeheer, peilbeheer etcetera. Waar mogelijk optimaliseren we dit beheer door nieuwe inzichten toe te passen. Daarnaast nemen we aanvullende beheermaatregelen tegen bijvoorbeeld stikstofdepositie of nieuwe bedreigingen als exoten. In de toekomst willen we natuurboeren een grotere rol geven in het beheer en met onze samenwerking ook meer grondgebonden vormen van landbouw stimuleren. In onze visie zijn alle pachters in het Vechtplassengebied straks natuurboeren (zie kader pagina 34).

Naast het beheer van de bestaande natuurparels willen we de natuurparels ook ontwikkelen en versterken. We gaan dit doen door het terugzetten van de successie of het aankopen en inrichten van nieuwe gebieden. De belangrijkste maatregelen zijn gericht op:

- ontwikkeling van nieuwe trilvenen en veenmosrietlanden;
- het ontwikkelen van nieuwe botanisch waardevolle graslanden in de kwelzone van de oostelijke flank;
- ontwikkelen van robuuste dynamische moerassen met waterriet ten behoeve van moerasvogels.

Conform het Gebiedsakkoord stelt de provincie Noord-Holland inrichtingsplannen op voor de nog te realiseren NNN. Natuurmonumenten wordt betrokken bij het opstellen van een plan van aanpak en inrichtingsplan per deelgebied. De hoogste prioriteit voor aankoop en inrichting ligt bij Het Hol, Kortenhoef-Oost en het Weerslootgebied. Natuurmonumenten vindt het van belang dat in Kortenhoef-Oost ook de afvalstort wordt gesaneerd. Hierin werken we samen met provincie, gemeente en afvalzorg. Daarnaast wordt samen met provincie, waternet en bewoners van de Horstermeer het inrichtingsplan voor de Horstermeer opgesteld.

5.3.1 Plassen, petgaten en sloten

De plassen, petgaten en sloten in het gebied hebben een belangrijke ecologische functie. Voor zover mogelijk wil Natuurmonumenten deze ecologische waarden versterken door de aanleg van meer natuurvriendelijke oevers en door het beheer zoveel mogelijk gefaseerd uit te voeren, zodat open water, rijk begroeide sloten, kruidenrijke oevers en oevers met rietkragen gefaseerd in tijd en ruimte aanwezig zijn en zich verder kunnen ontwikkelen.

Voor de sloten gaat Natuurmonumenten in de komende jaren een slootbeheerplan opstellen. Dit slootbeheerplan geeft een overzicht van alle sloten met in ieder geval de volgende onderdelen:

- aanduiding van huidige en gewenste natuurwaarden;
- landschappelijke en ecologische waarde van de sloot in de context van de omgeving;
- huidig beheer;
- beperkingen zoals kanoroutes, beheerdoorgangen of afspraken met schaatsverenigingen;
- toekomstig beheer met korte onderbouwing (bijvoorbeeld niet schonen i.v.m. jonge verlanding);
- verantwoordelijkheid en uitvoering (Natuurmonumenten/pachter/aannemer).

De gemaakte keuzes zullen worden afgestemd met het Waterschap, bijvoorbeeld in geval van ontheffing van de schouwplicht. In grote plassen en petgaten wordt nauwelijks actief beheer uitgevoerd, met uitzondering van incidenteel baggeren. Maatregelen ter verbetering van de water- en ecologische kwaliteit van grotere wateren zoals plassen zijn besproken in § 5.2 Gezond watersysteem.

5.3.2 Voedselarme venen

De bestaande trilvenen, veenmosrietlanden en moerasheiden blijft Natuurmonumenten zorgvuldig beheren. Om verzuring als gevolg van stikstofdepositie en het verminderen van de kwelinvloed tegen te gaan, worden mogelijk verschillende maatregelen genomen; bekalken, begreppelen en afschrapen van veenmosrietlanden. In de komende jaren wordt onderzocht welke maatregel waar het beste kan worden uitgevoerd.

Om voldoende trilveen en veenmosrietland te behouden in het gebied is het belangrijk dat verlanding blijft plaatsvinden. De afgelopen jaren is het optreden van verlanding problematisch. De waterkwaliteit is niet voldoende, maar verbetert sterk. De aanwezigheid van ganzen en Amerikaanse rivierkreeft bemoeilijkt het optreden van verlandingsvegetaties. Recent is een OBN-onderzoek gestart naar concrete maatregelen om mesotrofe verlanding op gang te helpen, zoals introduceren van bio-engineers en verminderen vraat door Amerikaanse rivierkreeft, waaraan Natuurmonumenten een bijdrage levert.

Trilveen Ankeveen met rietorchis, wateraardbei en moeraskarterblad

Natuurmonumenten blijft zoeken naar geschikte locaties voor nieuwe verlanding. Dit kan door oude, verzuurde en verboste petgaten weer open te graven. Ook zullen nieuwe petgaten worden aangelegd op de oostflank van de Vechtplassen, waar er sprake is van kwelinvloed. In principe kiezen we daarvoor locaties die binnen het historische landschap passen. Momenteel is ongeveer 17 ha trilveen en 35 ha veenmosrietland en moerasheide aanwezig. Trilveen en de soortenrijke vorm van veenmosrietlanden verzuren langzaam als gevolg van natuurlijke successie, zelfs bij optimaal beheer. Meestal gaan ze binnen enkele tientallen jaren over in soortenarme veenmosrietlanden en uiteindelijk moerasheide. Om het areaal van deze vegetaties in stand te houden moet dus elke tien jaar ongeveer 10 ha ($52 \text{ ha}/60 \text{ jaar} * 10$) worden teruggezet in de successie. Dit kan door het graven van petgaten en het afplaggen van verouderde, verzuurde veenmosrietlanden. Natuurmonumenten neemt dit als richtgetal bij de aanleg van nieuwe petgaten. Afhankelijk van de ontwikkeling van de verlanding in de bestaande petgaten zal het aantal ha's worden bijgesteld. In de afgelopen jaren is al een grote slag

gemaakt in het herstellen en aanleggen van nieuw trilveen en veenmosrietlanden in het LIFE project New Life For Dutch Fens.

Ook sloten verlanden. In het kwelgebied op de oostelijke flank worden trilveenvegetaties ontwikkeld langs afgevlakte slootoevers. Ook elders in het gebied worden plaatselijk sloten niet geschoond en worden de verlandingsvegetaties gemaaid zodra dit mogelijk is. Er zullen echter voldoende sloten gehandhaafd worden, die regelmatig geschoond worden, om de afvoer van water te garanderen en voldoende leefgebied voor libellen etc. te behouden. Dit wordt nader geconcretiseerd in het eerdergenoemde slootbeheerplan.

Nieuwe verlandingsvegetaties in de bestaande en nieuwe petgaten worden gemaaid vanaf het moment dat het mogelijk is. Daardoor kunnen nieuwe trilveenvegetaties ontstaan.

Natuurmonumenten wil actief blijven meewerken aan onderzoeken naar mogelijkheden om de ontwikkeling van trilvenen te bevorderen (bijv. OBN-onderzoek).

5.3.3 Moerasbossen

Bossen hebben meestal weinig of geen intern beheer nodig, buiten het verwijderen van invasieve exoten zoals appelbes en Amerikaanse vogelkers. In figuur 18 is aangegeven waar hoogveenbossen voorkomen of waar mogelijk een ontwikkeling naar hoogveenbos kan plaatsvinden. Op die plekken streeft Natuurmonumenten naar grotere aaneengesloten boscomplexen en bekijkt kritisch of kleine waterpartijen en hooilandjes gehandhaafd blijven of dat er juist voorrang gegeven wordt aan de natuurlijke ontwikkeling van het bos. Tevens is van belang dat geen oppervlaktewater kan doordringen in de hoogveenkern. Eventueel aanwezige sloten of greppels zullen dus niet worden opengehouden of hersteld.

Moerasbos

In de jongere, eenvormige bossen kijkt Natuurmonumenten of met beperkt beheer de biodiversiteit vergroot kan worden, bijvoorbeeld door het ringen van bomen om meer dood hout te krijgen of het vrijzetten van boomsoorten die in lage aantallen aanwezig zijn, maar wel thuis horen in de betreffende bostypen. Langs de randen worden door gericht beheer de overgangen tussen bos en de aangrenzende gebieden ecologisch waardevoller gemaakt door de ontwikkeling van bos-mantel-zoom overgangen te stimuleren.

In gebieden met hoge potenties voor de ontwikkeling van trilvenen, natte schraallanden en moerasvogels, accepteren we dat het areaal bos afneemt ten gunste van deze natuurdoelen.

5.3.4 Rietmoerassen

Het beheer van de bestaande en toekomstige moerassen zal erop gericht zijn de bestaande moerasvogelpopulaties zoveel mogelijk te behouden en te versterken. Hierbij worden ook de plassen betrokken. In de gebieden waar peildynamiek mogelijk is, zoals Polder Achteraf, wordt gericht peilbeheer gevoerd om rietgroei te stimuleren en boomopslag tegen te gaan. Dit betekent dat Natuurmonumenten het waterpeil periodiek kan laten uitzakken om rietgroei te bevorderen.

Moeras in Polder Achteraf

In veel moerassen waar geen peildynamiek mogelijk is, zal een relatief intensief beheer nodig blijven om vitaal rietland in stand te houden. Het gaat dan om het maaien van riet dat dreigt te verruigen of verbossen en het periodiek verwijderen van bosopslag.

Voor de ontwikkeling van moerasvogelpopulaties wil Natuurmonumenten zowel binnen als buiten de bestaande gebieden meer oppervlakte broedgebied creëren (zie ook figuur 18). Rijk begroeide waterpartijen worden weer geschikt gemaakt voor de zwarte stern door opgaand hout in de omgeving te verwijderen, terwijl uitbreiding van het areaal natte rietlanden nodig is voor soorten als roerdomp en purperreiger. Het hakhoutplan wordt optimaal afgestemd op de habitateisen van de verschillende

moerasvogels. We onderzoeken of delen van het hakhout weer omgevormd kunnen worden naar moeras (verwijderen stobben) en weer gemaaid kunnen worden om ze open te houden en de rietgroei te stimuleren. Daarnaast nemen we maatregelen voor het bevorderen van vitaal (water)riet, zoals het incidenteel maaien van rietlanden of rietoevers. Op plaatsen waar ganzenvraat een probleem vormt, zoals in Ankeveen en Kortenhoef, gaan we rietkragen uitrasteren. Om de maatregelen zo effectief mogelijk in te zetten, richten we ons op drie kernen, waar we grote min of meer aangesloten gebieden kunnen laten ontstaan die geschikt zijn voor moerasvogels. Het betreft de noordkant van de Ankeveense plassen, Horstermeer/Kortenhoefse plassen en Polder Achteraf/Weerslootgebied (figuur 18). Deze gebieden hebben veel potenties voor moerasnatuur en sluiten deels aan op bestaande populaties van moerasvogels. Voor alle drie gebieden geldt dat het behoud of het versterken van de openheid in het landschap een eerste voorwaarde is voor de ontwikkeling van nieuw leefgebied voor moerasvogels.

Aan de noordkant van Ankeveen liggen kansen voor zwarte stern door de aanwezige rijk begroeiende watervegetaties geschikt te maken als broedgebied. Op de aanwezige legakkers wordt de groei van vochtig rietland gestimuleerd door het verwijderen of intensiever afzetten van het aanwezige (hak)hout. Een betere rietgroei op deze legakkers resulteert mogelijk ook in de hergroei van waterrietkragen rond de legakkers, maar aanvullend zal bescherming tegen ganzenvraat nodig zijn. De legakkerstructuur kan ook benut worden voor het verlengen van de aanvoerweg van het oppervlaktewater. Door het afsluiten van watergangen ontstaat een radiatorstructuur, met een gradiënt tussen het water van de plassen enerzijds en een meer regenwater gevoed deel anderzijds. Hiermee scheppen we de juiste omstandigheden voor kranswierwateren. De aanwezige hakhout- en bospercelen en een deel van het aanwezige grasland wordt waar mogelijk omgevormd naar vochtig of nat rietland. Deels is hier ook de mogelijkheid aanwezig voor de ontwikkeling van een moerasdeel met een eigen flexibel peil.

Centraal in het Vechtplassengebied liggen er in de Horstermeer en het aangrenzende deel van de Kortenhoefse plassen goede kansen om zo'n 200 ha aaneengesloten moerasvogelhabitat te ontwikkelen. Natuurmonumenten blijft streven naar de mogelijkheid op lange termijn op een groter oppervlak in de Horstermeer een hoger en flexibel peil te hanteren dan op de huidige 10 ha. Maar ook nu is er al veel mogelijk. De uitgebreide vegetaties van waterlelie en gele plomp in de Kortenhoefse Plassen zijn zeer geschikt voor zwarte stern, zodra het hoge hout in de omgeving verwijderd is. Door de inlaat van Horstermeerwater in de Kortenhoefse plassen staat er veel vitaal en stevig riet dat op veel plaatsen het water in groeit. Door dit te beschermen tegen ganzenvraat kan waterriet ontstaan. De vochtige rietlanden op de legakkers en eilanden worden verbeterd door het verwijderen van het aanwezige hout. Onderzocht moet worden of het (deels) herstellen van de legakker- en petgaten structuur aan de noordkant van het gebied opties biedt voor het herstel van uitgebreide rietvelden en overgangen met water. In de Horstermeer wordt geprobeerd om middels inrichting een opener landschap te krijgen en uitgebreide natte en vochtige rietlanden te ontwikkelen. Door ook delen met vochtig hooiland / dotterbloemhooiland te ontwikkelen ontstaat er meer draagvlak in de omgeving en tevens extra foerageergebied voor soorten als zwarte stern en purperreiger.

In het zuidelijkste deel van de Vechtplassen is met de inrichting van de Oostelijke Binnenpolder en de Taartpunt een uitgebreid, open landschap ontstaan met vollop foerageermogelijkheden voor zwarte stern en purperreiger en in iets mindere mate ook voor rallen en roerdomp. Door in het aangrenzende Weerslootgebied het moerasgebied Achteraf te vergroten en verspreid door het hele gebied geschikte broedlocaties aan te leggen in de vorm van kleine rietmoerasjes en petgaten, ontstaan er kansen voor groei van de aanwezige moerasvogelpopulaties. De goede waterkwaliteit in het gebied zorgt voor een uitbundige groei van water- en moerasvegetaties en veel aquatische fauna. In het Weerslootgebied zijn nu veel bosjes aanwezig die ontstaan zijn uit verlande petgaten. Door deze petgaten terug te brengen, ontstaat er weer een open landschap en nieuw leefgebied voor moerasvogels. Door in de aanwezige graslanden de ontwikkeling van kruidenrijkdom te stimuleren en langs sloten plasbermen en flauwe oevers aan te leggen, wordt het foerageergebied verder versterkt. Idealiter worden de aangrenzende Tienhovense plassen ook weer geschikt gemaakt voor moerasvogels. Herstel van de waterkwaliteit, openheid en verlandings- en waterrietvegetaties zijn ook hier de sleutels voor het herstel van moerasvogelpopulaties. Wellicht bieden de experimenten die nu worden uitgevoerd met de aanleg en herstel van legakkers met rietland in de Kievitsbuurt en Westbroekse Zodden, goede ervaringen om dit ook toe te passen in Tienhoven.

5.3.5 Graslanden

De ongeveer 100 ha vochtige hooilanden en natte schraallanden in het gebied zijn belangrijke botanische parels, waarop het zorgvuldige maaibeheer voortgezet wordt. De kruiden- en faunarijke graslanden worden voor een deel jaarlijks gemaaid en plaatselijk begraasd.

Kruiden- en faunarijke grasland met grote ratelaar en koekoeksbloem

Daar waar de vegetatie voldoende voedselarm is en ook voldoende ruimte aanwezig is wil Natuurmonumenten graslanden gaan beheren volgens het principe van het sinusbeheer om zo de insectenrijkdom te stimuleren. Het over laten staan van vegetaties is vooral belangrijk als er voldoende stevige gewassen staan zoals bloeistengels van grassen. Waar wel gemaaid wordt laat Natuurmonumenten de vegetatie zo kort mogelijk het voorjaar in gaan, zodat kruiden maximaal kans hebben om zich te ontwikkelen. Enkele blauwgraslanden, zoals in het Weerslootgebied en het Hol, worden om de verrijking door stikstofdepositie tegen te gaan (PAS-maatregel) een tweede keer gemaaid.

Herstel en ontwikkeling van zoveel mogelijk vochtige hooilanden en blauwgraslanden is een belangrijke ambitie van Natuurmonumenten. Met name aan de kwelrijke oostkant van het gebied is de ontwikkeling van nieuwe vochtige hooilanden en blauwgraslanden voorzien.

Ten behoeve van de ontwikkeling van botanisch minder interessante graslanden naar botanisch waardevolle graslanden kunnen de volgende maatregelen worden genomen om de fosfaatrijkheden van de bodem te verlagen:

- **verschralen** door maaien en afvoeren, waar mogelijk twee keer per jaar;
- **uitlemings** door maaien in combinatie met kalibemesting en inzaaien van klaver;
- **plaggen** van de fosfaatrijke bovenlaag.

Voor inrichting van gronden is bodemonderzoek nodig om de potenties, het tijdspad en de strategie voor ontwikkeling en beheer te bepalen. De beste maatregel is perceelspecifiek en afhankelijk van de uitgangssituatie, de potenties, de bereikbaarheid en het beschikbare budget. De hoogste potenties liggen op plaatsen met veel uittredend grondwater, dus aan de oostkant van het gebied.

Recent is steeds meer aandacht ontstaan voor een alternatieve wijze voor het ontwikkelen van meer biodiversiteit in graslanden. Hierbij wordt er van uitgegaan dat het overgrote deel van wat er in de bodem gebeurt (zo'n 85%) gestuurd wordt door de bodembioïologie en slechts 15% chemisch. **Herstel van een rijk bodemleven** zou dan moeten leiden tot een hoge biodiversiteit boven het maaiveld. Ook wordt aan de hand van referentiepercelen aangenomen dat door uitspoeling en intensief verschrallingsbeheer niet alleen een overschot aan fosfaten wordt afgevoerd, maar dat er op veel plaatsen ook een tekort van de overige mineralen is ontstaan. Door deze mineralen weer terug te brengen (in lage doseringen) zou weer een goede uitgangssituatie moeten ontstaan voor kruidenrijke vegetaties. Verder wordt afhankelijk van de locatie een combinatie van de volgende maatregelen toegepast: 1) enkele malen bokashi uitrijden t.b.v. een rijk bodemleven, 2) het uitrijden van compostthee afkomstig van referentiepercelen, 3) uitstrooien van maaisel of zaad uit referentiepercelen. In 2018 is gestart met deze experimentele methode op zo'n 60 ha kruiden- en faunarijk grasland die momenteel nog gedomineerd wordt door witbol of pitrus.

Bij herstel van graslanden keren de gewenste plantensoorten vaak niet terug, terwijl het milieu wel weer geschikt is. Dit komt doordat deze soorten belemmerd worden in hun verspreiding in het vaak versnipperde landschap. Met name op afgeplagde gronden wordt daarom maaisel van geschikte hooilanden en natte schraallanden in de omgeving aangebracht of we zaaien in met zaden gewonnen in gebieden in de regio.

De natte botanische graslanden worden afgewisseld met wat drogere graslanden waarvoor de ambities wat lager zijn. Deze drogere graslanden verschrallen we om te komen tot structuurrijke kamgrasweiden rijk aan kleine fauna als vlinders, sprinkhanen, muizen en ringslangen. Structuurrijke graslanden worden beheerd door middel van begrazing, met als bijkomend doel dat er koeien in de wei staan. Natuurmonumenten wil het beheer van graslanden steeds meer uitbesteden aan boeren, maar dan wel in grotere complexen aan enkele deskundige en vakbekwame ondernemers (zie ook het natuurboerenproject). Bij voorkeur zijn dit ondernemers die ook op hun eigen bedrijf natuurinclusief werken. De huidige harde grens tussen natuur- en landbouwgebieden maakt dan plaats voor een zone waarbij ook in het agrarisch gebied weer de nodige natuurwaarden zijn te vinden.

5.3.6 Soortgerichte maatregelen

In alle beheertypen is kenmerkende fauna aanwezig, ook als de focus ligt op de ontwikkeling van de botanische waarden. Natuurmonumenten houdt ook in de toekomst zoveel mogelijk rekening met de aanwezigheid en de ontwikkeling van deze fauna, ook als het gaat om minder bedreigde soorten. Dat doen we bijvoorbeeld door het laten overstaan van 10-15% vegetatie in hooilanden, door slootbeheer gefaseerd uit te voeren, door zuinig te zijn op bloemrijke ruigtes en andere nectarbronnen zoals grauwe wilgen, vuilbomen, de aanwezigheid van dood hout te vergroten en schuil- en overwinteringsplekken voor kleine fauna te behouden en te versterken.

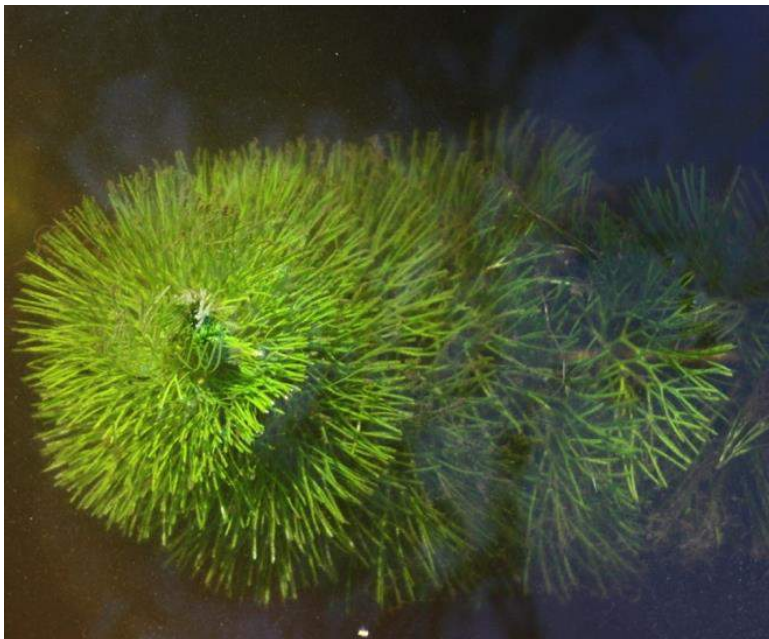
Voor een beperkt aantal soorten treft Natuurmonumenten specifieke, soortbevorderende maatregelen:

- omdat zwarte stern in de Vechtplassen (en de rest van Nederland) vrijwel geen natuurlijk broedhabitat meer heeft worden er in de toekomst ook vlotjes uitgelegd in de Kortenhoefse Plassen, naast de bestaande locaties in de Tienhovense Plassen en Ankeveense Plassen;
- rondom dassenburchten blijft Natuurmonumenten een aantal graslanden begrazen om geschikte graslanden te behouden als foerageergebied; wellicht willen we hier experimenteren met bokashi om het bodemleven te stimuleren;
- de resterende waterrietkragen waar de grote karekiet nog zit, worden afgerasterd om te voorkomen dat ze door ganzenvraat verdwijnen en aangrenzende bosopslag wordt verwijderd om beschaduwning van het riet te voorkomen;
- aanleggen van ringslanghopen in verschillende delen van het gebied.

- herintroductie van kenmerkende soorten die uit het gebied verdwenen zijn wordt overwogen op het moment dat het leefgebied voldoende is hersteld. Dit geldt bijvoorbeeld voor de zilveren maan in het Hol;
- de palingvisserij zal beëindigd worden op het moment dat dit mogelijk is binnen de huidige contracten.

Enkele inheemse soorten hebben een relatief grote negatieve invloed op het ecosysteem, waardoor Natuurmonumenten de aantallen daarvan willen beperken. Daarom worden de soortbeperkende maatregelen voor vos en overzomerende ganzen, zoals beschreven in hoofdstuk 2, gecontinueerd.

Op verschillende plaatsen in het gebied komen invasieve exoten voor. Sommige van deze soorten bedreigen de inheemse flora en fauna. Bestrijding en beheersing van invasieve exoten wordt opgepakt volgens het Plan van Aanpak invasieve exoten Vechtplassen. Per soort is hierin aangegeven wat de beste strategie is; is verwijderen nog mogelijk of gaat het meer om beheersen van de overlast of het accepteren van de aanwezigheid van de soort of zetten we in op ecosysteemherstel? Soorten van de Unielijst hebben de hoogste prioriteit (zoals waterwaaier, ongelijkbladig vederkruid, reuzenberenklauw, reuzenbalsemien en rode Amerikaanse rivierkreeft). Soorten die niet op de Unielijst staan, maar wel een bedreiging vormen voor de natuurwaarden, zoals trosbosbes en appelbes zijn echter minstens zo belangrijk. De aanpak van waterwaaier, vederkruiden en Amerikaanse rode rivierkreeft wordt door de Provincie gecoördineerd in het kader van het Gebiedsakkoord.

Invasieve exoot Waterwaaier komt voor in een groot deel van de Vechtplassen, ten zuiden van het Hilversums kanaal

5.4. Leesbaar landschap

Bij alle ontwikkelingen in het gebied zijn we ons bewust van de rijke cultuurhistorie van het gebied. Dat betekent dat we bij beheer, natuurontwikkeling, recreatieve voorzieningen en excursies altijd rekening houden met landschap en cultuurhistorie en waar mogelijk het verhaal vertellen. Cultuurhistorie telt mee in de ontwikkeling van het gebied. De volgende maatregelen worden voorzien:

- bij natuurontwikkeling wordt zoveel mogelijk het oude verkavelingspatroon en het bodemarchief (oude kreken, dekzandruggen) behouden;
- nieuwe petgaten graven op in het landschap passende plaatsen;
- de verschillende landschapstypen herkenbaar houden; de oostelijke flank met een open polder, het centrale meer besloten petgatenlandschap met legakkers en petgaten, water, bos en rietland en het weidse landschap van de polders, droogmakerijen en grote meren in het westen;

- behoud van de “Koe in de wei”. Op een beperkte oppervlakte doet Natuurmonumenten, samen met natuurboeren, haar best de koe in de wei te handhaven. Dit is vooral mogelijk op plaatsen waar de potentie tot het ontwikkelen van natte schraallanden, vochtige hooilanden en trilveen klein is.
- behoud van het unieke militaire linielandschap met haar forten, bunkers, sluizen en schootsvelden;
- meewerken aan vaststelling Unesco Werelderfgoed voor Nieuwe Hollandse waterlinie;
- behoud van zicht op het unieke landschap en de plassen vanuit de bestaande dorpskernen;
- het verhaal van de ontstaanswijze van het gebied vertellen d.m.v. excursies;
- kooikershuisje in eendenkooi Breukeleveen opknappen en inrichten;
- vangststelsel van de eendenkooi onderhouden;
- in overleggaan met de molenaar van de Trouwe Wachter in Tienhoven om mogelijkheden te bekijken de molen meer open te stellen, zodat de molen meer beleefbaar wordt.

5.5 Toegankelijk en beleefbaar gebied

Om te komen tot een toegankelijk en beleefbaar gebied werken we aan de volgende thema's:

Recreatieve zonerings

We gaan zorgen voor een goede uitwerking van de recreatieve zonerings zoals vastgesteld in de recreatievisie Gooi en Vechtstreek uit 2006. Deze zonerings is nog steeds actueel. Natuurmonumenten wil in haar gebieden ruimte bieden aan extensieve recreatie ten opzichte van de intensieve recreatie op de Loosdrechtse plassen. Het aanbod van recreatieve voorzieningen wordt aangepast aan de aanwezige natuurwaarden en de verstoringsgevoeligheid.

Divers aanbod

In het gebiedsmarketingplan gaan we de essentie van onze gebieden onderzoeken en wie onze doelgroep is. Hierbij richten we ons op de verschillende leefstijlen (figuur 22). Vervolgens onderzoeken we of de huidige activiteiten (o.a. excursies) en voorzieningen voldoende zijn afgestemd op deze doelgroep en of we deze activiteiten in stand moeten houden. Wellicht zijn er andere activiteiten die beter aansluiten op dit gebied en onze doelgroep. Maar ook de toegankelijkheid voor mensen met een handicap wordt hierin meegenomen. Voorbeelden van mogelijke activiteiten zijn het ontwikkelen van thematische vaarexcursies, kano-excursie vanaf fort Kijkuit naar de Kortenhoefse plassen en excursies in de eendenkooi. Maar we willen ook nieuwe uitkijkpunten realiseren, bijvoorbeeld langs de Kanaaldijk in Tienhoven.

Figuur 22: Recreatieleefstijlen in relatie tot de Vechtplassen.

Recreatieve verbindingen

Natuurmonumenten wil in haar gebieden wandelaars en fietsers zoveel mogelijk faciliteren. We sluiten hiermee zoveel mogelijk aan bij het nationale fiets- en wandelrouten netwerk, met bijbehorende markering. Waar het mogelijk is en het een meerwaarde biedt, mede afhankelijk van het gebiedsmarketingplan en het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen, zullen recreatieve verbindingen worden gerealiseerd om de natuur meer te ontsluiten. We werken daarom mee aan een nieuw wandelpad tussen Nieuw Loosdrecht en de Kanaaldijk; het Loosdrechts Zoddenpad.

Natuurmonumenten maakt zich zorgen over een potentiële vaarverbinding tussen het Hilversums kanaal en de Loosdrechtse plassen via de Wijde Blik. Deze verstoort de gewenste recreatieve zoning en heeft nadelige gevolgen op de natuurwaarden in het gebied. Een Milieu Effect Rapportage (MER) moet de effecten op de natuur-, recreatieve - en de landschappelijke waarde van de Wijde Blik en langs de verschillende routes van de vaarverbinding aan het licht brengen. Onder meer op basis van de resultaten van de MER zal Natuurmonumenten haar standpunt bepalen over de realisatie van een vaarverbinding.

Draagvlak

Natuurmonumenten wil haar publiek (recreanten en bewoners) zoveel mogelijk bij de natuur in de Vechtplassen betrekken. Natuurmonumenten wil uitdragen dat zij goed voor de natuur zorgt en dat zij dat niet alleen kan. We willen ons publiek vragen om ons hierin te steunen, onder andere middels een lidmaatschap. Dit doen wij door onze achterban meer te informeren en enthousiasmeren in het veld en online. Bij grootschalige onderwerpen, zoals het Gebiedsakkoord, vragen we ze actief om hun inbreng door middel van een achterbanraadpleging of een klankbordgroep. En fort Kijkuit wordt in het weekend meer ontsloten om onze achterban 'in het veld' te ontmoeten.

Imago

Ons imago is deels afhankelijk van de staat van onderhoud van onze recreatieve voorzieningen zoals bankjes, hekken en borden. We zorgen daarom dat deze voorzieningen kwalitatief en kwantitatief op orde zijn. Daarnaast zorgen we voor zichtbaarheid in de gebieden door middel van bebording zodat ons publiek weet dat deze mooie natuur ze wordt aangeboden door Natuurmonumenten. Daarnaast informeren we ons publiek ook via persberichten, website en social media.

Duurzame recreatie

Samen met de recreatieondernemers willen we de recreatie in de Vechtplassen verduurzamen. Zo streven we naar elektrische motorvaart in de Vechtplassen. Natuurmonumenten wil daarom op termijn de excursieboot in Ankeveen vervangen door een elektrische boot. Maar we willen ook de recreatieondernemers stimuleren om elektrische bootjes te gaan verhuren. Daarnaast is voorlichting aan het publiek m.b.t. duurzaamheid ook erg belangrijk om hun gedrag te beïnvloeden.

5.6 Monitoring en evaluatie

Om te bepalen of de doelen voor de Vechtplassen worden gehaald en het uitgevoerde beheer de gewenste effecten heeft, worden de natuurwaarden in de Vechtplassen gemonitord. Dit betekent dat er eens in de zes jaar gekeken wordt naar de ontwikkeling van oa flora en vegetatie, broedvogels, dagvlinders, sprinkhanen en libellen. Naast de verplichte monitoring die uitgevoerd wordt in het kader van de SNL, volgt Natuurmonumenten ook de ontwikkeling van een aantal andere soorten zoals de otter en de das.

Waternet is verantwoordelijk voor de monitoring van de waterkwaliteit in het gebied en de aanwezige flora en fauna in het water.

Op basis van de verzamelde gegevens wordt elke 6 jaar voor een deel van het gebied een kwaliteitstoets uitgevoerd, waarin wordt teruggeblikt op het uitgevoerde beheer en de gehaalde natuurresultaten. Aan de hand daarvan wordt het beheer of eventueel de doelen voor het gebied bijgesteld.

Literatuurlijst

- Leermakers, P. & Boeijink, N. 2006. Recreatievisie Goi- en Vechtstreek. Vereniging Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- Loeb et al, 2016. Verlanding in laagveenpetgaten. Speerpunt voor natuurherstel in laagveen. VBNE, Driebergen.
- Provincie Noord-Holland, 2012. Atlas Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer. Provincie Noord-Holland, Haarlem.
- Provincie Noord-Holland, 2017. Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen. Samenwerken aan duurzame gebiedsontwikkeling in het oostelijke Vechtplassengebied, 2017.
- Provincie Noord-Holland, 2017. Definitief Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen. Behorende bij Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen -versie 11 september 2017-.
- Provincie Noord-Holland, 2017. 95 Oostelijke Vechtplassen gebiedsanalyse M16L 20-06-2017_NH.
- Rosmalen van R., Woudenberg, S., Ridder de R. & Kolkman, H., 2012. Natuurpotenties van begrensde EHS gebieden in de Oostelijke Vechtplassen (Noord-Holland) LESA.
- Rust, E. & Sijtsma, B. 2015. Graslandvisie Oostelijke Vechtplassen. Bouwsteen Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer. Vereniging Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- Schulz, B. 2010. Concept bevindingen over water en waterbeheer in en rond de Horstermeer. <https://www.slideshare.net/Horstermeerpolder/prof-schultz-over-de-horstermeerpolder-feb-2010>. URL geraadpleegd op 30 oktober 2018.
- Valentijn, L., Koopman, J, Overbeek, T, de Haar, E, Leermakers, P. & Purmer, M. 2009. Fortenvisie Noord-Holland en Utrecht 2006-2024.
- Vogelbescherming Nederland, 2015. Brochure "Riet en ruimte voor de roerdomp"
- Weijts, W. 2011. Natuur en Landschap van de Vechtstreek. Stichting Uitgeverij KNNV, Zeist.
- Winden, van der J. 2016. Herstel van rietkragen in de Vechtplassen voor de grote karekiet. Maatregelen om op korte termijn het habitat van de grote karekiet te verbeteren. Rapport 16.01 Jan ver der Winden, Utrecht.
- Diverse kwaliteitstoetsen Vechtplassen. Natuurmonumenten, 's Graveland.
- Flora-, vegetatie en faunagegevens: Natuurdatabank CMSi, Natuurmonumenten

Bijlage 1 Eigendom en Beheer Natuurmonumenten per gebied

gebied	eigendom								beheer	
	Ankeveense plassen	Kortenhoefse plassen	het Hol	Loosdrechse plassen	Tienhovense plassen	Spiegelplas	Horstermeer	Wijde blik	Tienhovense Plassen	totaal
<i>beheertype</i>										
E01.01 Overig gebouw en erf	1,41	0,67	0,51	1,83	0,25		0,05	0,02		4,74
E01.02 Recreatieterrein en -gebouw				0,74		2,84		0,54		4,13
E01.03 Weg en parkeerterrein	0,52	0,20	0,36	0,16	2,00	3,14	1,40	0,50		8,27
E01.06 Overige cultuurgrond			0,14							0,14
L01.01 Poel en klein historisch water				0,01						0,01
L01.02 Houtwal en houtsingel	0,43						0,13			0,57
L01.03 Elzensingel	0,04									0,04
L01.08 Knotboom								0,02		0,02
L02.02 Historisch bouwwerk en erf	0,15	0,23	0,17		0,59		0,59			1,74
N00.01 Nog om te vormen naar natuur	30,26	32,49	19,59	2,06			23,88			108,28
N04.01 Kranswierwater	49,19			1,25	47,66	27,35		56,93	1,32	183,70
N04.02 Zoete plas	185,09	119,56	31,26	276,84	8,94	202,01	12,90	201,26	0,96	1.038,84
N05.01 Moeras	5,12	22,81	1,48	26,54	15,43	9,79	38,22	1,45	2,41	123,24
N05.02 Gemaaid rietland	0,71	1,67	1,51	1,51	0,91					6,32
N06.01 Veenmosrietland en moerasheide	0,41	12,64	5,61	14,32	1,03				0,73	34,73
N06.02 Trilveen	0,13	3,27	4,52	2,38	6,45				0,28	17,03
N10.01 Nat schraalland	10,85	3,26	2,59	13,36	76,02				8,35	114,43
N10.02 Vochtig hooiland	11,45	13,27	29,44	17,09	30,08				7,8	109,13
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	93,29	21,93	2,63	174,44	61,67	1,57	12,22	5,80	2,36	375,92
N12.06 Ruigteveld	1,71						46,65			48,35
N14.02 Hoog- en laagveenbos	202,29	137,91	74,84	117,48	24,59	28,33	1,05	23,04	0,76	610,28
N17.01 Vochtig hakhout en middenbos	48,58	20,47	11,93	13,67	8,77	0,11			0,03	103,56
N17.04 Eendenkooi				4,62						4,62
totaal	641,64	390,36	186,56	668,30	284,40	275,15	137,10	289,56	25,00	2.898,08

Situatie december 2018 (Bron CMSi, Natuurmonumenten)

Bijlage 2 Voorkomende rode lijst soorten Vechtplassen sinds 2010

Soortgroep	Nederlandse naam	Rode lijst category	Aantal waarnemingen	Laatste jaar waarneming
Vaatplanten	Blauwe knoop	4	58	2016
Vaatplanten	Brede orchis	3	17	2015
Vaatplanten	Brede waterpest	4	332	2015
Vaatplanten	Dodemansvingers	4	3	2016
Vaatplanten	Draadzegge	3	289	2017
Vaatplanten	Dubbelloof	4	1	2011
Vaatplanten	Galigaan	3	479	2017
Vaatplanten	Gevlekt hertshooi	2	26	2016
Vaatplanten	Gewone agrimonie	4	5	2013
Vaatplanten	Groenknolorchis	2	96	2017
Vaatplanten	Kale vrouwenmantel	2	1	2015
Vaatplanten	Kamgras	4	403	2016
Vaatplanten	Klein blaasjeskruid	3	115	2017
Vaatplanten	Kleine ratelaar	4	2	2012
Vaatplanten	Kleine valeriaan	3	113	2016
Vaatplanten	Kleinste egelskop	2	1	2010
Vaatplanten	Korenbloem	4	1	2014
Vaatplanten	Krabbenscheer	4	403	2015
Vaatplanten	Moerasbasterdwederik	4	56	2016
Vaatplanten	Moeraskartelblad	3	878	2017
Vaatplanten	Moeraslathyrus	3	72	2016
Vaatplanten	Moeraswespenorchis	3	18	2016
Vaatplanten	Moeraswolfsmelk	3	1	2011
Vaatplanten	Plat fonteinkruid	3	140	2015
Vaatplanten	Rond wintergroen	3	1	2012
Vaatplanten	Ronde zegge	2	143	2014
Vaatplanten	Ronde zonnedauw	4	591	2017
Vaatplanten	Slank wollegras	1	3	2012
Vaatplanten	Spaanse ruiter	3	3	2011
Vaatplanten	Spits fonteinkruid	3	184	2013
Vaatplanten	Stijve moerasweegbree	2	22	2013
Vaatplanten	Stijve ogentroost	4	69	2016
Vaatplanten	Stomp fonteinkruid	3	98	2015
Vaatplanten	Trosdravik	3	7	2010
Vaatplanten	Veenmosorchis	1	57	2017
Vaatplanten	Veenreukgras	3	195	2017
Vaatplanten	Vleeskleurige orchis	3	45	2012
Vaatplanten	Vlottende bies	3	3	2012
Vaatplanten	Waterdrieblad	4	408	2016
Vaatplanten	Waterscheerling	3	503	2016
Vaatplanten	Welriekende nachtorchis	2	1	2010

Vaatplanten	Wijdbloeiende rus	2	1	2012
Vaatplanten	Wilde gagele	4	1091	2017
Mossen	Aarmaanmos	2	1	2011
Mossen	Elzenmos	3	6	2017
Mossen	Geel boogsterrenmos	3	1	2011
Mossen	Gevind moerasvorkje	1	10	2015
Mossen	Glanzend maanmos	3	8	2017
Mossen	Glanzend veenmos	3	260	2017
Mossen	Goudsikkelmos	3	30	2011
Mossen	Groot vedermos	3	2	2015
Mossen	Hoogveenveenmos	3	43	2017
Mossen	IJl stompmos	2	2	2011
Mossen	Kwelviltsterrenmos	2	3	2011
Mossen	Moeragaffeltandmos	2	68	2017
Mossen	Rood schorpioenmos	2	3	2012
Mossen	Rood veenmos	2	12	2014
Mossen	Slank veenmos	3	27	2017
Mossen	Sliertmos	3	24	2017
Mossen	Sparrig veenmos	3	45	2016
Mossen	Sterrengoudmos	2	2	2012
Mossen	Stijf veenmos	3	10	2017
Mossen	Tenger goudmos	1	8	2011
Mossen	Trilveenveenmos	2	4	2011
Mossen	Veendubbeltjesmos	3	1	2010
Mossen	Vierkantsmos	3	4	2015
Mossen	Wrattig veenmos	3	10	2017
Vogels	Boerenwaluw	4	12	2017
Vogels	Boomvalk	3	1	2012
Vogels	Graspieper	4	12	2015
Vogels	Grauwe vliegenvanger	4	10	2017
Vogels	Grote karekiet	2	27	2016
Vogels	Grutto	4	1	2015
Vogels	Huismus	4	1	2017
Vogels	Kerkuil	3	4	2012
Vogels	Kneu	4	3	2015
Vogels	Koekoek	3	38	2017
Vogels	Matkop	4	15	2017
Vogels	Nachtegaal	3	16	2015
Vogels	Purperreiger	2	7	2015
Vogels	Roerdomp	2	1	2013
Vogels	Snor	3	169	2017
Vogels	Spotvogel	4	9	2017
Vogels	Tureluur	4	4	2015
Vogels	Visdief	3	2	2015

Vogels	Zwarte stern	2	2	2014
Dagvlinders	Groot dikkopje	4	17	2015
Dagvlinders	Heideblauwtje	4	1	2014
Dagvlinders	Zilveren maan	2	1	2014
Libellen	Gevlekte witsnuitlibel	3	84	2014
Libellen	Groene glazenmaker	3	22	2014
Amfibieen	Heikikker	3	30	2017
Amfibieen	Rugstreeppad	4	3	2014
Reptielen	Levendbarende hagedis	4	1	2011
Reptielen	Ringslang	3	44	2014
Sprinkhanen	Moerassprinkhaan	3	92	2017
Sprinkhanen	Zompsprinkhaan	3	10	2017
Vleermuizen	Laatvlieger	3	4	2011
Vleermuizen	Rosse vleermuis	3	8	2011
Zoogdieren	Boommarter	3	3	2014
Zoogdieren	Hermelijn	4	5	2010
Zoogdieren	Waterspitsmuis	3	4	2015
Zoogdieren	Wezel	4	1	2011
Vissen	Bittervoorn	3	3	2010
Vissen	Vetje	3	1	2010

Bijlage 4 Instandhoudingsdoelen N2000 Oostelijke Vechtplassen

Prioriteiten voor de Oostelijke Vechtplassen zijn aangegeven in de kernopgaven:

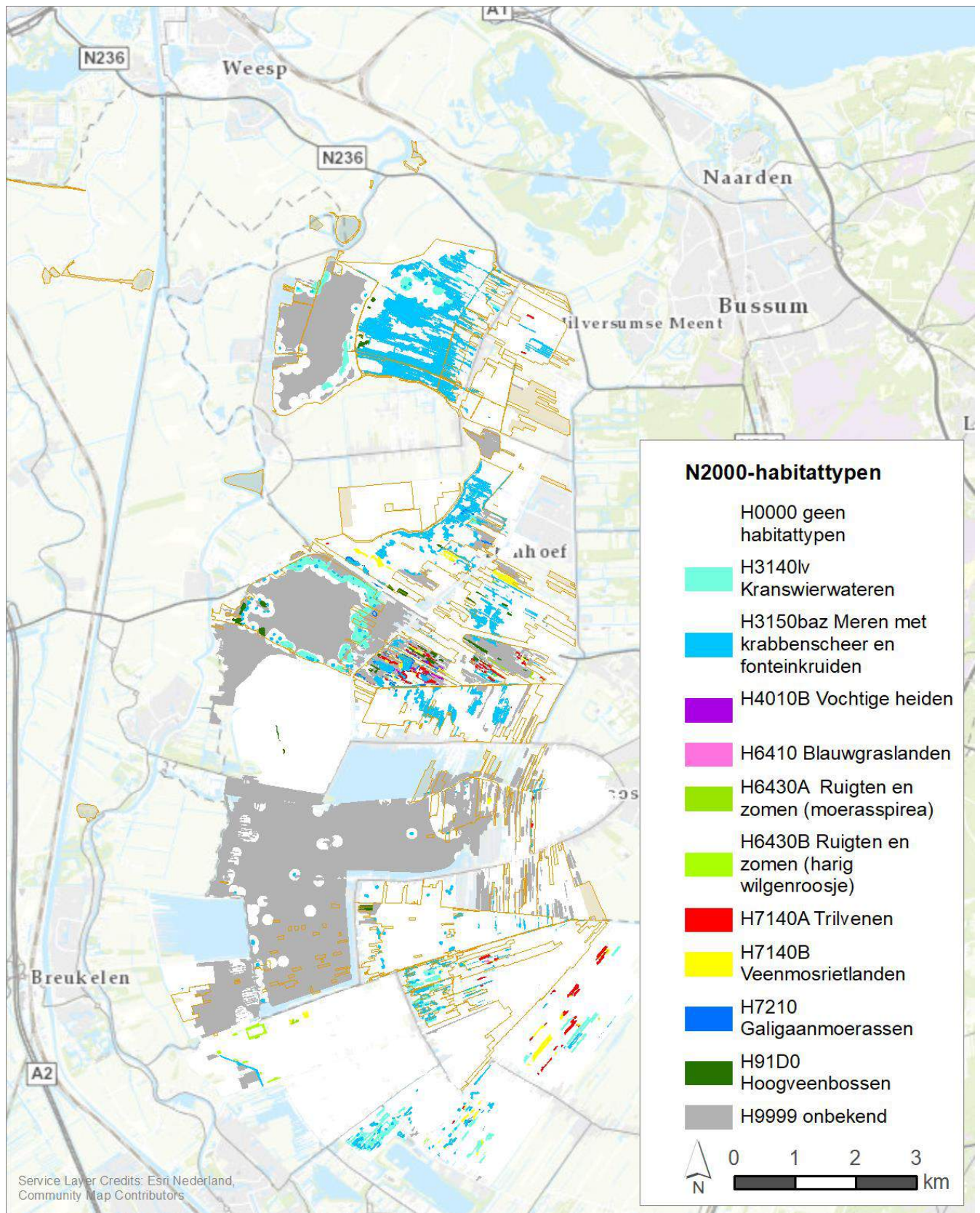
- Nastreven van een meer evenwichtig systeem
- Alle successiestadia laagveenverlandings in ruimte en tijd vertegenwoordigd (met Sense of Urgency opgave met betrekking tot watercondities).
- Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging voor rietmoerasvogels.
- Herstel inundatie, behoud en nieuwvorming blauwgraslanden.

Code	Naam habitatype	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	
H3140	Kranswierwateren	Uitbreiding	Verbetering	
H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	Uitbreiding	Verbetering	
H4010B	Vochtige heide van het laagveengebied	Behoud	Behoud	
H6410	Blauwgraslanden	Behoud	Verbetering	
H6430A+B	Ruigten en zomen	Behoud	Behoud	
H7140A	Trilvenen	Uitbreiding	Verbetering	
H7140B	Veenmosrietlanden	Uitbreiding	Verbetering	
H7210	Galigaanmoerassen*	Uitbreiding	Verbetering	
H91D0	Hoogveenbossen	Behoud	Behoud	
Code	Naam habitasoort	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
H1016	Zeggekorfslak	Behoud	Behoud	Behoud
H1042	Gevlekte witsnuitlibel	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding
H1082	Gestreepte waterroofkever	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding
H1134	Bittervoorn	Behoud	Behoud	Behoud
H1145	Grote modderkruiper	Behoud	Behoud	Behoud
H1149	Kleine modderkruiper	Behoud	Behoud	Behoud
H1163	Rivierdonderpad	Behoud	Behoud	Behoud
H1903	Groenknolorchis	Behoud	Behoud	Behoud
H1380	Meervleermuis	Behoud	Behoud	Behoud
H1340	Noordse woelmuis*	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding
H4056	Platte schijfhoren	Behoud	Behoud	Behoud
Code	Naam Broedvogel	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
A021	Roerdomp	Uitbreiding	Verbetering	5 paar
A022	Woudaap	Uitbreiding	Verbetering	10 paar
A029	Purperreiger	Behoud	Behoud	50 paar
A119	Porseleinhoen	Behoud	Behoud	8 paar
A197	Zwarte stern	Uitbreiding	Verbetering	110 paar
A229	Ijsvogel	Behoud	Behoud	10 paar
A292	Snor	Behoud	Behoud	150 paar
A295	Rietzanger	Behoud	Behoud	880 paar
A298	Grote karekiet	Behoud	Behoud	50 paar
Code	Naam Niet-Broedvogel	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
A017	Aalscholver	Behoud	Behoud	Behoud
A041	Kolgans	Behoud	Behoud	920 vogels**
A043	Grauwe gans	Behoud	Behoud	1.200 vogels**
A050	Smient	Behoud	Behoud	2.800 vogels**
A051	Krakeend	Behoud	Behoud	40 vogels**
A056	Slobeend	Behoud	Behoud	80 vogels**
A059	Tafeleend	Behoud	Behoud	120 vogels**
A068	Nonnetje	Behoud	Behoud	20 vogels**

* Prioritaire habitatypen of soorten.

** Leefgebied met een draagkracht voor een populatie (seizoensgemiddelde van individuele vogels).

Bijlage 5 Habitattypekaart N2000-gebied Oostelijke Vechtplassen

Bijlage 6 Uitslag online recreatie-enquête

In 2013 is een enquête gehouden onder de leden van Natuurmonumenten, maar ook niet-leden konden reageren en de enquête invullen. In totaal hebben bijna 1000 mensen meegewerkt aan het online onderzoek over de recreatiemogelijkheden in het Naardermeer en de Vechtplassen. Dit waren vooral leden van Natuurmonumenten (94%).

De helft van de deelnemers is tussen de 51 en 65 jaar, 21% is jonger dan 50 jaar en 29% is ouder dan 66 jaar. Het was een enquête via internet, mensen werden via nieuwsbrief, kranten etc opgeroepen mee te doen.

De grootste groep geeft aan wekelijks een natuurgebied te bezoeken. Het blijkt dat er vooral veel gewandeld wordt. Fietsen wordt het meest gedaan door de groep tussen 51 en 66 jaar en door de jongere deelnemers wordt meer gejogd. Aanvullende andere activiteiten die genoemd worden zijn fotograferen en schaatsen. Op de vraag wat men belangrijk vindt wordt toch vooral de beleving van het landschap (88%) en de stilte en de rust (80%) genoemd. Ook vindt 52% van de mensen het recreatieve aspect (uitje) belangrijk. Voor ongeveer 1 op de 5 mensen is het uitlaten van de hond belangrijk.

Het Naardermeer wordt het meest genoemd als favoriet natuurgebied (36%). Andere populaire gebieden zijn: Ankeveense Plassen, Loosdrechtse Plassen/Vuntus en de Kortenhoefse Plassen. Op de vraag over voorzieningen is men in het algemeen tevreden over wat er nu is. Meestal geeft men aan dat het precies genoeg is, met uitzondering van vaargebied voor motorboten. De deelnemers willen dit graag meer beperken. De wens voor meer zitbanken wordt vooral genoemd bij Spiegelplas en Loosdrechtse Plassen/Vuntus. De wens voor fiets- en wandelroutes wordt genoemd bij Naardermeer, Loosdrechtse Plassen/Vuntus en Tienhoven. Bij Ankeveen en Kortenhoef spreekt men een voorkeur uit voor meer vaarroutes voor kano's en roeiboten en minder voor motorboten. Wat hier ook regelmatig als wens naar voren komt is varen met fluisterboten.

Het belangrijkste dat beschermd moet worden is volgens de deelnemers aan de enquête vooral de variatie in het gebied en de kwaliteit van het water. Ook broedplekken en rustplekken voor dieren worden relatief vaak genoemd. Als grootste bedreiging ziet men de toename van wegen en auto's en bebouwing. Ouderen noemen ook loslopende honden als bedreiging van de natuur. Het aantal voorstanders van rust in natuurgebieden is veel groter dan de groep die vindt dat gebieden altijd toegankelijk moeten zijn. Verder gaf 40% van de deelnemers aan wel mee te willen denken met de plannen voor de gebieden en een derde wil ook af en toe wel meehelpen als vrijwilliger.

Er is ook gevraagd of er nog suggesties zijn voor Natuurmonumenten voor het beheer van de gebieden. 20% vult hier niets in, 9% merkt iets op in de trant van: 'Ga zo door!' en ruim 70% komt met een suggestie of aanbeveling. Dat duidt op grote betrokkenheid bij de gebieden. Veel opmerkingen gaan over de wens om meer of beter toezicht door Natuurmonumenten, men mist de zichtbare boswachters in het gebied. Opvallend is ook het verschil in recreatiewensen, er zijn hartstochtelijke oproepen om toch vooral de rust te bewaren, maar ook geluiden om meer open te stellen en meer paden aan te leggen. Oproepen om vooral iets te doen tegen teveel motorboten en verzoeken om meer vaarroutes open te stellen. Daarnaast hecht men aan goede communicatie met omwonenden en uitleg over het gevoerde beheer. Ook wordt de dreiging voor meer bebouwing of snelwegen onderstreept. Bij de vraag wat men mist wordt vaker de stilte of de rust genoemd. En bij het Naardermeer mist men zitbanken en het zicht op het meer. Ook wordt hier regelmatig gevraagd het rondje Naardermeer, onder de spoortunnel door, af te maken. Verder wordt regelmatig de aanbeveling gedaan om goed samen te werken met andere natuurorganisaties en lokale overheden.

Colofon

Realisatie: Vereniging Natuurmonumenten & Bureau Waardenburg

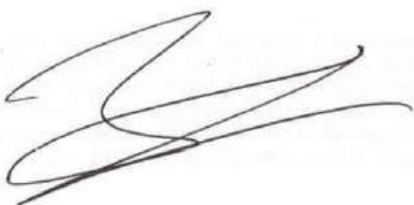
Noordereinde 60

Postbus 9955

1243 ZS 's-Graveland

T (035) 655 9274

www.natuurmonumenten.nl

J. Gorter
17 december 2018

Vastgesteld door J. Gorter

Landsdeelmanager Midden

Omslag: Wijde Blik. Martin Stevens, 2011

Het is niet toegestaan de gegevens uit dit rapport over te nemen zonder toestemming van Vereniging Natuurmonumenten.

Dit rapport kan als volgt aangehaald worden:

Van de Harterd, R. Soomers, H. van der Ploeg, N. & Sijtsma, B. 2018. Natuurvisie Vechtplassen 2018-2036. Natuurmonumenten, 's Graveland/Bureau Waardenburg, Culemborg.